

شَوْرَا

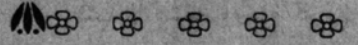
عدد ۲۲

نویابر ۱۵ = سنہ ۱۹۱۳

محرری: رضاء الدینہ بہ فخر الدینہ
ناشری: «م. ساکر و م. ذاکر رامیفلر»

- نوبل
اسلام دنیا سندنہ تصوف
و صوفیلر
رضا توفیق .
شام خاطر اتی
صاقری .
اویغور تلی توغروسندنہ
میرسیاف .
بورجان باشقردلری
آراسندنہ
احمد زکی ولیدی .
جدیلک و طرشاق مسلمان
اشی توگلمی
احسن شیخ قورماشف ، محمد
جان دولیقامف ، معلم حبیب اللہ
عابدوف . امام احمد یققولوف ،
ع . علی اکبروف ، نوشروان
یاوشف . معلم عبداللہ بیگی ،
محمد ظریف شریفی ، صدیق
آبلاتف .
عبدالسلام مفتی نك خاطر
دفتری .
جمیل بك ایلہ مصاحبت .
تربیه و تعلیم : فن تربیه . فن
تربیه دن روح تربیه سی ، بالا -
لرنك اوینلری هم اوینچاقلری ،
یازو اوگرہ تو حقندنہ ، بخارا
مدرسه لری . میر عرب
مدرسه سی .
مراسله و مخابره : بکاترینبورغ ،
اوش ، بخارا ، آقیار ،
اورنبورغ و بلہ بهی دن .
مطبوع اثرلر : آبدست و غماز ،
مناظرہ ، طورمش ، سویم
بیگہ ، ایل ، ادب درفن ،
مکتب اسحاق نك درس جدولی
درجات القراءۃ .
مطبوعات خلاصہ سی .
عباس نك غایتدہ قرغانچ
کار تینالری
مبارکشاہ الحنفی .
حوادث .

۱۵ نچی عدد «شورا» طشندە يازلغان «مسامر» دە عبيدالله ميرزا داشكين اسمى كورلوب اوتدى. بو آدمىنىڭ حالينى بو كون بلوچيلر كوب بولورغە تيوشلى. شول ذاتلر مونگ ترجمە حالينى ترتيب قىلوب «شورا» دە باصدرسەلر ضرر بولماز ايدى. داشكين، استرليتامق مدرسەسندە اوقوغاندن سوڭ صالداغە آلغان وخدمتلىرى سببىدن آفتسارلك درجەسىنە مندرلگان. عسكرلكدن قايتقان سوڭ كندە دە جماعت خدمتلرنە بولغان. اول، بزنىڭ «كىلم» اولينە سيدگرى ميرزاغە كىلوب يورگان. «جرلارغە، اسكرىپكە اوينارغە بيك ماهر بولوى اوستينە مشهور شاعرلرنىڭ كوب شعرلىرى كوكلندە ايدى و هر وقت موگىوب شعر اوقوب يورر ايدى، ياخشى غنە قرآن اوقيدىر و قرآن كرىمە مذكور بولغان حكملر وقصەلر حقتە سوز سويلەرگە بيك ياراتادر، كوب آيتلرنى حتى تفسيرلىرى ايله بلە در ايدى» دىلر. بو كوندە يوقارى طبقەدن بولغان بعض بر آدملىرىڭ: «عبيدالله كنانزىڭ فكلرنى درست بولونى حاضر بلە باشلاق» دىب سويلەگانلىرى ايشتولە در.

اسحاق عثمان،

اداره: ترجمە حالينى ترتيب قىلوب يياروچيلر بولسە

بلەكە باصلور.

اوزغان سنەلرە «شورا» ژورنالندە: «دردمند»، «فراقى»، «م» امضائى ايله گوزەل ومعنالى شعرلر يازلوب كىلوغاكدە ايدى. نى ايجوندر بو يلغى «شورا» ژورنالندە مذكور افنديلرنىڭ هيچ بر شعرلىرى كورغيدىر؟ بز شوشى افنديلرنىڭ شعرلرنى اوقىسىمىز و شونلر برلە يواناسمىز كىلە در ايدى. ع. شاماسف. جاميىتى.

شجرەلر حقتە بر اوتىچ

بر نىچى جلد «آثار» نىڭ ۱۴۹ نىچى يىتندە ۱۱۷ نىچى عددە استرليتامق شەرىنگ سلیم آخوند بن رحيمقل بن اورمان بن قاپقاي بن يولاي بن قولاي بن سليمان بن تمرى بن رىمى ترجمە سى ذكر ايتولگان.

بو كوندە «راميف» دىب يورتولە طورغان مشهور فاميلە، شوشى شجرەنىڭ باشى بولغان «رمى» گە منسوبدر. احتمال بو «رمى» اسمى بر تور كىچە ياكە عربچە بولغان سوزدن قسقارتلغان ويتىگللەشدرلگان بولور.

راميف عائلەسىنىڭ اصللىرى «زى» يىلغەسىنىڭ تاماغندە طورغانلر و «بوغاچوف» واقعەسندە مى ياكە آندن مقدمى «استر-ليتامق» شەرى تيرەسىنە هجرت ايتكانلر (اول وقتدە بلەكە استرليتامق شەرى بولماغاندردە).

«زى» بويندە خصوصاً «زى» تاماغندە بولغان مسلمان اوللر نى بيك ايسكى وهر برى الوغ قرىه لرا دىب روايت قىلەر. بو كوندە شول اوللرنىڭ بىرسندە «راميف» شجرەسىنە منسوب آدملىر بارلىقى معلوم توگل مىكان ياكە ايسكى كىتاب چىتلىرنە «راميف» شجرەسىنىڭ يازلوب قوبلغانلىرى يوق مىكان؟

اگرده شوشى طوغرودە خبر بلوچيلر بولسە «شورا» ادارهسىنە يازولر نى اوتتە مژ: «آثار» نىڭ باصلماغان جزلرنە «راميف» فاميلەسىنە منسوب ذاتلر بار. اگرده بلسەك شول فاميلەنىڭ «زى» بويندە قالغان شەبەلرى حقتە اوشنداق «رمى» دن يوقارى بولغان بابالر خصوصندە دە معلومات بازار ايدىك.

رضاءالدين بن فخرالدين.

مسامرە

اوقى طورغان مدرسەمىز اوزمىزنىڭ اولمىزدن اونىش چاقرومى بىردە ايدى. شونندە بارغاندە يولمىز. زورغىنە بر يىلغەدن باشقە، كوش مثالندە صاف و شالتراب آغوب طوروچى اوچ چىشمەدن اوتەدر، ايكى زور تاودن منوب توشەدر، اوچ اورماننى كىسوب چىقاد ايدى. «مياس» دن پرىسكەگە و آندن طرويسكىگە، آندىندە چىلابىگە بولغان يولمىز بىشوز چاقرومىلر تخمىن قىلغان حالدە سودن بيك آز اوتدىك، جايەلەرگە تيوشلى بولغان تاونى كورمادىك، اورماندن آرقى چىقماقدىق. تىب تىگرىرلردن يوردىك. اورال سرتلرنىڭ اوستلرئە كىيان روشندە اوسكان تاولرنى كوروب يوردىك ايسەدە آنلر بيك اوزاق يرلردە ايدى. مگرده طرويسكى ايله چىلابى آراسندە بيك كوكللى كوللر كوردىك. بورونقى زمانلردە باشقردلر شول كوللر تيرەسندە تيرمە قوروب ياتقانلردىر، چيولشوب قىز ايچكانلردىر، قايدە قالدى ايندى اول كونلر! دىب باشقردلرنىڭ اوتكان كونلرنى صاغندىم، قاينغردىم. سوڭىدىن اوزمى جاحظ سويلى طورغان «معلم» گە اوخشاتوب كولدۇم.

«آخوند» (بىشوز چاقروملىق سفرمىزدە اوچراغان بردن بر مسلمان اولى) قرىه سندە آت آشاتورغە طوقتادىق. موسى حاجى تىرەسىنە بارمىن دىب بيك يراقدن فكلرەب كىلە در ايدىم. مگرده يورتنە ايرلر بولمادى، بر كىشىدن باشقە بارسام قىرنى

۲۹ ذوالحجه - ۱۳۳۱ سنه

۱۵ نوایر - ۱۹۱۳ سنه

مشوراد علم والوع هادئله

نوبل

۱۸۳۳ - ۱۸۹۶

بوروه زنی بله سزمی؟ بزنگ طریشولرمزنی کوره سزمی؟ باسه کز کورسه کز، سزده شولای بزنگ شیکلی طریشکنز، کیچه لرنی کونلرگه قاتوب یورکز، سزده بایلق تابارسزا...» دیلر.

بایلر برله فقیرلر آراسنده بولغان نزاع، شوندن عبارتدر. هر ایکی طرف دعواسی ایچنده درست و معقول سوزلر بار. کیرهک مشروع طریق ایله و کیرهک غیر مشروع طریق ایله مالک بولسرن، اوز مالکنده بولغان بایلقنی تصرف قیلوچیلرنی «حقسنز» تصرف قیلهلر «دیورگه ممکن توگل». شوشی اشلرنده بایلرنی حقسنز اش قیلهلر دیب دعوی قیلورغه اورن یوق. شونک ایله برابر بایلرنک معامله لرینه فاراب فقیرلرنک کیمسنولری، بالارینه آشاتورغه تابودن عاجز بولوب یورگان وقتلرنده بانلرینه آت اوطورتوب یاخشی آت و یاخشی آربالرده اشسز چابوب یوروچی لرنی کوروب آچولری کیلو و کیمسنولری ده بیک طبیعی بر اشدر، شونک ایچون بایلرنک بایلقلرندن، آز بولسه ده فقیرلر وعموم ملت فائده سینه بر حسمه آیرلورغه تیوشلی. بو وقتنده فقیرلرنک اعتراض قیلولرینه و آچولانولرینه یول بولماز. فقیرلر وعموم هیئت فائده سی ایچون صرف قیلنه چق حصه نی دین آدملری «دینی واجب» دیب آتادقلری حلاله فلاسنلر طرفندن «ادبی واجب» اسمی بیرلدر. اش اسمده توگل، بلکه فائده سنده. «دینی واجب» ایله «ادبی واجب» ننگ فائده لری بر نرسه دن عبارتدر. شوشی واجب اعتراف قیلنوب عملگه قویولو سیندن بایلر ایله فقیرلر آراسنده بولغان نزاع یومشارغه حتی مصالحه بولورغه ممکن.

غزتله، تیایغراملرده «فلان آدمگه فلان تورلی علمی خدمتی ایچون نوبل مکفاتی برلدی» دیب خبرلر یازلا و اوقولادر. علمگه یاردم بروجی بو آدمنک کم ایکانلگینی و مکافات بیرووی نی ترتیبده بولویونی بلورگه تله وچیلر (بو کونگه قدر صور اوچی بولماسه ده) شاید بارددر. اگرده بولماسه موندن صوگ بولسه ده بولورغه تیوشلی. موندی کشیلر ایله تانشو، اشلی ایله بلشوده ضرر یوق.

بایلر برله فقیرلر آراسنده بیک ایسکی زماندن بیرلی بر نزاع بار، بو نزاع بو کونگه قدر اوزلگانی یوق، موندن صوگ اوزولوی ده معلوم توگل. فقیرلر: «بایلر مشروع بوللر ایله ده، مشروع توگل بوللر ایله ده بایلق جیاز، اوزلرینه هم ده نیچه بولورغه قدر بالارینه و بالارینک بالارینه یتارلک مال جیو ایله برابر فقیرلرنی کیمسوتهلر، یارلیرنک یارلی هم ده نادان بولولری سببندن بایلق تابالرده شول اوزلرینک جنسده شلرینه قارشلی هوالانلر، کوتارلهلر، اوزلرندن باشقه لرغه توبان قاریلر» دیدیکلری حالده. بایلر: «بز، بایلق تابقان بولسه ق اول بایلقنی سزنگ آتارکز بابارکرنک اویلرندن آمادق، آنده سزنگ حقکر کرمه گان، ایندی نی ایچون بزگه آچو ایته سز و کونچیلک قیله سز؟ بز اول بایلقنی یولدن تابوب ده آمادق، شول بایلق آرتدن نی قدر یوقولرمزنی، راحتلرمزنی قالدروب، ما گلای تیرلرمزنی آغروب

دارى ياصو يولنى تابدى، «باكو» شهرنده طوروب كروسين صافلاو حقنده كوب تجربه لر ياصاب آخزنده مقصودينه يتدى. صوڭ وقتلرده الفرد نوبل زاؤودلرنده اشله وچيلرنىڭ سانلرى ۱۲۰۰۰ گه يتدى ايسه ده هيچ وقت اش تاشلاو، تاوش و غوغا چيقو كى نرسه لر بولمادى. بو ايسه الفرد نوبل نىڭ اشچيلرى اوزندن رضا بولولرینه علامتدر.

الفرد نوبل، صوڭ وقتلرده «پارىژ» شهرنده طوردى، صوگره «سان ريمو» ده اوزينه مخصوص سراى بنا قىلوب شونده كوچدى. «خاتونلرغه باغلانو، بالا چاغا تريه قىلو هممتى سوندره، فائدهلى اشلر اشله وگه مانع بولا» دىب اوز عمرنده خاتون آمادى، خاتونلر ايله باشقه چه چوالوب يوروى ده بلنمادى دىلر.

قطب شمالى نى آچار ايجون دىب اوجقچ ماشينه ايله سفر قىلوچى اندريانك ياروم مصرفينى الفرد نوبل بيرگان ايدى، لکن اندريا، قايتوب كيلورگه موفق بولمادى، شوشى سفرنده قضاغه اوچرادى.

صوڭ وقتلرده الفرد نوبل اوزينىڭ بايلغىنى آدم بالالرينىڭ عمومى فائدهلرینه صرف قىلو يوللرینی ايزلهب اجتهاد صرف ايتدى. مالينىڭ وارنلرگه كوچوونى تلميدر ايدى. اوزينه وارث بولاجق آدملرگه، هر وقت: «مينم ماليمه اشانوب طمع ياروب طورماكر، مينم وفاتم ايله اول ماك، سزدن باشقه لرنىڭ ادارهلرینه كوچار» دىب سويله ب طورادر ايدى. اوزينىڭ ايگ ياقن دوستلرینه: «ميراث قالغان مال، وارنلرنىڭ سعادتلرینه باعث بولماغانلغىنى بلكه وارنلرنىڭ عقللرینی، حسياتلرینی حتى آدمچىلكلرینی ئولدررگه سبب بولديغى بىك كوب تجربه لر ايله بلدم، نى قدر ياقن بولسه لرده بالارغه، وارنلرگه مال قالدرو حقنده بايلرغه كىگاش بيرمىم، آج ئولمه زلك قدرگنه قالدروده ضرر يوق، اما كوب بولسه انلرنىڭ فلاكتلرینه، انسانيتسزلىكلرینه سبب بولادر، آنىڭ اورنینه بالارغه علم و هنر اوگره تو برله عقل بيرهم، علم برله هنر بولسه وارنلر، بالار ايكمك تابارلر، آج ئولمه زلر، شونىڭ ايجون يالقاوئقلرینه وبوزولوب آدمچىلكلرنىڭ محروم قالولرینه سبب بولودن قورقوب اوزم، سلامت عقللى و سلامت بدنلى وارنلر مه ميراث قالدريم، آنىڭ اورنینه مينم بايلغم انسانلرنىڭ كمالانلرینه، سعادتلرینه سبب بولورلىق يوللر حاضرلىم» دىب سويله ر ايدى. فى الواقع اوزينىڭ مالندن آرزغه بر حصه وارنلرینه آيروب آندن قالغان ايكى مليون آلونينى بتون بنوبشر ايجون وقف قىلوب وفات ايتدى.

مذكور وقتىڭ هر يىلقى صاف فائدهسى یش حصهغه آيروب، تعيين قىلغان فلزده اوزلرينىڭ اقران و امثاللرینه كوره ايگ فائدهلى نرسه كشف قىلغان كشىلرگه قوميت، دين و مذهب اعتبار

بز روسيه مسلمانلرنىڭ بىك ايسكى زمانلردن بيرلى صالئوب كىلگان مسجدلرى، مدرسه لرى بايلر طرفدن اعانت قىلئوب صالئولر ايدى. صوڭ وقتلرده اصول جديد مكئبلرى آچارلر، معلملرینه وظيفه لر يروب طورالر، اسلام دينينه و مسلمانلرغه خاص بولغان اجتماعى مصرفلرینی كوتاره لر. جمعيت خيريه لرگه، اوقوچيلرغه ياردم جمعيتلرینه، چىتلرگه كىتوب دين علملرى و دولت مكئبلرینه كروب دنيا علملرى اوقوچيلرغه ياردملرى بولوب طورادر. موندن باشقه، روسيه اسلاملى آراسنده اوروباده و آمرىقاده بولغان كىبى فوق العاده بايلر ايله، شونلر ياتنده فوق العاده يارليرده يوق، خلق اورتاراق درجه ده. شونىڭ ايجون روسيه مسلمانلرى آراسنده «دينى واجب» ده «ادبى واجب» ده لازم درجه ده اوتلمى دىب ايتورگه اورن يوق. زكات بيرولرى طوغروسنده نظامسزلىقلر بولسه ده اولگى وقتلرغه كوره بوده خىلى توزه لوب بارادر.

اما آمريقا بايلرى حقنده مذكور واجب. غام يرینه كىتوله در ديولسه اورنى بار. آمرىقانىڭ مكئبلرى، كئتبخانه لرى، عمومى باقچىلرى هر برى بايلر آقچىسى ايله ميدانغه كىله در. خلقلرنىڭ فكرلرى آچاسون، هر و معرفتگه رغبت ايتسونلر دىب آمرىقا بايلرى غزته لر، ژورناللر نشر ايتدره لر، كئتبلىر يازدروب تاراتلر، وعظ هم نطقلر سويله ته لر، خسته خانهلر آچارلر. عمومى اشلر ايجون بايلر كىسه لرنىڭ آغوب طورغان آقچىلر نى يغمور صوگنده آغا طورغان گرله و لكىلرگه گنه توگك، بلكه دشم آغوب طورغا طورغان يلغه لرغه اوخشاتورغه اورن بار. لکن اوروپا بايلرى بو درجه ده توگك ايدى، بونلرنىڭ عموم فائدهسى ايجون چىغا طورغان آقچىلرى قىلوب غنه تامادر ايدى. لکن بو كونده اوروپا بايلرى ده عمومى اشلر ايجون آقچى صرف قىلورغه باشلاديلر. شومشدى بايلرنىڭ برى الفرد نوبل در. بو كيمسه هر يل غه ۵۰ مگ آلون فائده كىتوره طورغان ايكى مليون آلون بايلغن بتون ير بوزنده بولغان عالملر فائده سینه وصيت قىلوب وفات ايتدى. الفرد نوبل، اسوج مملكىتنىڭ پايتختى بولغان «استوقهولم» شهرنده ۱۸۲۳ نچى يل ۲۱ نچى اوكتابرده دنياغه كىلوب اجتهاد و جسارتى اوزينىڭ آناسى بولغان امانوئىل نوبل دن ميراث آلغان ايدى. امانوئىل نوبل، روسيه ده صوغش كويغىلر اشله و برله شهرت چىقارغان آدمدر.

الفرد نوبل، بىك كوب مشقتلر و تجربه لر ايله ديناميت اختراع قىلورغه موفق بولدى و اوشبو عملىنى ۱۸۶۷ نچى يلده دنياغه اعلان قىلدى. اوشبو ديناميت سببندن الفرد نوبل بىك كوب آقچى و بايلق حاصل ايتدى. موندن صوڭ توتونسز

قیلمی بیرله چکدر. مکافات بیرلو طریق اوشبو روشده:

- ۱) طبیعات فننده.
 - ۲) کیمیا فننده. بو ایکی مکافاتی بیرو حتی اسوج مملکتینگ آقادییه سینه مخصوصدر.
 - ۳) طب و فیزیالوغیا (منافع اعضا) فننده. بو مکافاتی بیرو حتی «استوقهولم» شهرنده «قارولین» کلیه سینه مخصوص.
 - ۴) ادبی و فلسفی کتاب یازو ایچون. بو مکافاتی بیرو «استوقهولم» شهرنده گی «آقادییه» وظیفه سیدر.
 - ۵) نبوبشر آراسنده غی صوغش لر نی بترر گه و صلح اور نلاشدر رغه طرشو ایچون. بو مکافاتی بیرو حتی پارلامینتو طرفندن صایلانغان بیش آدمدن عبارت بولغان کامیسیه ده در.
- بو روشده مکافات لر تعیین قیلو حقنده الفرد نوبل: «مین اوز عمر مده قیلغان تجربله رمه کوره دنیانگ عالم لری، مخترعلری، کاشف لری اوز اش لرینه بتون عمر لرینی، بایلق لرینی صرف قیلد قلدن دن فقیر بولالر، بایلری ده آخ رده یارلیلانلر، یاردم ایتوچی بولمی، شونگ ایچون مینم و قتم آنلرنگ یاردم لرینه یتشسون ایدی» دیب سویلر ایدی دیرلر.
- وارنلر اکرده: «بو وصیت شریعت (نظام) غه موافق توگل» دیب بوزارغه تله سهر بوزدر رغه یول بار ایدی، چونکه اولگان وقتده وصیت تمام بولوب و نفوب بتمگان ایدی، حتی وصیت نامه آق غه کوچر لمادیکی، امضا قولمادیغی و هیچ بر محکمه گه معلوم بولمادیغی روایت قیلنه در. لکن نوبل نگ وارنلری (اوزی ایله بر طوغمه قارنداشینگ بالاری) ده اوزی کبک یاخشی کیشیلر بولد قلدن وصیتنگ بوزلووینی تله مه دیلر: «مادام که شوشی روشده وصیت قیلور غه نیت ایتکان، شوندی یاخشی نیت که مانع بولور غه بزنگ وجد اغز رضا بولمی، آدم بالارینگ منفعت لرینه سبب بولا طورغان بر اشنگ یولده قالوینه و آننگ اسمینگ قیامت کونینه قدر فخر و مدح ایله ذکر قیلنو شرافتدن محروم قالوینه سبب بولونی اوز شاغز گه لایق کور میمز. خیر اش گه آرقلی توشو خیانت قیلور» دیب وصیتی حتی اوزلری محکمه گه تابشردیلر و آرتدن اجتهاد قیلوب تصدیق ایتدردیلر. (مسلمان بولسه لر ایدی، بو اشنی هیچ اشلی آمازلر ایدی).
- اوشبو وقف مال، تورلی مملکتلرنگ بانقلر نده صاقلانا طورغان آتولنردن، فرانسه ایله ایتالیا و نوروج مملکتلر نده یر صولردن عبارتدر.
- مکافات لر عاتده هر یل ۱۰ نجی دیکابرده بیرله لر. مکافات گه لایق بولغان آدم لر گه آخه ایله بر لکده شهادت نامه. اوستینه الفرد نوبل رسمی توشر لگان آتون میدال هدیه قیلنه در.

مکافات لر تعیین قیلنو مجلسی بیک سلطنتی روشده بولوب اسوج مملکتینگ پادشاهی ایله آننگ خاتونی و ولیعهد، الوغ مأمورلر و مشهور عالم لر حاضر بولالر. اوشبو کونده «علم» و «معرفت» تحت گه منوب «تاج» کیه و اوزینگ لایق بولغان منصیبه اوطوروب حکم سوره، دنیانگ ایگ شهرتلی منبرلر نده درس ایتوچیلردن باشلاب ایگ الوغ توره لر گه قدر آدم لر صف صف بولوب علم حضورنده تزله نلر، احترام قیله لر.

دینامیت هم ده توتونسز داری کیی صوغش قورال لری چیقارغان آدمنگ صوغش بتر و آدم لر آراسنده صلح اور نلاشدر ر ایچون شول قدر مال وصیت ایتوونه احتمال که تعجب ایتوچیلر بولور. لکن «ولکم فی القصاص حیاة» قیلندن صوغش اسباب لری و عسکر لر حاضر له و اوزی ده صلح سیلرندن بر سبب بولسه کیره ک. یاخشی صوغش قورال لری کشف ایتلو نسبتنده صوغش لرنگ کیموب بارولری معلومدر. اکرده الیکتریق قوتلری ایله بر دقیقه اونار مگ عسکر نی اولدرو یوللری آچلسه، بوز چاقروم یرلرده طوروب شهر لر نی بوزو چاره لری تابلسه احتمال اول وقتده صوغش بتونله ی بتار. هر حالده الفرد نوبل، اوشبو وصیتی ایله اوزی و بتون قامیلیه سی ایچون یاخشی بر اسم قالدردی و باشقه لر غه گوزل بر مثال بولدی.

مکافات لرنگ بیک تیوشلی روشده بیرلوب بتادیکلری حقنده غزته لر ده تاوشلر کوتارلدی و مناقشه لر بولدی ایسه ده بو طوغر وده غی گناه اکرده بولسه نوبل نگ توگل بلکه متولیلرنگ بولور ایدی. لکن بو مناقشه لر مکافات لرنگ اهلیتسز کیشیلر گه بیرلور لنده توگل، چونکه آنلرنگ مستحق آدم لر گه بیرلور لنده افکار عمومیه منفقدر. بلکه بر قدر خلقلر الک اهل آدم لر گه بیردره سی کیدیکلری حالده ایکنجی برلری کوکلری اوسوونه و آله بارر ایچون طرشولرینه سبب بولسون ایچون باشره کار گه بیردره طرفنده لردر. یوقسه هر بر اش اوزینگ لایق اهللری قولنده بولغان و مطبوعات لری کانترولق ایتوب طورغان مملکتلر ده موندی مکافات لر نگ عدالتسز روشده اوله شنوی، مستحق آدم لر بولا طوروب مستحق توگلر گه بیرلووی احتمال طوتماز.

الفرد «نوبل»، «پتربورغ» شهرنده او قود یغندن و بایلیتنگ کوبره ک الوشی روسیه ده حاصل بولدیغندن بو آدم ایله ماقانور غه روسیه لیلرنگ حق لری بار.

الفرد نوبل ۱۸۹۶ نجی یل دیکابر آخ رنده وفات بولدی. یاشی ۶۳ ده ایدی.

مقاله‌ها:

اسلام دنیاسنده تصوف و صوفیلر

(«بویوک دوغو» دن مقتبس)

تصوف نظرندده حقیقی علم، حس یا که عقل و نقل ایله توکل بلکه مرشدنک تلقینی ایله حاصل بولغان «عرفان» دن عبارتدرکه موکا «منبع الهام» دیرلر. اوشبو علم صاحباری «عارفلر» اسمی ایله یاد قیلنورلر. مونلرنگ اوشبو علملری، نئی قدر الوغ ذاتلر بولسهلرده بولسونلر ظاهری علملرگه معلوم توکل «سر» لردن. سانالادر.

فلسفه نقطه سندن قارالسده متصوفلر «پاته نزم، ایده آلیست» مسلیکنه طرفدار کورلورلر. لکن صوفیلر نظرندده شکل خارجی «پاته نزم» بولسهده اصل اساس عشق دن عبارتدر. کائاتنک ظهور کیفیتنی عشق غه بنا قیلوبده پاته نزم ایله تألیف قیلوچیلر تاریخده «ایکنچی آقادهمی» اسمی ایله مشهور بولغان «اسکندریه» مدرسه سنده گی نوافلاطونیلردر. مونلرنگ رئیسلیری یهود عالملرینک متفکرلرندن «فیلو» بولوب میلاد عیسادن تقریباً یکریمی سنه مقدم «اسکندریه» ده طوغمش ایدی. اثرلرینی تاماروم لسانده یازوب فلسفهده افلاطون غه تقلید ایتدی و افلاطون فلسفه سینی یهود فکری ایله قاتشدردی و شاگردلریدهده اوشبو فلسفه نئی تعلیم قیلدی. شاگردلرندن «پلوتینوس» مذکور فلسفه نئی بیک عالی درجه لرگه یشدردی و اوزینک شهرتی ده بتون دنیاغه تارالدی. شاگردلرندن «پورفیروس» ده اوشبو فلسفهده خیرلی خلف بولدی. سوکره «یانلیکوس» اسملی فیلسوف، مذکور فلسفه نئی بتون سوریه، مصر و آناتولی حتی ایران ایچلرینه قدر نشر ایتدی و مناسترلر، عزلتگاهلر تاسیس قیلوب «تصوف» دن مخصوص بر طریقت توزودی. کرامت دعواسی قیلدیغی ده مرویدر.

سلچوق تورکلری اوزلرینک تورکلکلرینی اونودوب بتونلهی ایران مدنیتی قبول ایتدیلر، بتون عادتلیر تللیر ایرانلورچه ایدی. ایران مملکتی قام تصوف اویاسی بولوب بتون خلق اوشبونک ایله شغلنورلر ایدی. الوغ و مدنیتی ایران دولتینک تصوف سببلی منقرض بولوی تاریخ ایله ثابتدر. ایرانده تامر جایگان تصوف ایسه نوافلاطونی فلسفه سندن عبارت بولغان اشراقیون مسلیکنندن باشقه نرسه توکل ایدی. تورک بالاسی بولدیغی حالده تورکیچه

یلمه گن وشول سببلی اثرلرینی فارسیچه ترتیب ایتکان جلال الدین رومی هیچ فرقسز «پلوتینوس» و «یانلیکوس» فلسفه سینی سوبله ر ایدی.

سلچوقیلر منقرض بولدیغنده آنلر اورینه عثمانلی تورکلری حکومت سوررگه کرشدیلر و آنلرنگ اداره لرنده عمر ایتوچی متصوفلرده عثمانیلر اداره سنده بولغان آناتولی غه جیلدیلر. مونلرنگ بری «قونیه» شهرنده دنیاغه کیلگان جلال الدین رومی ایدی. سلطان ولد، آناسی جلال الدین مسلیکنی آناتولی ده نشر ایدرگه باشلادیغنده عثمانلی تورکلری آراسنده فارسیچه برله اش اشلهب بولمادیغنی سیزدی و تورک لغتی قوللانورغه مجبور بولدی. بو ذات بوزوق تورکیچه ایله یازغان «رنامه» سنده صوفیه مسلیکنی تورکارگه تعلیم ایتهدر.

ایرانلی بولغان عاشق باشاده، نوافلاطونی ننگ اوج اقنومی بولغان وجود مطلق، عقل کل، نفس کل نئی صوفیانه شعرلی ایله نقل ایتهدر.

حروفیلک مذهبنی تاسیس قیلوچی فضل الله نعیمی استر آبادی ننگ تصوف ایله آراشقان عقیده سی آناتولی ده تارالورغه باشلامش ایدی. شول زمانده پایتختمز بولغان «ادرنه» شهرنده شیخ الاسلام فخرالدین عجمی، حروفی مذهبنی دعوت قیلوب یوروچیلرینی اوت غه سالوب یاندرتدی، حتی اوتتی اوزی اوروب ماتاشقاندده صاقالی ده بر آز یانغان ایدی. اوشبو شیخ الاسلام فخرالدین، مشهور سید شریفنگ شاگردیدر.

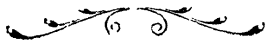
حروفی مذهبنی منسوب بولغان شاعرلرمز بیک کوب بولوب فضولی بغدادی، روحی وغیرلر اوشبو جمله دندر. مونلر ایسه نوافلاطونی اعتقادندن اقتباس ایتکان نرسه لرینی نظم ایله سوبله ب طور مشلردر.

«حروفی» مذهبنک اصل اساسی اوشبودر: کائات یوق بر وقتده بر حقیقت مطلقه بار ایدی. ثباتی یوق جمله بارلق ایشته شول حقیقت مطلقه ننگ کوله گه سندن باشقه نرسه توکلدر. عشق سیندن عالم، شول وحدت دریاسندن صادر بولدی. حس، یالغانچی بولدیغندن و عقل ایله ده معقولات خارجنده گی نرسه لرینی بلو ممکن بولمادیغندن وجود مطلقنی ادراک قیلودن انسان عاجزدر. سرالاسرار، حقیقه الحقائق بولغان وجود مطلقنی آنچق الهام واسطه سی ایله گنه بلورگه ممکن. بزنگ روحمز، روح عالم بولغان

یغمور اولوب یاغان بتم» سوزلری ده اوزلرینک هر نرسه بولدقلرینی دعوادن عبارتدر.

فلسفه صوفیه، بتون بارلقنی وجدان دن عبارت بلمکدر. «من عرف نفسه فقد عرف ربه» هم اوشبودر. حقیقت کبری بولغان وجود مطلق ده وجدانده بولوب خارجه کورلگان کون و مکان اصلی و فصلی بولغانان بر خیالدر. اوشبو عارتی و خیالی بارلقلرغه ابن عربی گوزل بر تعبیر تابوب «وجود کیانی» اسمی بیرمشدر اوز ذاتلری ایله توگل بلکه حق ایله قائم و بناء علیه خارج یوقدر، هر شی انسانده، انسانده وجدانده دیک بولور. اوروپاده اوشبو کونلرده الله، خارجه توگل بلکه وجدانده غنه بار دیب اعتقاد ایته طورغان بر مذهب ظاهر بولغان ایدی. مونلر پایا طرفدن آفاروز ایتولدیلر (لغت قیلندیلر).

اون یدی یل عمر صرف ایتوب «تصوف» نی تیکشردم و تتبع قیلدم. مونگ نتیجه سی اوله رق بر کتاب وجودگه کیتدم. یاقین زمانلرده بو اثر طبع قیلنه چقدر. بو سوزلرم ایسه شول کتابدن تلخیص ایدلوب یازلدی. رضا توفیق.

شعر:

بر امیدسزلکنی نخطر دن صوگ:

ویران ایکان کوکل بو کون؛ تار و مار اولدی ینه
مغموم ایکان قلبم شو کون؛ غم، حزن تولدی ینه
بولمه دن هیچ وفق تسکین، کوستروب؛ آتارینی
واه دریغا! باغده خزان: بر گلم صولدی ینه.

رنجو، محنتی، سکا بنمی آرزو ایله یم؟
سن صقین هجران ایدرسه ک بن وفادار اولمایم؛
باقا ایردک: باقاز ایردم، بن او بدر حالگه
آه! جگرم تازه اولسه بن جفادار اولمایم.

یوراگیمه چیزب خنجر، نقاش چکسون، سنگ رسمگ
بتم صدیقی جرح ایتسون بولونورسه، سنگ خصمگ
تومار ایتسون بتم بونیم کوتارسون افتخار ایله
تاقلسون حفظ اولونسن هم ابد، ابد، سنگ اسمگ.
نؤاد ایلچورین. «کرکی» (بخارا خانلغده).

شول وجود مطلقنک بر ذره سی و مذکور الوغ قویاشنگ بر چاقیسی بولوب، روحانی بر قوش بولدیقی حالده ظلمتدن و توبانلکدن عبارت بولغان گوده مز زندانده طوتقون بولوب قالمشدر. عنصرلر و بزنگ گوده مزنگ ماده سی تارمار بولوب هر بر ماده اوز عنصرینه باروب قوشلدیغنده روسمزده اوزیتنگ وطن اصلیمی بولغان وجود مطلق اوزرینه قایتوب کیته چکدر. وصال حق ایسته موندن عبارت. اوشبو وصولگه بعض بر الوغ ذاتلر حتی بو عارتی حیات زمانده ده (دنیاده و قدده ده) موفق بولورلر. بو اش، آنچق علائق دنیویه و تعشقات دینه دن تجرد و تنزه ایتو سببندن گنه بولورغه ممکن. بو حال، «وجد» هم «استغراق» (فنا فی الله) دیب تعبیر قیلنور.

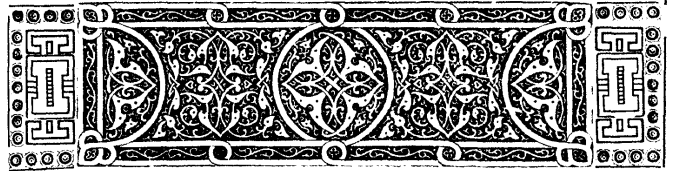
ایسته نوافلاطونیلر طرفندن احوال روحیه ده اساس قیلنوب نلوتولغان اوشبو عقیده نی صوفیون، اتناق اوزرنده قبول ایتمشلدر. یالکتر صوفیون غنه توگل بلکه ابن سینا کبی الوغ فیلسوفلرده شوگا خواهلق قیلمشلدر. ابن سینانگ آرسطو فلسفه سنی تاشلابده اشراقیونگه میل ایتوی شوشی حالنگ نتیجه سندندر. ابن سینانگ «روح» حقنده:

هبطت الیک من المجلد الارفع
ورقاء ذات تمزز و تمنع
محجوبة عن کل مقلة عارف
وهی التی سفرت ولم تبرقع

دیب باشلانغان قصیده سی اوشبو نوافلاطونی عقیده سینگ ترجمه سیدر. «مشوی» ده اوشبو عقیده نی اوگره ته طورغان بیتلر بار. مولانانگ روح بشرنی تن حبسندن آزاد قیلوننی تعریف ایتوب سویله گان شعرلری تاما یانبلیکوس فکریدر.

تصوفده و حدت مطلقه اوزرندن اوشبو کوبلت عالمینک ظهورینی تعریف ایته طورغان شعرلر بار. مونلرغه «دوریه» دیرلر. اوشبو دوریه لرنگ موضوعلری شایان دقتدر. بو شعرلری سویله وچیلر بر وقتلر غیب عالمنده بولوبده آندن صوگ جمادات، نباتات، صوگرده حیوان، آندن صوگ انسان، آندن ده صوگ انسان کامل شکلنده تجلی ایتمش بولدقلرینی، آدم (علیه السلام) دن باشلاب بتون پیغمبرلرنگ و اولیالرنک قابلرنده کورندیکلرینی ترتیب ایله ذکر قیلورلر. موندی سوزلرنی شعرلر و نؤلر ایله سویله وچی صوفیلر بیک کوبدر.

جلال الدین رومینک دیوان کیرنده: «ای عاشقان، ای عاشقان» خطابی ایله باشلابده «سلطان منم، انسان منم...» دیب دوام ایکان شعری و یونس امراللهنگ: «کعبه و بت ایمان بتم. چرخ اوروبن دونن بتم»، «بولوت اولوب کوگه آغان»

شام خاطراتی

VII

مضرت عیسیٰ نوسهك مناره

ایکنچی کونئی مناره باشینه چغو قصدی برلن جامعغه کروب شونده یورگان بر خادمین مناره نك قپوسن صورادق . خادم : « آنده منه رگه مساعده یوق » دیدی . بز بو سوزنك معناسن بیك یاخشی آگلاسه قده خادمگه یالنوب آچقه کورسه توب طوره سمز کیلمادی . اگرده اول آلائی سویله می گنه آچوب کرتکان بولسه ایدی خدمتن بوش قالدردماغان بولور ایدك . لکن آنك بولای حقی بولماغان بر نرسه نی صورای عنادمزنی آرتدروب ییاردی . خادمین اول جوانی آغاج متولینی ازله ب کیتدك . اول جامعنك اطرافنده غی بنائرنك بر قسمنده طوره ایکان . آق صاقالی طازا و آچق قنه بر آدم ایمش . بزنی گوزل قبول ایتدی . بز اوزمزنك قایدن و کم ایکانلگمزنئی و نی مقصد برلن کیلگانلگمزنئی سویله ب مناره غه منارگه مساعده ایستدك . اول شول دقیقه ده جامع خادملر نندن بره رسن چاقرغره اوز خادمین ییاردی . بزده تقدیم ایتولگان طوگدرمه لرئی آشی آشی جامع حقتده سوز آچوب بر آز سؤاللر صورادق . « جامع نك اچی گوزل و مزین ایکان . لکن طشی برده اچی برلن متناسب توگل . عیجا آنك طشنده بر آز یاخشیراق صاقلارغه ممکن توگلمی ؟ » دیدك . متولی بر آز کولومسره ب « شولای کیرهك ایدی . لکن آچقه یوق . جامعنك کیلوری خادمین نندن آرقئی . یوز ایلی قدر خادم بار » دیدی . بز : « ایستوووزگه کوره اوشبو جامعغه کورشی بولغان چارشولر بارسئی ده آگا قاری ایمش . آلازنك داخودی یتشورلك توگدر شول » دیدك . متولی « خیر ، سزگه خطا سویله گانلر . آلر جامعغه قارامیلر » دیدی .

اول جامعغه یوز ایلیی خادم نیگه در . آنده یگر می بیش خادملق ده اش کوروغی . کله ملر اوستندن ، توشه مگه اویا یاصاغان کوگه رچینلرنك نجسن طازارتوب طورو ایچونده بر کشی یتسه کیرهك . اگرده کونینه بیش مرتبه یوغاریغه منوب اذاتی برده اذانغه اوخشاتئی طورغان ، جهلر آراسنده بر یوقلاب آلورلق وقت قدر طوروب و آلرنك آخرنده ثلله نیچه میل صوزوب قچقروب

توشو ایچون شول قدر خادم لازم بولسه مونده کشی صانی آرتدردرغه توگل اذاتی اذان شکلینه قویارغه غنه کیرهك ایدی . متولی برلن سویله شوومز طوقتالوب طورغان بر آراده آنك یانده اوطورغان بر قارت « شهرمزنئی نیچك طابدگر ؟ » دیدی . « ئلی یا کقراق کیلدك ، بار یرن کوروب طانشوب بتکاغز یوق ، لکن برنجی تأثرمزدن سویله سهك « یاراطدق » دیو لازم کیله . اهالی بز نك بیروت قه نسبتا انصافی و اخلاق اسلامیه ده تماما غائب بولوب بتمگان ایکان » دیدك . موگا قارشئی قارت : « نه وهت معیشتمز و اخلاقمز یاخشی ایدی ، لکن حاضرگی حالمز ایشته بو « ان الملوك اذا دخلوا قرية افسدوها وجعلوا اعزة اهلهما اذلة » دیدی . بز بو قارتده تورکرگه قارشئی بر دشمانلق حسی بولغانلغن آگلاب آنك برلن بر آز سویله شورگه تله گان ایدك . لکن بو وقتده خادمنك کیلوب یتوی بزنی آندن محروم قالدردی . متولی دن مساعده آلوب و لطفی ایچونده تشکر ایتوب چغوب کیتدك . متولی مذکور قارتقه بزنی جامع اچینه قدر آلوب باررغه و آنده بره رسینه تسیهلر بیرگه قوشدی .

جامعنك آچیق قسمنده سیگر تروه اوستنده بر قبه طوره . « مرادبه » مدرسه سنده گی بخارالی مدرس اول قبه ده انیاغه کوگدن کیلگان صحف صاقلانا دیگان ایدی . قبه نك یاتدن اونکانده قارتدن آنك اچنده نی بارلغن صورادق . « آنك اچنده ایسکی کتابلر وقول یازولری صاقلانا » دیدی . آنده نادرالوجود بز نك ایچون عزیز نرسه لر یوقئی ؟ دیدك . « بار ایدی افندم ، لکن هر بلانك باشی استانبولدن کیله . بز نك ، دنیا بهاسینه بیرماسدای ایسکی و عزیز بعض نرسه لر مزنئی استانبولدن کیلگان امر بو نیچه آلمان قیصرینه آلوب بیروب ییاردیلر » دیدی . مین آلمان اعیراطورینك صلاح الدین ایوبی نك اوز قولی برلن یازغان مکتوبلرن ، و بعض بر ایسکی اثرلرنی آلوب کیتکانلگن ایشتکان ایدم . شونلقدن « بو شیخنك سوزلری بتولهای اساسمز بولماسه کیرهك » دیب اویلادم . قارت ، خادمگه تیوشلی تسیهلرنی بیرگچ بز نك برلن کور- شوب کیتدی و قایته قایته خانه سینه دعوت ایتدی . « برگنه کون بولسه ده بز نك مسافر مز بولوب بزنی مسعود ایتکر » دیدی . لکن اوزی خانه سن تعریف ایتادی . شول وقتده مینم خاطر یه عیاض افندیگ « ملا بابای » نده غی « بز نك ملا بالاسی چقسون آلی » دیگان سوزلر کیلوب توشدی . خیلی آچیق فیکرلی بولغان بو قارت ، احتمال شامنگ بیك مشهور آدملر ننددر . لکن بز شامنگ اولوکلرن بر آز بلسه كده ترکلرن هیچ بلمی ایدك . نه ایسه دعوتی ایچون تشکر ایتوب مناره غه منوب کیتدك . بز کرگنده مناره غه منوب باروچی یا که آندن توشوب

دیهاده» دی. شونگ ایچون کتابلر آقتارلر، رساله لر یازلر. اوتکانلرنگ روحیه بر فاتحه دیکنه قویار ایدک، «اول وقتده بلکه شوندن باشقه اش بولماغاندر» دیب اوزمزی یواتور ایدک. لکن بو کونگی حضرتلرمزدن برسینگ شامغه باروچی بر شاگرد دن شول حقدده «ملک الظاهر» کتبخانه سن آقتاروب تحقیقات یاسب یاروون رجا ایتوینه نی دیهرگه کیرهک؟ یکرمنچی عصرنگ ایگ مهم مسئلهسی شولمنی؟ حاضر حضرت عیسانگ توشه چک اورنن ازله و وقتی توگل، بلکه اوز ملتزنگ باشقه ملتر آراسنده طوتاجق موقع و اهمیت تعیین ایته چک وقت، حضرت عیسی توشه چک اورنگ تعیین ایتلوب ایتلماوینک نی دنیا و نی آخرت ایچون بر فائدهسی بار. لکن ملتزنگ باشقه لر قاشنده عزیز بر اورون طوتوب افرادینگ مسعود یاشاوینک دینامز و آخرت ایچونده کوب فائدهسی بار. بو کونده اسلام ملتی، یول باشچیلرندن، حضرت عیسی توشه چک اورنتی کورسه تولرن صورامی، بلکه مسلمانلرنی بو کونگی جهالت، عظالت و ذلت چوقورلرندن چغارغه یاردم ایتولرن، و اسلام دنیاسن تدین صاقلاب آلوب قلونگ چاره لرن کورسه تولرن صوری...

مناره باشندن کورنگان منظره غایت گوزل ایدی، یاشلک دیگرینه غرق بولغان شام، اوچ تونده گی شیکلی کورنوب طوره. شامنگ تورلی یاغن تاشا ایتوب فوتوغراف برلن بر نیچه منظره عمومی سن آفاتنگ سوگنده توشوب و خادم اقدیگه ده زحمتی ایچون تشکر ایتوب جامعدن چغوب کیتدک.

VIII

مرادیه مدرسی

وقتده مشهور بولغان بو اسلام مدرسه سی جامع امویه نگ کورشیننده طارغه بر اورامده در. طشدن قاراغانده طاشلاندق بر کون زاوودن ایسکه توشروب طورغان بو مدرسه نگ ایشک آلدینه کرو برلن کشینی قارشنی آغان بچراقلقتنی تعریف و تصویر ایتو ایچون سوز طابو قیندر. بز باشده کرگازگه اوکنه باشلادق. آرقداشمز شاقشیلقتنگ بر خاطره سی بولسون دیب رسمنده چقارغان ایدی. لکن بختمزه قارشیمی بختسز لگمزه قارشیمی استفاده ایترلک درجه ده یاخشی چقماغان.

شامده مولچلق بولغان نرسه لردن برسی ده صودر. بو مولچلق مرادیه مدرسه سنده ده کورنوب طوره. قاپقاندن کرگاجده برمر طاشندن یاصالغان زور بر حوض کوره سک. ایشک آلدینگ ایکنچی قسمنده چینه ره کده کچره ک بر حوض بار. اورطه ده گی

کیلوچی بر آز خاتونلر بار ایدی. آلر بر طرفده طوقتاب قالدیلر بز منوب کیتدک. باصقچلر یرک، یول قارانغی، بعض اورنلرده قارمالانوب قه باررغه طوغری کیله. آیاق آستنده کوگه رچین تیزه گی قرچن طاشی شیکلی بولوب یاطا. یوز ایلیی خادم بار ایکان. لکن بو مناره یوز ایلیی یلدن برلی سبرکی و مونچالا توسی کورگانی یوقدر. باشینه چغوب یتەر آلدندن بر طار ییردن اوتهرگه طوغری کیلیدی. اول یبرنگ ایکی یاغینه مایلانوب طوزان اوطوروب بتکان زیتون مایی قندیللری آصوب قویغانلر. اگرده آرغه آرنه صوغلوب کیتسه ک کیسکه بتاسلک از قالدیلر. ایسکی کیم کیوب کیلماویعه تأسف ایتدم. حضرت عیسی توشه چک مناره نگ اول قدر بچراق بولاجی کولیمه کروبده چقمی ایدی. مناره نگ باشی خیلی کیگ، تیره یاغنده ره شه تکه بار. لکن آنده ده بچراقلق. اولغه آرنه شیکلی زیتون مایی قندیللرن و ایسکی آغاچ و چوپره کلرن طوتروب قوبه ر ایچون کوزگه ایگ کورونه طورغان بر اورننه آغاچدن بر طاق کته گی صماق نرسه یاصاغانلر و طشدنده صاری بالچق برلن صلاغانلر. بو نرسه مناره نی شول قدر به مسزله ب طوره که، ایتوب بترلک توگل. مناره نی طازارتو و آنک و اطق برلن توزه تو ایچون آقچه کیره ک بولسه ده آنک ایگ باشینه چغاروب طاق آزارای یاصاماس ایچون آقچه و همتده کیره کمی بیت ایدی. «امویه» جامعسینگ اوچ مناره سنندن بو برسن صایلاب مندک. چونکه آنک ایکی اهمیتی بار ایش. برسی اول مناره ولید دورنده اشلنگان جامعنگ قالدیغی ایش. و ایکنجیسی ده حضرت عیسی شونده اینه چک ایش. برنجی فکرگه بر نرسه ده ایتوب بولمی. بچراقلغی و بوزوقلغینه قارالغانده «بو مناره ولید دورنده گنه توگل، نوح هم دورندن قالغاندر» دیه سی کیله. اگرده اول فکرنی تاریخ قبول ایتاسه آنسی باشقه مسئله. لکن حضرت عیسی سماوات عالندن اول قدر بچراق بر اورننه توشه قوبه رمیکان؟ اول اوزینگ اوچاخ حله لرن آنده غی زیتون ماینه و جنة الفردوس باشماقلرنده کوگه رچین تیزه گنه بویارغه راضی بولور میکان؟

مسلمانلر اوزلرینگ کونلک حیاتلرینه و باشقه لر آراسنده اورون طوتوب مستقل یاشاولرینه عائد مسئله لرگه نی قدر اهمیت بیرماسلر و جردی و عدمی مساوی بولغانلری ایچون شول نسبتده اعتنا ایتلر. حضرت عیسانگ توشه چک اورنی مسئله سی ده شونیدلرنگ برسیدر. نیچو کدر، برسینه اتفاق ایته آغانلر- اول شامده اینه چک. لکن قایسی اورنده. برسی «جامع امویه نگ مذکور مناره سنده» دی. ایکنجیسی «باب شرقیده گی مناره

واجده نی قدر جالب دقت نرسه بولسه بارسنی ده کوزدن چکردک. بیوک بر اورنده بر ایکی ایسکی طوب ده طوراً. احتمال عیدلرده آطیلا طورغان طوپلردر. بر قلعه دیوارلرینگ باشندن شامنگ یک کوب قسمی کورینه .

«بختمزگه قارشی صورامی کردک» دیدم. چونکه ایکنچی بر مرتبه بیروتدن بر ایکی کون کچگوب کیلگان مذکور شهرنگ زاندارمه قومندانیک اوغلی بر بک افندی برلن باروب مساعده آلوب کرهچک بولدق. بزنی نوبتچی ضابطه بیاردیلر. اولده نیندیلر بر دائره گه بیاردی و آندهده «فلان ساعتده گنه زیارت ممکن» دیب جواب بیاردیلر. معین ساعتده تاغن باردق. کینه نوبتچیلرگه، دائره لرگه یوردک. «پاشا افندیگ امری اوزره آنچق فلان ساعتده ممکن» دیب باشقه بر وقت سویله دیلر. آجوومز کیلدی. من شونده طورغان بر ضابطه: «افندم بز کیچه گنه کیلوب گیزدلک، ممانعت ایترچی بولمادی. ذاتا بو قلعه نگ اچنده حربی سر دیوله چک بر نرسه یوق. آنک اهمیتی ده ایسکیلگی جهنتدن گنه. بناء علیه شول قدر تکافتلرگه نی حاجت بار ایدی؟ بز یالکزر دیوارلر اوستینه چغوب شهرنی قاشا ایته چک ایدلک» دیدم. ضابط «افندم بن یلمیورم، قومندان پاشانگ امری اوبله اولملی» دیدی. آرقداشم ننگه جانی سقلدی. اول اوزی زور بر مأمورنگ اوغلی بولغانلقدن بو معامله آنک عزت نئسینهده بر آز طوتندی. «اداره مز بویله اولدیقدن صکره آوروپالیره بر شی دعیه حقمز وارمی؟» دیدی. صاقاری .

شعر:

مرصع

بقایزدانه شایاندر، فنا اکوانه اولادر
وفا انسانه چسباندر، چفا حیوانه احراردر.
قرددر هب، کدردر هب، خبردر هب، عبردر هب
بو دنیادر، نه عتبادر، نه رؤیادر، نه خویادر.
کوکل گر علمه سالک، حاله مالک، محو و هالکسه
مکلدر، مکملدر، محلادر، معلادر.
زمیندن عبرت آل مادونی ما فوقنده کور دائم
آیاغی باش یرنده سپر اییش بر خوش تماشادر.
کال بک .

زور حوضده بتون دنیا ننگ بچراغی طابلسه کیرهک. بز کرگنده اوشبو حوضنگ یانده کوزی بتلهب بتکان برقارت یوولماو جهنتدن بلکه اوزی برلن بر یاشده بولغان قازاتندن بر پسی گه کومه چ کیسه کلری بره ایدی. حوضنگ بر باشنده کییمی ده اوزی ده قوروم شیکلی قارا بر عرب قزی ثلله نرسه یووب شغلنه ایدی. بولر مدرسه ننگ آستق قاتدهغی اوطه لرده طوروچی فقیئرلر ایکان. بولرنگ طورغان اوطه لرینگ، هیچ مبالغه سز ایتمکانه، کومرچی آلاچندن برده فرقی یوق .

اوستکی قاتقه چغوب شونده قاراب طورغان بره ودن حاضرده بو مدرسه ده شاگرد بولوب بولماغانن صورادق. «مونده شاگرد یوق. اوطه لرنگ بر آزنده فقیئرلر طوراً. کوبسی خصوصی قوللرغ، کوچوب بتکانلر. نه نه شول باشده غنه بر ایکی شاگرد بار» دیب بنانگ ایکنچی باشن کورستدیلر. اول باشقه باروب یوغاری چتدق. قارانغی غنه بر بولمده بر صارت برلن بر صارت بالاسی جای اچوب اوطوره لر ایدی. افندی اوزن مرادیه ننگ مدرسی دیب تنذیم اییدی. بزنگ روسیه لی ایکانلگمزنی بلگایچ اوزینگ روسیه لیرنی اوقوتقان وقتلری ده بولغانلغ سویله دی. مدرسه حقنده بر آز صوراشدق. بو کونده طابه لری هیچ یوق ایش . وقتلری طارالغان و اوطه لری ده خصوصی قوللرغ کوچوب بتکان ایش . اوللرده طابه لرغ آینه بر لیرا بیروب طورس لرده حاضرده فقیئرلرگه رمضانده قدر کیچه سنده گنه بر مجیده بیروبو اوتیه ایش . مدرسی ده یلینه بر مرتبه گنه کروب چغا ایش . . . «افندم! بو زور بر مدرسه ایدی. ابن عابدین اوشبو مدرسه دن یتشوب چمقان» دیدی. ابن عابدین شوشی مدرسه ننگ یشی بولغانغی یوقی، بامیم. لکن مونگ، وقتنده گوزل مدرسه بولغانلغن آ کلاو قین توگل . ملک الظاهر کتبخانه سینه قوشاغان «مرادیه» کتبخانه سی شوشی مدرسه ننگ کتبخانه سیدر .

IX

ایسکی قلعه

شامنگ تام اورطه بر یرنده دیرلک بر ایسکی قلعه بار. بو قلعه ننگ قای وقتده وکم طرفندن بنا ایبولگانلگن تیکشروب یوررگه لزوم طابادم. بوکونده یاروم ایشلگان قالون دیوارلری، آنک، وقتنده محکم بولغانلغن کورسه توب طورالر. اچنده قشله لر و بر آز عسکری دائره لر بار.

بز برنجی کرده بختمزگه قارشی هیچ کدن صورامی کروب کیتدک. بیروبو یاتقان دیوارلرنگ باشینه چغوب قاشا ایتمک

اویغور تلی طوغریسنده

I

یاقیتلیق غه ئەوریلگان هر بر ملت اوزینک بورونغی ادبیاتی تئیشلهب چیاقدە، قدرلەب صاقلاماقدە و جینکەلب اوقوماقدەدر. بورونغی ادبیات یاردمندن باشقە تاریخی واقعهلرنی درست بلو مشکل بولدیغی کبی آلارنک آراسندهغی مناسبتی تابوب بتون تاریخنک طوتقان یولینی درست آکلاوده ممکن توگلدەر. اش بولای ایکان، بزده اوزمزنک بورونغی ادبیاتمژگە چن کوکلدن التقات ایتەرگە تیوشلیمز. یوق ایسه، باشمژگە کیلگان هر بر واقعهنی اینهسندن جینه قدر تیکشروب قانون قانون کتابلر طوترو برلەگنە بابالمزنک چن روحلرینه هیچ بر وقت ایرشمەیهچکمز؛ چونکە ملتک روحی ادبیاتدن بلنور.

II

تورک ادبیاتی اویغور (یوغور، ایغور، قشایچه خوی-خو) شیودسنده باشلاخشدەر (۱). اوزندن اوزی ادبیات اوسدرلک تل التە سوزگە یارلی بولماسقە کیرک. لکن اویغورچە اثرلرنک بیک ساناولی صحیفه لری گنە بو کونگە قدر صاقلانوب (آلاریده اوزمژده توگل، بلکە یاوروپایلرده) شونلر آرقلی غنە بو تل برلە طانشو ممکن بولغانغە اویغور تلیسک بتونی حقنە معلوماقز بیک آذر. آلایده امید یوق توگل: بو کون بولماسە کیلەچکده آرمزندن فیلاوژی (تلر اوقو) عالم لری چغارلر. حاضرگە بزگە معلوم بولغان یوللر برلە باروب. یوغالغان تلرغیزنی احتمال تابارلر، آلارنک سوزلرینی بورتکەلب قاموسلرغە تزمەرلر، تیوشلی مغنارینی بیرلر... بو اشنی، بولماز دیورگە ممکن توگل. بز ایسه شول طوغماغان عالی ذاتلرنک یازیلاچاق اثرلرینه آز-ماز ماتیریل حاضرلەب بولماسی دیه ماتاشماقدەمز. سوزمژگە دلیل-توبانده بر قدر اویغور سوزلرینی کیتروب ترجمە ایتەمز:

تەسکینچ (شار، کرە، توگەرەک نرسە - сфера).

ناغوق (مال، جہاز، ملک) «آلارنک ناغوقی» (۲).

(۱) اورخون یازولری الگەریرەک یازاسەلرە، چن معناسی برلە آیتکاندە تورک ادبیاتی اویغور شیودسنده باشلاخشدەر. م.
(۲) بو توسلی: «-» اشارتلر آراسندە یازلغان سوزلر اویغور مؤرخینک اوز سوزلیدەر. م.

تەسکینمەدک (بوتورلمەک، ئەیلەغمەک) «آچون تەسکینور». پیدیمەدک (یازماق). قاغان (خان، کناز) «پیدیلدی بو قاغان آدی». (بازلدی بو کناز (خان) آدی). کەسەک (بوظاق، آناچ بوظاغی). قالاغوز (بول کورسەتوچی - проводник). طورو (ترتیب، порядок) «توزولدی طورو» (توزولدی ترتیب). آچاق (یانغلی، یاقیتی بوزلی). بغر صاق (یوشاق بغرلی). «آچاق، بغر صاق کوکل». یاغی (دشمان). پای (باش). آکەدک (ایمەک) «یاغی پایینی آکتی». (دشمان باشینی اییدی). یاروق (یاقتی، نورلی). طابوغ (خدمت). مؤرخ: «بو یاگلیق طابوغین یلیندی آچون» دی. - (بوندای خدمت دین یلیندی دنیا).

قوروق (защита).

پایات (پای آد) (الله، تگری).

یاغیز (قارا، قارانغی) «یاغیز یر». (قارا یر).

قود (قوت؟) (بخت). مؤرخ: «بو آد منگو بولدی، ایدەرکک قودی». (بو آد منگولک بولدی، کیگ ایتەر بختینی). آلیغینماق (یوغالماق).

یولەک (تیرەک، یاردم، опора). مؤرخ: «قاموغ اشته بولغل سن آرقا یولەک». (بارچە اشده بول سین اوشانچلی تیرەک). یەزەک (خبر بیروچی، مخبر - вѣстник).

قیلغی (خلق - характер). «توزون قیلغی». (یاخشی خلقلی).

اگیتمەک (آگو ایتمەک، یاراتماق، بار قیلماق). «اگیتکان پایات» (یاراتوچی الله).

ئەبرەن (بوتورگیچ، ئەیلەنجک).

ئەبریامەک (ئەیلەنمەک). مؤرخ: «یاراتتی کوک ئەبرەن توسی ئەبریلور» (هر وقت ئەبرەن توسلی ئەیلەنە تورغان کوکنی یاراتدی).

آغی (یومارد).

کودەسچی (صاقچی، قاراولچی).

آغوز (۱) (اوردو، орда، قوم).

(۱) مثلاً: طوکفرا، ساب، ادیز، صوکیت، اویغور - مەسئەدە تورک آغوزلری (اوردولری) ایدیلر.

اثرلری قالغانی بله ایدم . باشقرد فتنه لرینک طوقتاغاینه ایندی یوز ایلی یلر بولوب کیتدی ، صوغش و صوغشچانلقغه عائد اسکی خبرلر تاریخ بیتلرنده گنه قالار . ایك صوگئی هنر کورسه تولری ناپالیون صوغشده بولدی . صوگئی صوغشلر ، ایندی بورونغی دهغی کیک آیرم پولق صورتن طوطمادقلرندن ، آلارنک هنرلر کورسه تمیدر . باشقرد ، روس ، تاتار عسکرلری برکه بولغاچ آیرم حکم چغازوب بولدی . کورشی قوملرنک تأثیر آلارنک اچکی کولطورالرینه زیان ایتمک سوبلهب اوتکاردک . بورونغی اتفاق قالماغان . باشقردنک کچکنه آللر ندهده خلق بر فکرگه برقرارغه کیله آلمای یودیلر . کوب آللر چابن ایچون قالدرولغان یالانلرنی سلامت آلا آملیر ، اعتبار ایتمیلر . آشاو ایچو ، کیوم خصوصلرنده تکلفسزلکلری ، طورموشلرینک نی قدر آغر اوگغایسز بولوینه برده اعتبار ایتمی زارلاغی طورغان (безпечный) بولولری سیاحتک سوزلرن ایسکه توشوره .

ؤولصنتک اسطارشیناسی بزنی اوزینه قوناغقه چاقردی . آنده بارغانچي یولده ایکی اوج اولده توقتادق . ئولصنتک بتون مأمورلری برکه ایدیلر . باشقردلز مأمورلرنک کیلورن ایشتوب طورغان هم تکه صویوب حاضرلارنوب کوتکان بولا ایدیلر . اسطارشینالر ایله برکه بزده برسی آرتدن برسینه تکه آشارغه یوردک . مونده اسطارشینا گویرناطور ، اورادینک پالیتسه ییستر اورئنده . خلقنک احترامی ییک زورحتی اوزلرینک покормость لرن کورسه توده ذلت درجه سینه یتلر .

بز تورک خلقی عسکر بولوب طوغدق ، عسکر بولوب اوسدک ، عسکر بولوب عمر ایتمک . عسکرلیک نظامی (дисциплина سی) بزنگ قاغزغه ایتمزگه سکوب بتکان . بزنگ بتون تاریخمز بو جهتدن بر صالдатک تاریخیدر . بزنگ تاریخمزنی اوشبو جهتدن ایك اوستا ایتوب تصویر ایتمک ذات لئون قاهون بولور . اول اوزینک بزنگ تاریخمزغه عائد اثرنده ییک کوب تاریخنی فاکتلر لرنی تزوب آلوب کیتده شولارنک سیبلرن ازیلی هم نهایت ایك کوبسن تورکنک عسکرلیگندن کیلگان دیب بتوروب قویا . بزنگ بو عسکرلیگمز بوگون بر نرسه گه یاراماس بولوب قالدی . ایندی بز آندن چنغانغه چیگه مز . بز هر اشد اوز بزگه یولباشچی (بریدؤادیتل) کوته مز . عیاض افندی : بزده یکر میلهب کشی بر یرگه جیولالرده کشی یوق یت دیب آیتلرده طورالر ، دی ایدی . هم شولای ، بزده یوزکش جیولسهده بر همه نك احترامن قازانغان وادیتل ، بورونغیچه ایتمکده بری ، عسکر باشلغی بولماسه بر اش باشقارا آملیلر . بز هر اشد بر باشراق ، تأثیرلره کیشیگه قاراب اش باشقارامز . بزنگ خلق ایسکی زمانده باشلقلرینک

اویغور تلینک بوتان معلوم سوزلری و غراماتیقه سی حقتده ایکنچی وقتده یازارغه وعده بیروب ، حاضرگه شوشینک برله تیگره له نه مز .

(« برله » دیگاج ظاغی بر نرسه ایسکه توشدی . نیلکدن اویغور مؤرخنی باری برگنه تولری « برله » یازاده بزنگ محررلرمز هر قایوسی اوزنچہ : ایله ، ایله ن ، برلن ، برله ن لر طورتورار ؟

لاتینچه - cum ؛ نیمسجه - mit ؛ فرانسزچه - avec ؛ روسچه - съ معنی سنده یورگان « برله » بزنگ چهده شول برگنه توسلی یازلسه نیچک بولور ایدی ؟

ایشته اویغور اثرلرینک برسندده « برله » سوزی باشقه فورما یازمیلدر) . میرسیاف .

بورجان باشقردلری آراسنده

(باشی ۲۱ نچی عددده) .

IV

اون اوچنچی عصر میلادینک آخرینه تابا تاتار خانلری یاینه سیاحت ایتمک یاؤروپا سیاحلرندن برسی بزنگ اول وقتنی بابایلرنی اوشبو سوزلری ایله تعریف ایته : « بو خلق کیف صفا مجلسلرنده جلاشا ، اما صوغش میدانلرنده کولوته طورغان خلقدر . آلا (تورک - تاتارلر) اوزلرینک باشلقلرینه بتونلهی کوز یوموب اییه رلر . صالقلق هم آچلق بولار ایچون بر نرسهده توگل . صوغش اورنلرنده فوق العاده صبر هم غیرتلی ، قیونلق اورنلرنده توزولر . طنجلق . راحت دیگان نرسه لرنی بله سیلری ده کیلمی . آشاو ایچو ، کیوم صالومده تکلفلری برده یوق . اوز آرلرنده ییک اتفاق ، بارسینک کولکی بره وگنه در ایکان دیب اویلارسک ؛ هیچ قققرشمالر صوغشمالر . اما دشمن ایچون شفقت دیگان نرسه نی بلمیلر . شول درجهده ، که یوکلی خاتونلرنک قورصاغندن حتی بالاسینی یاروب آلار اما بیتلرنده بر قزغانچ اثریده کورغای ... »

بورجان باشقردلری آراسینه بارغاچ سیاحتک اوشبو عبارسهی خاطرگه کیلدی . مین اول بورونغی طبیعتک بولارده ییک آز

طرفده یوز یگرمی چاقروم مسافهده گی «ایره ندیک» طاوولی دیدیلر، آلا کورینه. باشقه جهتلرده دخی شوندی طاوولر. بو طاوول مهچم اورالنگ بو طوغوروسنده ایگ بیوک بری دیدیلر. قولزده اورال جغرافیاسینه عائد بر نرسه یوق ایدی. بیوکگی نیکدر ایکانن بلمدک. قاراب طوردق طوردق. منگان کیشلر اسملرن نیلرن یازوب قالدیرر ایچون بر باغانا قاداغانلر، بزده مونده یازدق. بز طاشدن توشکانده طاوغه بولوط کیلوب یتدی. بولوط بولوسه مونده ضومان بولوب دنیا قابلانده کیته. یول ایله جه یله وگه چاق باروب یتدک. آلا قویان طاماغی جه یله وی. مونده غی بورجانر ایکنچی جه یله وگه کوچو ایله شغلانلر. ملا عبدالرحمن آغایفه توشدک. همان طومان، بر نرسه کورغی. جای اچه رگه او طورغان اورنده یاغزغه بر آغای کیلدی. خواجه مز ایله برگه استرلی طمق نك مرحوم قاری بدرالدین نك اوشبو جابلاولر، طاشلرنی قارارغه نی وقت کیلگانن سویاشدیلر. کیلگان کشی بارود یلنده ایدی دیدی. شوننگ ایله سوز یتدی. اول زماننی صاغوب سویله ب قویدیلر. بارود یلی. بارص، یولبارص یلی دیتدک در. بو ۱۹۰۲ نجی ییل یا که ۱۸۹۰ نجی ییل بولا. مونده غی کیشلرده ئلی یانی بوروننی ترتیب ایله حسابلاو بار ایکان. اورنی کیلگچ شونی ده ایتوب کیتیک: معلم حسن علی افندی ۱۹۱۲ نجی یلغی «شورا» نومرلرنده «کولر، آیلر، یلار اسملری» دیب مقاله لر یازغان ایدی. مونده اول تورک خلقنده تاریخ ترتیبون یازغان هم یل آی اسملرنک معنارن سویله گان. حسن علی افندی مقاله لرنده بز بایناق قزقلی، لکن بز بلگان واقعلرغه خلاف، فکرلر سوزلر طابامز. آنک شونسی عجب، اول یازولرنده هیچ بر وقت ماخذلرن کورسه تمی یا که مطلقا اوز اجتهادی ایله طابغان، بلگان نرسه لر ایکانده ایتی. او قوچی بتونله ی آبدراب طوراده قالا، بولارغه اشانورغه می یوقی. اوشبو یلنک باشنده میکان «شورا» ده اول ذات «تورکلرده زاک و یاساقلر» دیب بر مقاله یازدی. مونده اول تورک تلنده عرف، عادت معناسنده اولغان «زاک» نی بر قانون نامه کبی ایتوب کورسته. بز تورکلرده قانون و یاساقلر نیچک اولغانی حقنده ایگ صوگنی ایگ اساسلی تقیشلرنی بله مز. بولاردن برسی پرافیسور بیریزین نك ۶۱ نجی یل Труды Вост. отд. И. Р. А. Общ. VIII نجی جلدنده Внутреннее устройство улуса Джусіева اسمی ایله باصدر غان اثریدر. اول مونده یاساقلر، بزنگ بوروننی نظام و قانونلر معنای حقنده یاخشسی تحقیقلی معلومات بیردی. یا. ای. بولراند جنابلری ۱۹۰۴ نجی یل قز ان تاریخ جمعیتی مجموعه سی یکرمنچی جلدنده Степное Законодательство съ древныхъ временъ

نصاری دینه کروی ایله نصاری، مسلمان بولونه قاراب مسلمان بولا ایدی. کیرایت خلقینگ خانلرینه قاراب نصاری بولولری، بغداد یاتنده اون مگ چاطر تورکنگ بیکلرینه قاراب مسلمان بولولری بو جمله دندر. باشقرد، نوغای، قزاق خانلری روسیا طاغینه بیرلیدیلر؛ چونکه قزان، استرخان، سبر خانلری مونی قبول اینکانلر ایدی. اوزلرینگ ملیتینه نظرلری ده فقط عسکرلیک کوزی ایله گنه بولغانی ایچون تورکلرنگ ایکنچی ملتیر تاثیرینه بیرلوب کیتولری یا که بتونه ی ملیت آلماشدروولری بیک ییکل بولا ایدی. صوگنی زمانده بزنگ اجتماعی، ادبی اشلمز اوستندن فلسفه یره ک ایتوب قاراب طورغانده شول بوروننی نیک تاثیر آچق کورنوب طور. مسئله لرگه اساسلی ایتوب قاری آماو، هر شده کشیگه قاراب اش قیلو (посредственность) البته شول ایسکی تاریخی عسکرلیکنگ ازلری ایندی.

۷

«منده غل» اولی. بز مونده اولصنوی پراولینه نیک زورغنه ماطورغنه بولمسنده ایکی کون قالدق. توقتاوسز یا کفر بولدی. آق ایدلنگ بوینده بیک ماطور منظره لی طاوول آراسنده اوطورغان بو اولنگ یتشگی ایله فائده لانه آلمادق. ۱۷ ایول ایدی، کیتدک. بو اولدن اون بش چاقروم مسافه ده «مهچم» دیگان بیوک طاوغه منه رگه، شوندن تیره باقنی قارارغه بولدق. شول ۱۵ چاقرم بزگه طوتوش کویگه طاو بولدی. منه منه یوده ب یتدک. مینک آط ناچار اراق ایدی، یونچی توشدی. طاواک باشینه منوب یتدک، جه یله وده گی باشقردلر ایله طاونگ ایگ بیوک یرنده گی طاشینه منه رگه کیتدک. باشقرد آغایلر نك منگان آطلری بیک طازا، سیمز، یوررگه بیک شهب اوچون (ازبروی) لری بیک یاخشسی - کون ایگر، کون مندر، کوموشلی اوزه نگیلر. طاوانگ ایگ اوستونده اوطورغان زور جه یله ودن اوزون یالان صوزلوب کیته. اوله ن بیک شهب اوسکان. مونی چاباسزمی؟ دیتدک. یوق دیدیلر. نیکدر کوب یاخشسی اوسکان اوله نلر شول کویگه اوطوروب قالالر. هایده دیب قچقردیلر. بزده آرترلرندن کیتدک. چابوشا ایدک. آط اوستنده گی باشقرد آغایلر آطلری ایگه لرلی ایله برگه یاراطلغان طوطوش بر نرسه صورتن آدیلر. هم اوستا اونکن چابوشولری ایله بوووننی تورک - تاتار عسکرینک هجوملرن ایسکه توشوردیلر. طاشقه کیلوب یتدک. یالانچاق اولوغ قایا. آطلرنی توینه به یله دکده اورمه له ب منوب کیتدک. اطرافنی قارادق. کون بیک آچق توگل ایدی، بیک یراق یرلر آچق کورغی، لکن گاریزونت چیکسز کیگ. قویاش جغوشی

ترك حالده قبرگه كوملو

ايشتور ايچون قورقنچلي بولغان سوزلرنك بريسي « فلان كشي ترك حالده ياكلشاق اياه قبرگه كوملگان » ديگان سوز بولسه كبرهك. اگرده شوشي « فلان » اوزك بولسه كز ني قيلورسز؟ كوزكزني آجوب ييارگان وقتده اوزكزني قارانغو لخدنك ايچنده كورسه كز البته يوره ككز يارلور، چنلاب اولهرسز، لكن شول آراده غي مشكللك و قورقنچ سويله ب آكلاتوزلق درجه دن اوستون بولور.

ترك حالده قبرگه كوملو اولك حالده كوملوچيلر گه قاراغانده بيك آز بولسه ده شول حالنك دنياده بولوب طوروي آز توگل. موني ايسه مقدمگي خقلرده بله ل ايدى. موندن ايكي مك يل مقدم كيلگان افلاطونك: « اولنكز كزني ايكي اوچ كون صبر ايتوب كومكز! » ديب نصيحت ايتويك سببي اوشبو ايدى. آدن صوگغي حكيملردن بيك كويلر شوشي نصيحتني تكرر قيلدیلر و اولم اياه حكيم ايتو طوغر وسنده بنده لرنك خطالق قيلولرني سويله ديلر.

ايسكي مصريلير، شوشندي ياكلشاق بولماسون ايچون اولكلرني كومو طوغر وسنده آشميلر، ايسكي يونانولرده بيك كوب تجربيلر قيله لر حتى بعض وقتلرده اولكلرنك بارماقلرني كيسوب قاريلر ايدى. رومالور، اولكلرني آشغوب كوموني جنابت سانيلر و ياكلشاق بولماسون ايچون، پشرك درجه ده بولغان صوني اولكلنك تينه تيدروب قاريلر ايدى.

آدمنك تام اولوب يتوويني باو، دوقتورلردن باشقه كشير ايچون يينگل نرسه توگلدر. اولم گه اوخشاغان خسته لكلرني عادتني آدملر كوب وقتده حقيقي اولمدن آيره آليلر. ظاهري بولغان اولم علامتلى حقيقي اولمئي اثبات قيلور ايچون يتوب بتميدر. بعض بر آدملر، اولگان ظن ايتولوب قبرگه كوملورگه حاضرلنگان آدملرنك حسابلى حقنده كتاب تاليف قيلدیلر و شوشندي حال گه توشوچيلردن يديوز قدر آدم ساناديلر. آراده « راحيل » اسملى آقترسه ده بار. بو آقترسه، اولگان ظن قيلنوب يارلغان وقتده دوقتورلر حضورنده ترلدى لكن باشينه كيلگان واقعه دن قورقوي سببلى اون ساعتدن صوگ حقيقي اولم اياه اولدى.

شوشندي ياكلشاق بولماسون ايچون اولكلر حقنده اعتبارلى، دقتلى بولورغه، دوقتورلر بار یرده آلرغه كورساتورگه توشلى.

المقطف .

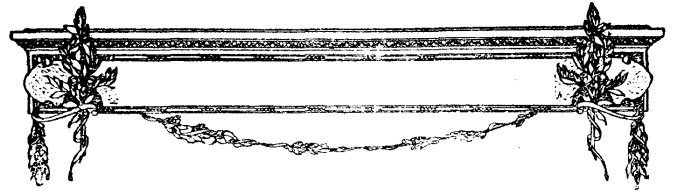
ديب مهم اثر باعدردى هم ۱۶۰۷ نچي يل 3. B. O. И. P. A. O. مجموعه سنده چنگرنگ قطايده غي طوروني قوبلاي خاندان قالغان اولازنيه دن چنگرنگ ياساغى طابلوب بر بيك مهم اثر باصلدى. ياساق و تورك خلقينك نظاملى حقنده چقغان بارلق توبلى اثرلر شولار. حسن على افندينك يازغانلىرى مونده غي علمى تفتيشلرنك هيچ برسينده طوغرى كيلمى. « زاك » ديگان بر قانوننك بارلغى قاي یردن آلغان ايكان؟ حسن على افندي مونده غي دعوالرن اثبات ايتسه ياخشى بولور ايدى. اوشانداق يلنك آيلرى و تاريخ ترتيبى خصوصنده غي فكرلرى ده شولاي. پرافيسور كاتانف اوزينك اثرلرنده (مثلا: Записки Географ. общ. по отд. этногр. 1819 г. т. XVII. اون ايكي قوباش آيلرى حقنده، آكادميك شيفر ۱۸۵۷ نچي يل اکادميئا ناوكنك Melanges Russes ژورنالنده تورك خقللرنده غي اون اوچ قمرى آيلرى حقنده يازغانلر. مونك اوستينه كاتانف جنابلرى خصوصى صحبتمزده بو حقه ينه معلومات یردى. بزنگ بولاردن آلغان معلوماتز حسن على افندي فكرلرى اياه برده قوشلا آلماي. كون اسملى حقنده حسن على افندي معلوماتى بيك صاي. چهارشنبه كوتك اسمن بامه گن اوزى اولك اعزاف ايتسه. آيلر طوغر وسنده غي فكرلرده شوندى اوق. حسن على افندي حاضرگي مطبوعاتده بيك قزق اولغان شول فكرلرني قايدن آلغان ياكه اوزى طابقان بولسه. نيچك طابقان ايكانن بيان ايتسه ياخشى بولور ايدى.

تاتار آراسنده يلنى اول بورونغي اون ايكي اسم اياه صاناو ايندى اوتلوب استعمالدن چقغان بوغاي. بولغان قدرسى ده كتاب تيره سنده گنه قالغان كبي كورينه. اما باشقرد هم تيمتارلر آراسنده بو ئلى همان استعمالدن چغوب بتمگان هم قايسى آغايلىر بو يالمرني ميلادى حسابقه قايتاروب ايتسه بلميلر. بو حال قزاق آراسنده دخي قوتليره كدر ديب اويليمن.

مه چم طاوى و جاييله و نردن بز، ياكغر كون ايدى. ۱۷ نچي ايوولده كيتك.

اعتذار: يوغايده غي يازولرده بعض بر كتابلرنك باصلغان يل ياكه جلد و جزء حسابلرن كورسه توده ياكلشاقلمده بولغاندر. قز یرنده كتابسز اورنده بولوومنى اعتبار ايتوب اوقوچيلرنك كيچرولرن اوتهمن. احمد زكى وليدى.

جدیدك، طرشتی مسلمان اشی توگلمنی؟

۱۷نچی عدد «شورا» (۵۱۶نچی بیتده) عبدالقیوم افندی نعمانوفك «جدیدك، طرشتی مسلمان اشی توگلمنی؟» مضمونده بر سؤالی باز ایدی. او قوجیلردن بعضیلری موگا قارشو جوابلر یازدیلر. بو یرده شول جوابلرنی ترتیبلری ایله کوجره مز.

I

اسلامیت یا که مسلمانچیلیق بو کونده اوزینه لائق درجهده بولموی اربانه یاشرون توگل. متعصبیلرک فاسد اعتقادلری سایه سنده غیر مناسب درجه که توشردیکندن مسلمانچیلیق احتمال خالقمنزك مدیتسزلگینه فعالیتسزلگینه سبب بولسه بولور. لکن حقیقت حالده اسلامیت و مسلمانچیلیق طرشو و اشاکلی بولوغه هیچ وقت مانع بولمسه کیرهك. اکثر واعظلر و وعظ کتابلری کوب خرافاتلر، حرق عادتلر، تصوف و تسییح همده نافلهلرگه اهمیت بیروب، آدم عقلی ایرشمی طورغان اجرلر توابلر ایله قزقدروب خلقمزنی دنیادن بیزدردیلر. شوگا ایسه جدیدسزك، طرشسزق لازم بولوب کیتدی. بتون قلق و عبادتی غاغر، روزه همده یوقاریده ذکر ایتدیکمز نرسه لرگه گنه حصر ایتوب گویا که حلال کسب و معرفت، صناعت کبی علوم و اعمال دنیاویله، متعدد آیات قرآنی و احادیث نبویه لر برله اقرار ایتولگان بولسه لرده، مونلرنی ثوابی اشلر قطارندن چقاروب تاشلادیلر. لکن، الله و رسولی بیورغان اش هر قایوسی عبادتدن صانالورغه تیوش ایدی. مونلرکده تمدن و ترکلکمز ایچون کیره کلگی بار. زماغزك شیخلری اهل و نا اهلرگه عزلتتی اختیار ایتمک ایله تشویق ایتلر. آدبلر یاش و قتلرنده اوقو و اوقوتو ایله ملتیرنه و اوزلرینه خدمت ایتکاملرندن صوگ عزلتتی اختیار ایتسهر بو البته یاخشی اش. امام غزالی کییلرده آخر عمرلرنده عزلتتی اختیار ایتمشلر ایدی. لکن هر کمك عزلت ایتوی موافق اش توگل. شونک ایچون عزلتک ممدوح اش بولوی کیشیلرینه کوره بولورغه تیوشلی.

ملا محمد جان دولیقاموف «بستان». تامبوف.

II

بو کونده هر اشمنزك آرته بولوون، مسلمانچیلقدن کیلگان بر کیچیلک دیب قاراو بیک زور بالغشو، اسلامیتکه زور

جنایتدر. اسلام قومینک اشی آرته، جدیت و فعالیت یوق ایکن، آنده اسلام عیبلی توگل، بز اوزمز (مسلمانلر) عیبلی. اسلامک هیچ بر تعلیماتی ترقی که مانع توگل. «اسلامیت مانع ترقی» دیوچیلر بولغن بولسه ده. آنلرک قناعتلندرلرک دلیلاری بولموی اوستینه آنلر تاریخی و خصوصیه اسلام تاریخن قانلی کوز ایله قارشو آلوجیلر، اسلامیتتی منفور کورسه تورگه طرشوچیلر ایدکنده شبهه یوق. مسلمانلرک ایسکی مدیتلرن تیکشرسه و آنلرک نیچه مک طلبه نی اچینه آغان دارالعلوم و دارالفنون، رصد خانه، اجزاء خانه، و کیمیا خانلرن و نیکدر فیلسوف، ادیب، شاعر و محررلرن، طیب و حکیملرن کوز آلدینه کیتورسه، اسلامیتک ترقیگه چن وسیله ایدکی آگلشلادر. اسلامک، بو کونده کبی یاوروپا شهرلرندن، ظرافت و حسن انتظام جهتندن کوب آرتق شهرلرن و اول شهرلرده کبی نیچه مک جاملرنی حاوی کتبخانه و قرائتخانه لرن، دارالعاجزین، تیمخانه و مسافر خانه لرن، خلقنک مادی جهتن تأمین ایچون بولغان فابریکه و زاوودلرن اویلانسه، اسلامیت ترقیگه، جدیت و فعالیت که مانع دیب کم آیه آلور؟ بو قدر اشلرک جدید ثبات و فعالیتدن باشقه وجودگه کیلوی ممکن می؟ بو کونده بتون جهان سیاحلرینک کوزلرن قاماشدره حق درجهده، و یاوروپا مهندس لرنده حیرته قالدیره حق روشده منتظم «المرء» (اسپانیاده) سرائی جدید و فعالیت نتیجه سی توگلده، نه در؟ مسلمانلردن قالغان موندای اثرلرک ایسه نلری ده کوب، خراب بولغانلرن خدا بلسون. بونلر بیت بارده شول اسلام بالالرینک قوللری بله ن اشله گان، بونلرنی بیت شول اسلام بالالرینک باشلاری اویلانغان. لکن... زمانلر کیچکان، صولر آفغان، تورلیچه اختلافلر طامر جهیگان، دیندن بولماغان نلله نیکدر خرافات، دین بویاوی ایله بویالوب دیندن ایتلوب کورسه تلگان، شولای ایتوب اسلامیتکه تورلیچه ظلم و جنایتلر باشلانغان. دنیادن بیزو فیکرلری قانلرغه سکسوب تله گانجه آغولانغان. اوز آرا ازغش، طالاش و معناسز اختلافلر باش کوترگان و شول مسلمانلرک قانلرن، قلملرن، دماغلرن زهرله گان نرسه لر بو زمانته قدر میراث بولوب کیلگان. شولای ایتوب غیرت و فداکارلق کوندن کون کیموگان، آنک اوزینه آجو و تعصب اورناشقان. نهایت اسلامیتکه، اسلام تعلیماتینه آرقه بیرلگان و شونلرک سؤ نتیجه سی اوله رق جمله ترقیات، علوم و معارف یاوروپالورلرغه، آمریقالورلرغه طابشرلغان؛ اسلام بالالرینه، قلق بغاولرینه چورنالوب، جهالت و تعصب یورغانن یانبوب یوقلارغه غنه قالغان.

امام احمد لطیف بیکتولف.

مینزله اویازی «قالماش» قریه سی.

زاوود و فابریک خواجہ لری بولوجیلق بولسه : بالار او قوتورغہ اوج، بیش مکلر طوتوب مکتب، مسجد و مدرسہ لر تأسیسنہ صرف قیلوردای ایلی و یوز مکلر آقچہ لی بولو و عجائب جدیدہ اختراعاتینہ ماهر یکتلری توشدر مکلر دہ شول آلده لقعہ داخلدر . مونه بو اشلر دہ جدیتدن محرومک مسلمانلق شائینہ خاص بولمی، بلکه بالعکس امر خداغہ عاصی بولودر . آدم لر گہ ینگلک بولسون ایچون اوگر و دودلر یاراتلودن الله تعالی بزنگ معاشمزده ینگلکئی سویه ایکان دیب آ کلاب بنی شرگہ ینگلک کیتورگان پارا خود، پویزد، تیلیگرام، تیلیفون هم ایلیکتریجسکی آباراتلر چغارو، اگر دہ مسلمانلر طرفندن بولا ایکان چب جن الله سویگان نرسه بولا . چقلردر . قرآن کریمده « نحل » سورہ سینگ ۴ نجی، ۵ نجی، ۶ نجی، ۷ نجی آیتلرینی مطالعه قیلوچیلر بونی آ کلاس لر کیردک . الله تعالی، بندہ لرینہ برہ طورغان نسملرنگ قایسیلرینی بندہ لرنگ اوز کسبلرینہ ترہب قالدیرغانی، مثلاً: خاتون آلماغانگ بالاسی، ایگون چه چمگانگ کولتہ سی بولماو بارچه کشینگ معلومیدر . دیک کہ، خدای کریم بز بندہ لرینی یاراتوب، کوچ حال بلہ ن گنہ بولسده اشلر گہ ممکن اشلرمنگ ینگلہ بیوونی تلہب آغر یوکلر طارتا طورغان حیوانلر یاراتوب، جہ بہ ولہب یورگانده قاروب، طالب، زحمت چیگہ چہک آیاقلر مزی طندرو ایچون، آطلانا طورغان حیوانلر یاراتمشدر . بو مذکورلر اورینہ کیلہ چکلر نی (پارا خود، پویزد و باشقہ لر) بندہ لرنگ اوز حرکت و اوز کسبلرینہ معلق قالدروب و یخلق مالا تعلمون دیہ خبرده بیرمشدر . قرآن کریمگ « نحل » سورہ سینگ ۷۹ نجی آیتده الله تعالی بزنگ قزوغہ پشماو . صوو قغہ طوگماو ایچون کیگن کیوملر مژدن، محار بہ لر ضررندن صاقلانور ایچون یاصاغان نرسہ لر مژدن منت قیلوب « و کذلک یم نعمه علیکم » دیہ در . بوسی، طورہ شمز ایچون کیرہک نرسہ لرنگ سببی اوز طرفرذن بولوون ییگرہ کده آچی آ کلاتہ در . مونه بو سوزلر دن اشده آرتدہ لق مسلمانچیلقدن توگل . بلکه بالقاولق و اشکہ کرشمہ و چیلک دن کیلگن بر خورلق بولووی آ کلاتہ لدر . موندہ نللہ نیندی سسر یوقدر . ملت کوب پارتیہ لر گہ آیرلوب دهریلک، جبریلک طودی . شونلر کوبہ یگانا کدن صولک اهل انصاف تزهد، تصوف یاغینہ آوشدی . فقط ادبدن گنہ عبارت بولغان تصوف بارا بارا بتونلہی دنیا طاشلاو (مانا خلق) غہ ایلہ نوب کیتدی . ملت اسلام شولای غفلتدہ چاقده یاوروپالیر، اسلام ملتن باصوب اوزدی . اش آلاز قولندہ قالدی . آلاز اشلہ سون بز صاتوب آلور بز دیہ یاتا طورغاچ بزنگ آقچہ مز بتاسدی قیمتلی نرسہ لر چفاروب اشده محرومیتمز کبی صاتوب آلودن دہ بوش و قوری قالدق . مونه بز مسلمانلرنگ اشندہ جدیت . فعالیت -

III

اشده جدیت و فعالیت بولماو مسلمانچیلقدن توگل . بوندہ باشقہ بر سر بار . اولدہ : « دنیا حرام، آخر زمان بولدی، قیامت یاقن کیلدی، بتممز، تیزدن سونہ مز... » کبی اعتقادلردن طوغان : طورہ ش دن امید اوزو، دنیاغہ نفرت کوزی ایلہ قارودر . مسلمانلر شوندی امید سزلک برلہ آغولانا، حیات و استقبال غہ اهمیت بیرمی، بلکه حیات آکا بر یرتقچ دشمان بولوب کورنہ باشلی، بس اولم ککوته . بناء علیہ اوزندہ فعالیت و اشندہ جدیت بولمی . بر اش اشلی باشلا سده : « ای یارارلا . آخرت عملی توگل » دیہ صالفتغہ حرکت ایته . چونکہ آنک نظرندہ همه نرسہ فانی - حاضر بته چک، اول آندن فائده لانونی امیددہ ایتمی... یاوروپالیر فعال، اشلرندہ جدی؛ چونکہ آنلر : دنیاغہ یاشیم، دنیا حیاتی بر لذتلی اوین، اول بر زینت، اول تفاخر... کبی اعتقادلردہ بولوب، دنیاغہ مسعود یاشیہ چکلرینہ تمام اشانلر . بزنگ کبی « بو کونگہ بولسہ بولدی، ایرتہ گہ نللہ بار نللہ یوق » دیتیلر . مثال ایچون چیتلر گہ کیتوب یورسی یوق . بر مسلمان آولی برلن کورشی بولغان بر خاخول آولن غنہ چاغشدر ویتسہ کیرہک . قابقا باغانلری آوغان، اوی توبہ لری آچلغان، چیتن - قوعیلری جیمرلگان، اوراملری کہ کری بوکری بولغان، آزغنہ جیل چقسہ قوم و صالام بورانی اویناب طورغان آول، مسلمان آولی بولور . بو آولدن اوتوب توز اوراملی، تاش قوعیلہی، اوی توبہ لری بالچق برلہ یابلغان، اوتدن صودن خوفسز، عمارت لری عمر گہ کیتہ لک ایتوب اشلہ نگان، هر اشلرندن جدیت و فعالیت ایسی آ کقوب طورغان آولغہ باروب کرسہ کز بو ایندی مسلمان آولی بولماس، خاخول یا کہ نیمس آولی بولور . باشقہ چه معیشت اسبابلرن : ایگن قوراللرن، یوک آربازن و اش آتلرن دہ تیکدہ شدروب کورکڑ... نی قدرلی آیرما! بو نیدن بولای؟ دیوب صورارغہ حاجتدہ یوق ایندی . چونکہ نلی آنلر دنیاغہ طوراجق کشیلر . مسلمانلر ایسہ اولم کوتہ لر . خلاصہ : جدیت و فعالیتک تاملرن قوریتقان نرسہ فاسد اعتقادلردن طوغان امید سزلک در . نوشیروان یاوشف . « سمرقند » .

IV

اشده آرتدہ لق « مسلمانچیلق » غہ غنہ خاص توگلدر . آلدالق، اشنگ حکمتن آ کلازلق عالم بولوب آخرت مزنگ ایگونانگی بولغان دینامزنگ کیلگی یاوروپالیر کبی هوسکار کاسب بولارق

آلغه ایلته طورغان نرسه لرگه دینمز، آرقلی توشمی، بلکه بزنی شوگا سوق ایته، بلمسزلرنی حیواندن توبان درجه گه توشرگانی کی، فقیرلکدن قاجرا، بایلقنی قولغه آوب اتفاق ایتکانلرنی تقوالردن صاناب مال تابوده مسابقه گه یول آجا. شوشی حقیقتلرنی کوز آدمزغه کیترگانده، اشمزنگ آلغه بارماوینه سبب ایتوب مسلمانچیلغمزنی کورسه تورگه حقمز یوقدر.

(۲) بزده فعالیت، جدیت یوقلغینه سبب: زمانهغه موافق حاضرلک یوقلغی و علم آلا الماومز ایله برابر، آتا و آنامزنگ باشند آیروم اش گوررگه اوگره تماوی و قورقاق طبیعتلی ایتوب تریه قیلولریدر. جدی و فعال بولو ایچون خارجی تأثیرلرگه بیرلمی طورغان باطریوره کلی و اوزینه اوزی تمام اعتماد ایتوچی بولوب یتشورگه کیرهک. بزده فطرتند بولغان استعداد آرقستنده غنه جدیت و فعالیت کسب ایتوب کیتکن کیشلر بولماسه، موندی تریه آلغان کیشلر مگ گه بره و تابلور یا یوق.

معلم حبیب الله عابدوف. ایرکوتسکی.

VIII

بز مسلمان خلقینگ هر اشی آرتده بولوب آنده فعالیت کورلماوی خلق تلنده مسلمانچیلق دیب یورتلسده خلقمزنگ ترقی و فعالیتته مسلمان بولوومز مانع بولیدر. ملتزنگ انواع کیمچیلگن مسلمانلقدن کوروومز دینمزگه زور جئاتیدر. بز م خلق فوق العاده بالقوا، جبن، توکلسز و شونگ ایله برابر تعصب و استبدادلی. اوچماخده غی حور قزیری ایله گنه قواندروب، توغنگ یلان چایانلری ایله قوروقولر نیچه عصرلردن بیرلی منبر و محر بلرده سویله نوب کیلیدی. ایندی موندن صوگ دنیاده انسان روئنده راحت یاشاوگه سبیلرده کورساتلوب اوقو اوقو بابلر ندرده سویله نسون ایدی. شول وقتده غنه بز آدم بولورمز، وعظلمزنگ خلقغه تأثیرلی بولووی طبیعی بر اشدر. اوقوغه قابیلتی بولغانلقدن بر آدم اوزینگ بالاسینی زبانی اوچیلشچه گه تمام حاضرله ب بکاج محله حضرتینه «حضرت! فاتحه بیرگز، منه بالامنی ریالنی اوچیلشچه گه بیرمکچی ایدم» دیکاج، «آیته کورمه اول نی دیگان سوز؟ روسچه اوقوب آتاق اوره... یورووینه بز فاتحه بیرمبیز» دیب اوقودن محروم قالدردی. بوده می مسلمانچیلق؟...

ع. علی اکبروف. «اورسکی».

IX

حاضر بزده، علمی و فنی اثرلر اوقوب، جدییرهک نرسه لر برله شغلله نو آرقاستنده، فکرلری آچلغان و شونگ ایچون زمانهنگ

کورلمه و گه شوندی اشلرگنه سبب بولوب، یوقسه - حاشا لله اشد آرته دلغ غه سبب اسلام دینی و مسلمانچیلق توگل در.

محمد ظریف شریقی القورماشی. (بوزکه می ته کرمن).

V

مینم فکرمچه بو جدیدک فعالیت لرده مسلمانچیلق و غیرلرنگ هیچ قاتاشی بولماسه کیرهک، بلکه مونک - سبی مسلمانلرده اعتقاد بوزقلغیدر. صدیق آبلانوف. «آمالی».

VI

اشنده جدیدک. فعالیت و پروگریسس تاهاو، بتولهای مسلمانچیلقتک شانتدن توگل، بلکه بوکا سببچی یالغز مسلمان اسمنده یورتوله طورغان ایشانلر و موللاردر. بولار خلقنی اوچماخ، تاموغ، حور قزیری بله گنه اداره قیلوب بترلر. بنا علیه خلقینگ دنیا ایچون قایغرووی یاراماغان اش کبک کورونه باشلی. شولای فکری طومالانغان برملته نیندای جدیت، فعالیت بولمق کیرهک؟ بزنگ بودور شوندی دور ایندی. شول توشونو و شول فکرلر اوزگرمی طوروب بزنگ مسلمانلر اشنده جدیت، فعالیت ظابلاماز.

احسن شیخ قورماشف.

(یوغاری ته کرمن)

VII

(۱) بزده جدیت، فعالیت یوقلغی و اشمزنگ آلغه بارماوینه سبب، مسلمانچیلغمز توگل. چونکه اسلام دینی، یالقاولق، بولد - قسزلق و امیدسزلک گه اوگره ته طورغان بر «دین» بولمیچه بلکه چن جدیت و فعالیتکه اوگره توب هر اشد استقلالیتکه تشویق ایته طورغان بر دیندر. کیشیگه اشنده جدیدک و فعاللق کورسه تو ایچون، صوگ درجه صبرلی و هر آغرلقرغه کوکردک کوروب ثبات برله قوراللانویوشلی بولغانلقدن، چداملی بولب همان کرشکان اشنده جدیتدن آیرماسقه دینمز قوشقان فلکنک آچی و مر - حمتسز هوملرینگ، نیندیگنه جدی و فعال کیشلرنگ ده تاش کوکره کلرینی بیروب، و اتاچغنی اعتبارغه آوب شوندی قارانغو کونلرگه ده صوگنی صبر ایله مقابله ایتهرگه دعوت ایتکان، خارجی تأثیر آغرلقلری آستده اینلگانلرنی مایوسیتکه قالدرماسقه و جدیتدن آیرماسقه طرشقان هم شوشی آغر مینوتلرده صبر ایتارکه قزقدروب: «الله صبر ایتکانلرگه یاردم و مرحمتده اولتور» دیه کوکلرگه تسلی و روحلرغه قوت و نشاط بیرگان. ترقیاتنگ برنجی سبیلری بولغان: بایلق، علم، هنر و صنائع غه هم باشه آدملرنی

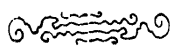
اعتقاد برلن بویالوب، طانماسلق توسک کرگان؛ اسلام دیناسی یالغان تہ کیہ تگردن، توبسز قصہ لردن و ایک قارا فکدر لردن اویو۔ شدربلوب یاصالغان بیک قالون ماصقا برلن اوروتلگان؛ صاف اسلامیت ظرفندن یوردکلرگہ بیریلہ طورغان معنوی آزقلر بتونلہی کیسلگان، آلارنک اورینہ ثلله نیندی زهرلر و ناچار آغولر بیرلگان و شونک ایچوندہ فکدرلر بوزولغان، عقللر بغاولانغان، روحلر سونگان، حاللر اوزگارگان۔

مونہ شوکا کورہدہ آندی سؤللرنی اسلامیتنگ اوزینہ توگل، بلکہ اسلامیتکہ بر بلا بولغان قارا ماصقلر، ایسکی خرافاتلر و بوزوق اعتقادلر اوستینہ یونہ لترگہ و آلارغہ جواب طا بو ایچون اسلامیتنی بورونقی صاف حالینہ قایتارو چارہ لرن ازلہرگہ و شوکا یوللر طا بونی قایغرتورغہ تیوشلی۔

تہ حاضرده اول سؤللرنک جواباری بیک قصقہ: مسلمانلق صاف حالندن چقوب قارا ماصقلر آستندہ قالغانہ کورہ، کیرہ کلی برلغان معنوی آزقلرنی بیردلہ گانلگی ایچون، مسلمانلرنک روحلری سونگان؛ روحلری سونگانگہ کورہ اشلرنده جدیت و فعالیت بردہ کورنمی؛ جدیت و فعالیت بولماغانلقدن مسلمانلرنک آراسندہ علم طارالمی؛ علم طارالمغانلغی ایچون: آغہ کیتمیچہ بر اورندہ ایزلوب یا طالر۔ مینم بلوومچہ، اسلام دیناسن چن اسلام روحی برلن روحلاندرونک باشی، ابتدائی مکتباردہ۔ بیگرہ کدہ قزلر مکتبندہ۔ بولغیقلی معلملر طرفندن یاش بالالرنک صاف قلمبرینہ اسلامیتنگ صاف روحینی اورنلاشدرو و یاشلرنی شول یول برلن تریہ قیلو آرقاسندہ باشلانورغہ تیوشلی۔

معلم عبدالله بیگی۔ «یاشی اورگانچ»۔

شورا: «قطعت جہیزۃ قول کل خطیب»۔

شعر:

تورک وزیری آغزندن:

فرق یوقدر بر کوبگ اقلیم ایلہ
خصمہ ترکک - خالقہ تسلیم ایلہ۔
قبرسی بخش ایلم بن بوسبتون
ویر بگا سن بر لولہ اعلا توتون۔
باتدی سایہمدہ «تونس» اماچہسود
شام ایلندن چقدی کلدی بر حسود۔

عبدالحق حامد۔

آغومینہ چنراق کوز برلن قاری باشلاغان۔ یاخود قارارغہ تلہ گان کشیلرمز آراسندہ، اسلامیت۔ مسلمانچیلق۔ غہ طانیمانغان بریات نرسہ اوستینہ قاراغان شیکلی۔ ایس کیتوب قاراو، آنگ توری یاغینہ بہیلہ نوب ثلله نیندای بحثلر قوزغاتو و مطبوعات دیناسینہ توری توری سؤللر قویو بیک کوبہ یوب کیتدی۔۔۔

اگرده برمودہ غہ ایہرگان توسلی کشیلرگہ ایہرہ بکنہ قوز۔ غاتلا طورغان بولماسلر۔ موندی سؤللرنک کوبہ یوب۔ خلقمز نگ یوق بار تہ کیہ تدر، فایدہسز قصلر، رتسز حکایہلر، رومان اسمن کوتہرگان چوب چارلر اوقوب لذتلہ نو و اوچسز قریسز خیاللر بران چوبالوب اوتکارو دورندن فنی و علمی اثرلر اوقو وشولارنک اوندہ وی بونچہ ہر نرسہ گہ جدی و چن کوز برلن قاراو، ہر نرسہ نی صافی عقل ایلہ محاکمہ قیلو دورینہ کوچک۔ نلکینہ۔ یاخود کوچہ باشلاغانلغینہ بریاخشی علامتدن صاناب شاند۔ لانرغہدہ یاری۔

شوندی سؤللرنک برسی ۱۷ نجی عدد «شورا» دہ باصلغان۔ مینم بلوومچہ، اول سؤلنگہ جواب بولورغہ یارارلق ملاحظہ و فکدرلر بیک کوب مرتبہ «شورا» دہ یازلدیلر ایندی۔ «مسلمانلر آراسینہ نیچون علم طارالمی؟» سؤلینہ بیرلگان جوابلرنک، برنیچہسون شول جماہ دن صانارغہ یاری۔ اسلامیت و مسلمانلر طوغروسندہ بیرلگان سؤللر۔ کم طرفندن قوزغاتلسلر و نیندای عبارتلر برلن صورالسہلردہ ایک آخردہ۔ ہمہ سی بر نرسہ گہ باروب ترہلر و بر نقطہ غہ جیبولالز۔ اول نقطہدہ: بتون بیر یوزندہ گی مسلمانلر نگ، حاضرگی مدینتدن فایدہ لانوب آغہ کیتمیچہ، بر حالہ ایزلیوب یاتو مسئلہ سیدر۔ مسلمانچیلق حقدغی سؤللرنک بارسی دہ مونہ شول نقطہ غہ کیلوب ترہلہ۔ شوندن چیتکہ چغالمی، فقط، بزنگ شولای قیامیدامینچہ بر اورندہ یاتوومزغہ؛ طورمش میداندغی ایک قاتی آورقلرنی کونہروب یاقتی کون کورمیچہ عذابلہ نوب طوررمزغہ؛ ما گھایمزدن تیرلر چغاروب کوزلرمزدن یاشلر آغزوب، کورہ کلرمزدن قانلر صفوب آور خدمتلر ایتسہ کدہ۔ آچلق، یالانچاق، محتاجلق، درویشک و تلہ نچیلک برلن کون کیچروومزگہ؛ ایک اہمتسز، ایک فایدہسز نرسہلر ایچون طالاشوب وقت اوتکاروب۔ فایدہ لی و کیرہ کلیلرندن محروم قالوومزغہ؛ شخصی فایدہلر، بوزوق تہ مہلدر، یاوز فکدرلر ایچون بربریمزنگ اوستوندن دانوسلر طاشوب کہوشلر طوزدر و ووزغہ وشولار کبوق۔ صاناب بتکیسز۔ باشقہ تہ شہ کی اشلرمزگہ اسلامیت عیبلی۔ بولماغانہ کورہ۔ آندی سؤللرنی طوغری مسلمانچیلق اوستینہ یونہ لوب صورارغہ تیوشلی توگل دیوب بلہم۔

حاضرگی کونہ اسلامیت، خرافات، اسرائیلیات و بوزوق

عبدالسلام مفتينك خاطر دفتري

(باشى ۲۰ نجى عددده)

بو اراده مفتى محمد جان حسين اوغلينىڭ بىزنىڭ حقمزده قىلغان دشمنلىقلارنىڭ بىر نىچە سىنى بيان ايتەم. يوقارىدە مسجد پىلانى ياصاتىدىغان بىرەدە ئانڭ بىزلىككە حسد قىلغانلىقىنى اشارت ايتولىغان لىكىن بيان قىلغانايدى.

اولا، بىزنى قەلەنىڭ (اورنبورغنىڭ قەلە وقتىدە غى خالىنە كۆرە سويلىدىر) ياخشى منصب ايىلەرى وغىر جاعتلىرى كىندى اوزلىرىنە ماھ شريف (رمضان آين قىسىمدا) اوتكەنچى امامتلىك قىلورغە دىيو مدرسەدن آلدراغانلار ايدى. ماھ شريفدە امام بولوب اوزغاندىن سوڭ كىرە مدرسەگە (قارغالىغە) قايتوب بعدە قربان عىدىنە دخى چاقروب آلدىلر. قربان عىدى اوزغاندىن سوڭ: «بىزلىك بالالارمىز نادان قالالار، بىزلىك فرزندلىرىمىزنى اوقوتوب طورسانا، اللە تەسە بالىككە اوزمىزگە ماللىقغە اوكاز آورايدىك» دىب اوتىدىلر. ئانلارنىڭ (اورنبورغ مسلمانىلىرىنىڭ) عىذر والتىلىرى بويىنچە ۱۷۹۷نجى يىلدە (ھىجرى ايلە ۱۲۱۱نجى يىل بولادىر) شول كىلومىدىن بالالىرىنە تەلىم بىروب طوردم.

شول (۱۷۹۷نجى) يىل نوپابىرلىك ۵نجى كۈندە (ھىجرى ايلە ۱۲۱۲نجى يىل ھىجرى ۱۷۹۷) پادىشاھ ائىر اطورىتسە (يىكەتلىرىنە) وفات بولوب، اوغلى پاول پىتراوچ پادىشاھلىق تىختىنە جىلوس ايتدى (۱). بىر نىچە زىمان مەرورى بعدىدە پادىشاھ ائىر اطور، غوبىرنا مەھكىمەلىرىنىڭ «اورنبورغ»غە كۈچۈب طورولرىنى بوردى. شول سببىل غوبىرنا مەھكىمەلىرى و ھاكىملىرى كۈچۈب «اورنبورغ»غە

(۱) مفتى، بو خاطرە دفتىرىنى وقتىدە توگىل، بىلكە بىر قەدەر وقتلىر اوتكەچ يازغان بولۇپتەنە رسم خىطلىرى، قازە و كەغەزلىرىدە تەقاوت يوقلىق دىلىل بولمىسە دە (چۈنكى سوگىندىن آق غە كۈچىرلىگان بولۇپتەنە مەمكىن) شوشى يىكەتلىرىنە ھقتىدە غى سوزلىرى دىلىلدىر. يىكەتلىرىنە نىڭ وفات تارىخىدە آينى درست يازسە دە، يىلدە ياكىلشە دە. يىكەتلىرىنە ۱۷۹۷نجى يىل نوپابىرلىك توگىل، بىلكە ۱۷۹۶نجى يىل نوپابىرلىك ۶نجى كۈندە وفات بولغان ايدى. اگىردە اورنبورغغە كىلومىدىن ائىر اطورىتسە يىكەتلىرىنە وفاتى يىل ايلە يىلگۈلەگان بولسە اول وقتىدە آئىنىڭ دە ياكىلش بولۇپتەنە لازىم. اوفىمىكى نامىستىنچىستوانىڭ «اورنبورغ غوبىرناسى» اسمىدە بولوب، «اوقا» شەرىنىڭ اويازد شەرى و «اورنبورغ» نىڭ غوبىرنا شەرىنە ايلەنۇپ دە ۱۷۹۶نجى يىلدە ايدى.

كىلدىلر. مفتى محمد جان ھم اوزىنىڭ دوخاۋونۇي صوبىرىنەسى ايلە كىلدى. ماھ شىرىفىلردە بىز جىاعت ايلە تراوچ اوقوب طوردىغىمىز دە گەھا مفتى اوزى دە اقتدا قىلە طورغان ايدى. عىد فطر و عىد اضحى دە بىز امام بولوب، مفتى اقتدا قىلور ايدى. موندىن سوڭ جىاعت: «بىز ملامىزغە اوكاز بىرسە كىر ايدى» دىب (مفتى دن) اوتتە باشلايدىلر. بو (مفتى) آنلارغە اول بو بھانە (لر) قىلوب اوزدردى ايدى. لىكىن اوزىنىڭ مەخسۇس و مەخسۇس كىشىسى آرقىلى: «ملا بولمىق ارادەسى بولسە مېڭا شول نرسە بو نرسەلرنى بىرسون» دىب ياشرون (صورتىدە) ايتدردى ايدى. بىز طالبلىكىدىن ياكى چىققان كەسە (بولوب) قەدەم تەپادىكىندىن بىرە آمادىق. جىاعتنىڭ ياخشى و اقسىقال منصب ايلەسى آغلارنى كىكاش ايتسەم آنلر: «ھىچ نرسە بىرمە! اوزمىز تىكلا تورمىز، صبر ايت!» دىب ايتورلر ايدى. ھاصل كلام نىچە و نىچە كەلەر اوتسەلردە آنلرنى تىل ايلە آداب يواتوب اوزدردى ايدى.

سوگىرە مفتى «ھابىق» قەلەسىدىن توبان لىنىە بويىنە كىتدى، كىندى اوزىنە كىچى يوز قىرغىز قازاق يورطىنىڭ ايشىم خان نورىلى خان اوغلىنىڭ (۱) قىزىنى نىكاحلەنىڭ اىچون. شول ائىدادە قەلە جىاعتلىرى مېنى ماللىقغە تەلب ائىفاق نامە يازدىلر، غورودنىچەگە گواھلاندىروب كىندى عرىضەلر ايلە غوبىرناسىنىڭ پىراۋلىنىەگە بىردىلر. ۱۷۹۸نجى يىل غوبىرناسىنىڭ پىراۋلىنىە، صوبىرىنە غە امتىھان غە توشردى. قاضىلر، مەقتىدىن قورقوب امتىھان ايتىنچە مفتى قايتقانىچى كىچىك كىردىلر. اوزىنە: «نى بىورە سىز» دىب يازغانلر. مفتى، قاضىلرغە: «امتىھان قىلمە كىر، مېن آنى امتىھان قىلغانىم، مېنىم آلدەمە امام بولورغە لايىق توگىل. بىلكە غىرى زور قىرەلردە امام بولورغە دە لياقتى يوق» دىب يازغان (۲). مفتى قايتقان سوڭ كۈرە بارساق، مفتى بىزنى اورشا باشلادى: مېن يوق وقتىدە ملا بولورغە تەلب امتىھان غە اوكاز توشرتوبسىز، شونداق قىلورمىن، مېنى رىضا و خىشود ايتسەسەك

(۱) ابرىلى خان بولورغە كىرەك ايدى. نورىلى دىب ياكىلش يازمىسى اىكان؟
(۲) موندىن آكلاشلىدىغىنە كۈرە مفتى، اويلە نورگە كىتكەن بىرندە اوزاق وقتلىر طورغان، اورنبورغدە غى قاضىلر طرفىدىن خىط يازلوب جوابى دە آنگان بولادىر. محمد جان مفتىنىڭ ايشىم خان قىزىنى نىكاح قىلۇپتەنە اوشبو عبدالسلام مفتىنىڭ خاطر دفتىرىنى كۈرۈپتەنە بىلكە مفتىنىڭ اوزون عمر سورگان خاتونى صوفىيە، يوقسە شوشى ايشىم خان قىزى ايدىمى؟ «آطجىتار» قىرە سىندەگى مېترىقەلردىن وفات قىلۇپتەنە بولسە، بىلكە بىنور ايدى. چۈنكى صوفىيە «آطجىتار» قىرە سىندە وفاتىدە. وفاتى يازغان استاتىدە آتاسىنىڭ اسمى يازغان بولسە كىرەك. مگر دە ۱۷۹۷-نجى يىلدە صوفىيە قىرە ياشلىرىدە بولۇپتەنە، اوشبو وقتىدە نىكاح قىلغان قىز توگىل ايدىكىنى بىر آز آكلا تادىر.

جمیل بک ایله مصاحبت

کشف الظنون ذیلی . اهل اسلامنک استقبالی . آوروپاده عمومی بر صوغش بولو احتمالی . اسلام دنیاسینک تدنیسینه سبیلر . عمومی بر قونفرانس . عربلر آراسندهغی «اصلاح» مسئلهسی . خلافت مسئلهسی . حرجی زیدان افندیکنک «تاریخ التمدن الاسلامی» اسملی کتبابی حقنده .

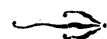
جمیل بک ننگ کم ایکانلگینی روسیه مسلمانلری آراسنده بلوچیلر آز بولماسه کیرهک . جمیل بک «بیروت» شهرنده الوغ بر منصده خدمت ایتووی اوستینه عالم بر آدمدر . اوشوییل تعطیل کونلرنده حمص ، حما ، حلب طرفلرنده سیاحت ایتوب قایتدی . سفردن قایتو دناسبتی ایله مونگ ایله مصاحبه قیلورغه هوسم توشکان ایدی . موگا موفق بولدم . جمیل بک حضرتلری اوچ ساعت قدر عمرلرینی مینم ایچون تخصیص ایتو لطفنده بولندی . آنک مجلسی غایت لذتی بولوی ایله برابر ، تکلفسوزدر . عادتی سوزلرینک ده کوبسی حیات ایچون دستورالعمل بولورلق معنالی نرسه لردر . مین سوزنی «کشف الظنون» ذیلندن باشلادم (جمیل بک «کشف الظنون» کتایینه ذیل یازغانلغی «وقت» هم «شورا» ده سوبه نگان ایدی) . اول ، آنی اوزی باصدراجق بولغان . نشرنده بر آز باشقهراق پلان تعقیب ایتارگه قرار بیرگان . شویله که آنی جزء جزء ایتوب نشر قیله چق و هر جزئی بر فن که تخصیص ایته چک ایکان . بو حالده کتاینگ نشری ده قولای بولاچق و هر جزئی آیروم بر نرسه تشکیل ایتکانلکدن اهمیتی ده غائب بولمایه چق . بو قش ، تفسیرگه عائد بولغان برنجی جزئی نشر ایتوله چکدر .

اولدهده بر یازغان ایدم : جمیل بک اهل اسلامنک استقبالینه امیدسز قاری . مسلمانلر ، چیتلر قولنده ایزلوب محو بولاچقلر ، دی ومع ذلک شوشی هلاکتدن فوتولور ایچون چاره بارلغی ایله اعتقاد قیله و آنی ده اخوت اسلامیه ننگ عملگه قویلووندن عبارت بله در . اول اوزی شوشی یولده یکریمی یلدن بیرلی خدمت ایتووی سبیلی بعض بر مؤثر یولارده تابقان ، فقط شول یوللرینی تطبیق قیلو بعض بر نرسه لرگه گنه تره لوب طور ایکان . جمیل بک بو پلاتنک نیدن عبارت ایکانلگینی تفصیلا سویله دی ، بلکه بر وقت یازارم . هر نه جمیل بک اوز پلانی یورتلسه مسلمانلرنگ دنیاده منقرض بولمی قالورینه امیددی کامل .

ایمپریهده هیچ بر اورنغه ملالقغه لیاقتی یوق دیب راپورت ایتارمن ، دیب کوب لاف وگداف ایتدی . شهر خلقی ، یاخشی منصب ایهلری ، آقصقال مسلمانلر ، کیلگان کیتکان یاخشیلر ، نی قدر اوتسه لرده اصلا قبول ایتمی نیچه آی وایملر اوتدی . پیرووی تیتارسکی پولقنک ملاسی اوزینی سرخاو کورساتوب آستافقه گه عریضه بیردیکندن شوونک اورنینه ملا صوراب «شیف» لری غویبرنسکی پراؤلینه گه یازغان ایکان . شوندن خبردار بولوب ممتی ، غصبادین غراژدانسکی غویبرناطور باراطایفدن : «تیتارسکی پولقغه ملا حاجت ایکان ، شول حقدده طوغری صوبرانیغه یازکر . مین اوزم یاخشی کشی تابارمن» دیب اوتنگان . شوونک التاسی بو نیچه غویبرنسکی پراؤلینه : «سرخاو ، قارت و خدمت که یارقسز ملا اورنینه ، یاگا ملا حاجت بولدی ، شونی تعیین قیلکر!» دیب صوبرانیغه یازغان . شوگا کوره ممتی : «موندغی قلعه جماعتلرینک صوراو لری بو نیچه تیتار جماعتلرندن عبدالسلام عبدالرحیم اوغلی امتحان قیلو حقنده صوبرانیغه اوکاز توشکان ایدی . موندده حالا مسجد یوق ، دین اشلرینی ادا قیلورغه اوچ زاسیداتیل بار ، شول سبیلی موندده باشقه ملا حاجت توگل . اما مذکور عبدالرحیم اوغلی امتحان قیلندی ، ملالقغه لایق تابولدی ، مذکور تیتارسکی پولقغه اوکاز برله تا کید قیلنوب یبارلسه ایدی» دیب بازارغه یوروبدر . بو اشلردن بزنگ ده ، قاعه خاقلرینک ده خبرلری یوق . غویبرنسکی پراؤلینه بو اشنی اورنوبورننگ وئیاتی غویبرناطوری غصبادین گیزال مایور باخمتوف گه بریدستاویت ایتکان . باخمتوف (گنیرال غویبرناطور) کانسیلاریه سندن بر کشی شوشی اشنی بزگه خبر ایتدی . (آخری بار) .

شعبی ایله بر عرب

شعبی : قازنداشم ! بو دوه گه قورچا کفی بولغان ، هیچ کیچکدرمه دوا قیل ! یوقسه باشقه دوه لرگه یوغار .
عرب : بزنگ بیک یاخشی بر قارچقمز بار ، شول دعا قیاسه قورچا کفیی بتار دیب امیدله نهمز ، دوا قیلوب یوررگه شاید حاجت بولماز .
شعبی : بیک یاخشی ، دوه کنگ قورچا کفیسینه بیک نقلاب دگ و صومالا سورت ، یاخشی قارچقنک مقبول دعاسی ایله شول دگت و صومالا برگه لشه لر اثرلی بر دوا بولور .

موندن سوڭ محترم غصپرنسكى خنابلرى طرفدن اورتاغه سورلگان عموومى بر قونفرانس نك ممكن بولوب بولمايىنى ، ممكن بولغان تقديرده فائده سى بولوب بولماوى حقنده غى فكرينى صورادم . موگا قارشو: « آندى بر قونفرانس بولسه بيك فائدهلى بولور ايدى ، لكن حاضرگى حالده آنى ميدانغه چيقارو بر آز شهبهلى ، آنى ياصاودن الك مسلمانلر آراسينه الفت و محبت هم اخوت حسلرئى سالورغه تيوشلى ، سوگره قونفرانس بولغانده آنده اميرلر و زور تورلرده اشتراك قيلورغه كيرهك » ديدى . بو سوزندن جميل بك نك مرادى قونفرانسنگ سياسى بولووى تيوشلى ايدىكن آكلادم ؛ اما غصپرنسكى خنابلرينك مرادلرى - بزنگ آكلومزغه كوره - صرف دينى گنه بولاچق ايدى . شونك ايچون ايكسينك مقصودلرى آراسنده بر آز باشقعلق بولادر . عربلر آراسنده كوتهرلگان «اصلاح» حقنده جميل بك فكرينى صورادم . « بر نرسده اشلى آلاچقلىر توگل ، عربلرده اش اشلهرك قوتده يوق ، استعدادده يوق ، اخلاق بوزوقلغى شول درجهگه كيلگان كه بو بوزوقلغى اش اشلهركه يول ييره چك توگل ، ذاتا اصلاح آرتندن بوزوقلغى اوزلرىده صاف نيت و خلوص قلدن يورمىلر ، آنلرنگ برر تورلى سو نيتلرى بولماوندن بر كشىده امين توگل ، قسقهسى مين اول اصلاح اشى آستنده يورگان نرسه لرگه شهبهلى قارىم ، يوروجى كشىلرنگ طبيعتلرئى ياخشى بلهم ، امين بولكز كه آندن بر نرسده چيقماز » ديدى . « بعض بر غزتهلر: توركلر اصلاح وعد ايتديلر لكن آنلرده اصلاح اشلهرك قوت يوق ، بناء عليه بز اشنى اوز قولزغه آلورغه تيوشلئمز ، ديب يازالر ، اگرده بو كون توركلر ، ادارهنى عربلرنگ اوز قوللرئى تابشرسلر ، عربلر شول غزتهلر اعتقادلرئى موافق توركلردن ياخشيراق اداره ايته آلورلمى؟ » ديب صورادم . موگا قارشى جميل بك: « عربلر قولندن آندى نرسه كيله چك توگل ، مملكت ادارهسى ايچون لازم بولغان صفتلرنگ عربلرده برىده يوق . طوغرو ، توركلرده اخلاق بوزوق لكن عربلرده اخلاق بوزوقلغى توركلردن ثلله نيچه مرتبه آرتق . درست ، توركلر اداره ايته بلمىلر اما عربلر اداره ايته بلمىلرگنه توگل بلكه اداره اشندن جاهلر . عربلرنگ مشهور عائلهلرى آراسنده غى دشمنقلر ، حسدلر اداره اشلرئى اوز قوللرئى آلودن زور مانعدر . مونلرنگ برى اش باشينه منسه ايكنجيسى بتون كوچى برله آنلر عليهنه طرشه چق . اگرده عربلرگه استقلال ييرلسه آنلر بيك تيز وقت ايچنده چيت بر دولت كه قل بولاچقلىر . استقلالدن دم اوروجيلر احتمال شول باشقه بر دولت كه قل بولونى كوز اوكننده طوتوب سويلى طورغانلردر . درست ، توركلر ظلم

جميل بك: « آوروبالورلر ، بو كونكى حاللرينه ايرشور ايچون آلتوز يلدردن بيرلى طرشديلر و هميشهده طرشلر ، بز ايسه شان و شرف آلور ايچون آلتى كون طرشوغه قناعت ايتهمز ، اگرده يدنجى كون كه قالورينى سيزسهك قول سلتهب كيتهمز ، ايندى اول عقيدنه نى تاشلارغه كيرهك ، اگرده آرمى طاللمى طريشسهق ، يولنچه يورسهك بزده بو دنياده باشقلىر قىلندن حرمتلى بر ملت و حرمتلى بر دين اهلى بولا آلورهمز » دى . جميل بك فكرينه كوره آوروبايك اشغچ صورتنده هلاكت چوقورينه كيتوب بارا (مونى بو كونتك ايگ مقتدر عالملرى ، فيلسوفلرىده اقرار ايتلر ايش) ؛ اوزا قلامى آوروباده قورقچلى بر انفجار ميدانغه كيله چك و بتون دنيا اوپ ايچنده قالاچق . چونكه دولتر آراسنده غى تارتش و آلورده غى طمع كوندن كون آرتا و كوجلهنه . آلاز بو وقتغه قدر بر آز مسئلهلرئى صلح برله ياطشدروب كيلديلر ايسهده بر وقت بولاچق موندى صلح فلانلرغه اورن بته چك و قورال استعمال ايتمى ممكن بولميه چق . مونه اسلام دنياسى اگرده يوقلاب طررماسه شول وقتده اوزلرئىنگ حاللرئى اصلاح قيله آلور ، مگرده شونك ايچون حاضرلكلر بولورغه تيوشلى .

مناسبت چيقووى ايله شوشى سوزنىده سويله ب كيتيم : بو كون گنه بهائيلردن بر كشى برله سويله شوب او طورغان ايدم . بهائيلرنگ باشقلىرى بولغان عباس افدينك آوروباده دهشتلى بر صوغش كوتارله چكئى و آندن سوڭ دنياده ياكيا بر طنچلق بولاچغنى سويابه وئى حكايه ايتدى .

جميل بك: « مسلمانلرنگ برله شولرى باشقهلرغه تجاوز قىلو و ضرر كيترو يولنده توگل بلكه صلحى و انسانلق طريقتده بولورغه تيوشلى ، شونك ايچون اوز قول آستلرنده بولغان باشقه ملتلرنگ حاللرئىده اعتبارغه آلورغه و آنلرئى حمايت قيلورغه و آنلردن محبت ايتدرلك روشلرده بولو لازم » دى .

بر اورنده جميل بك ، اوزينك بحشئى عموومىلاشدروب بو كونكى فلاكتلرنگ سيپلرئى تحليل ايتدى . آنك فكرنچه بتون دنياده بولغان ناچارلق ، بوزوقلقلرنگ اصل سببى « طمع » برله « آقچه » در .

« فكر عاليكزچه اسلام دنياسينك تدنيسينه سيپلر ينئى نرسه لردر؟ » ديب صورادم .

بو سؤال كه جواب بيرگانده جميل بك علم طبيعت بشردن بر آز نرسه ل سويله ب ييغمبرلر كوندلرونك سيپلرئىده ذكر قىلوب اوتدى و آندن سوڭ اهل اسلامنگ تدنيلرينك ايگ برنجى سببى هر نرسهده افراط كيتولرى ايكانلگئى يان قىلدى .

« اوهت، تاریخ التمدن الاسلامی ده خطا بار، لکن آنلر سؤ قصددن کیلگان خطا لر توگل، بلکه ادراک و معلومات کیملگندن کیلگان خطا لر در. جرجی افندینگ مراجعت ایتنکان کتابلری بیک محدود بولووی اوستینه اول آوروپالولر فکرینه قابلغان. آوروپالولر اول فکریلرینی البته بزنگ اوز یازوچیلر مزدن آغانلر. لکن آنلر بر آز اوز مقصدلرینه موافق صورتده آماشدرغانلر. بو کونگی بزنگ یازوچیلر مز ایسه مستشرقلرنگ شول، اصلندن اوزگار تلگان اثرلرینی اوزمزگه تقدیم ایتلر. بو کونگی محررلر- مزنگ ایکنچی بر قباحترلی ده اوزلرینه معلوم بولماغان هر نرسه نی نفی و انکار ایتولریدر. مثلا جرجی زیدان افندی « العرب قبل الاسلام » اسمنده بر اثر یازغان و شول کتانبده، عربلرنگ اسلامدن اولگی حاللری حقتده یازغان کتابلر یوق دیدر. حالبوکه اول وقت غه عائد تمام ایکی مگ اثر یازغان. البته اول اثرلرنگ بر قسمی بو کونده غائدر. بزنگ کوگلسز اشلمزنگ بری ده معلوماغز کیملگی، قولمزده بولغانلرینی ده تطبیق ایته آماومز و هر اشد آوروپالورغه مراجعت ایتوومز » دیدی.

جمیل بکنگ بو سوزلردن دقصودی تاریخ اسلام یازوچیلر- مزنگ آروپا منبعلرینی گنه آله طوتولرینی انتقاد قیلو بولسه کیرهک. سوزنگ جیندن مین اوزم شونی آگلادم. بزنگ ایچون وقت تابولرینه تشکر ایتوب و مصاحبه مزنگ بعض قسملرینی «شورا» غه یازار ایچون اذنلرینی آلوب یانلرندن چیقدم. صاقاری.

لطائف

ایکی خاتونلی بر آدم محله ملاسینه باروب: « آولمزنگ فلان کشی ایکنچی خاتون آورغه یوری، سیکنا البته کیکش قیلور، کوگلینی صورندره کورمه! » دیدیکنده ملا: « بر برکرنی برده یاراتمی ایدگر، آنک ایچون طریشوب یورووکرگه قاراغانده کیاشکان و دوستلاشقان بولورغه اوخشیسز » دیگان ایدی. آدم موگا قارشی: « یاراتماغان ایچون سزگه شوشی یوموش برله کیلدمده مین ایکی خاتون آلوب عمرم بویی جفالانغانده اول راحت طوردی، ایندی اول ده ایکی خاتون برله جفالانسون ایدی! » دیب جواب پیردی.

ایته لر لکن آنلر بزگه یودرق برله صوغالر، اما باشقلر بزنگ کوکره کلرمزنی ایزوب بتره چکلردر. بناء علیه تورک اداره سندن چیقوبده باشقه بر عدالتلی حکومت آستینه کرو بزنگ ایچون فائدهلی بولایق توگل. تورکر برله عربلر آراسنده غی دشمنقلر، آکلاشماولر اجنیلر دسیسه سندندر، شوندی دسیسه لر تأثیری ایله سوکنی یاروم عصرده اسلام دولتلرینگ باشلرینه کیلگان نرسه لر کوز آلدنده در، اگرده عربلر تورکردن آیرلوب چیقسه لر باشقلر باشینه کیلگان نرسه لر آنلر باشلرینه ده کیله چکلر » دیدی. « اورتالفده، خلافتنی تورکردن قایتاروب آلو، مصر و سوریه همده عربستان قضا لرینی برله شدروب عرب خلیفه لگی تشکیل قیلو فکری یوری، عربلر آراسنده شول فکرگه طرفدارلر کوپچیلک تشکیل ایتدومی؟ » دیب صورادم.

موگا قارشی جمیل بک: « عربلر آراسنده شول فکرگه کرو درجه سنده بر احمق آدم تابلوینه احتمال پیرمیم، آنک محال اش ایکانلگینی هر کم بله. مین اول فکرنی یکرمی یلدن بیرلی بله، لکن آنک چققان اورنی مصر و سوریه توگل، بلکه انگلتره در. اول فکرده، اجنبی دسیسه لرندن بر دسیسه در. فرض ایتدک عربلر خلیفه لکنی آلدیلر، شوندن نیندی اش کورساته چکلر؟ ذاتا بو کونگی خلیفه لکنگ اوزی ده اویدر مه بر نرسه. حقیقی خلیفه لک معاویه گه قدرگنه بولدی، « الحلافة ثلاثون سنة » در، لکن شول صنعی خلیفه اسمینگ اهل اسلام غه ایتکان خدمتی بیک زور بولدی، بتون بر یوزنده گی مسلمانلرنی بر مرکزگه حیناب طورغان نرسه، شول اسم بولدی. بو کونده مسلمانلر قولنده قالغان بر ایکی طوب برله دورت بیش ماتق، شول اسمنی تاشیغان حکمدار قولنده در. آندن اول اسمنی آلو بو کون مسلمانلرنی بر زور قوتدن محروم ایتو دیمکدر. حریت اعلان ایتولگلاجده یاش تورکرنگ بر قسمی شول اسمنی تاشلاو خصوصنده کیگشکانلر ایدی. اگرده شوکا قرار بیرگان بولسه نر دولتنک تامرینه بالظه جابودن عبارت بولغان بر خطالقی ایتکان بولالر ایدی. بز، اول اسمنی آورغه توگل، بلکه بارلق کوچز برله آنی شول طورغان اورنده صاقلارغ، تیوشلیمز. اهل اسلامنگ منفعتی شوننده در » دیدی.

جرجی زیدان افندینگ « تاریخ التمدن الاسلامی » کتابی حقتده غی فکرنی صورادم. (جمیل بک اوزی سوزنی تاریخ کتابلری حقتده باشلاغان ایدی). « مذکور اثر حقتده کوب سوز سویله ندی، هندستان عالملرندن بری « المنار » ده آنی بیک نق انتقاد قیلدی و باشقه جریده لرده ده یازدیلر، شول نرسه لر البته منظور عالیگر بولغاندر دیدم.

تربیه و تعلیم

فن تربیه (*)

انساننگ سعادتی - آنک سلامتلیگینه باغلی . شونک ایچونده بدنی تربیه ایته بلوغایت اهمیتلی اش . سلامتلیکنک، عموما ایتکانده تربیه ننگ نیگری ، کشینگ صبی وقتده صالئورغه تیوش . کشیده گئی کوب آوروئر بالا وقتده باشلانغان بولا . بالا ، زورایغاچ بر وقتده آنده غی آوروئر کوچایا باشیلر . چیکسز کوب محتئلر هم مشقتلر بله اوسدرلگان بالا ، زورایغاچ اوزینه هم باشقه لرغه فائده کیترلک بولغاچ قه ، قاتی آوروب ، حتی اولوبده کیته .
مونه ، شوندی آورولرغه قارشلی طورر ایچون ، بالانی صبی وقتده نیندی اصوللر بله تربیه ایتو کیره کلگی حقتده «شورا» ده «فن تربیه» دن اساسلی نظاملر کورساتدی . بو حقتده «شورا» ده یازلغان نرسه لر «فن تربیه» ننگ تن تربیه سی قسمی ایدی . موندن صوگ «فن تربیه» ننگ روح تربیه سی قسمنده . اولگی کبک منتظم روشده ، «شورا» ننگ اوقوجیلرینه تقدیم ایته چکمن .

«روح تربیه سی» دیووم ، بو اورنده ده ، بالانک روحن تربیه ایتو دیک . شونک ایچونده «شورا» ننگ بو نومر نندن باشلانوب ، کیه چک نومیرلرنده بالانک روحن نیچک ویندی اصوللر برله تربیه ایتو حقتده یازلور .

فن تربیه دن روح نرسه سی قسمی .

روح هم روحی حاللر

«روح» نی نرسه؟ روح جسمانی مو، توگل مو، کبی مسئله نی تیکشروب طوررغه لازم کورمیم . روحنک نفسانیتن تیکشرو، مربی یا که مربیه لرگه مخصوص شی توگل . شونک بله ، بو مسئله لر نی تیکشرونی اهلینه قالدروب ، تربیه اشنده غایت اهمیتلی بولغان ، روحی حاللر مسئله سینه کیلیک .

هر کڈک جسمنده قان حرکیتنولری ، بوتولغان آشنک بر اورندن ایکنچی اورننه کوچولری هم اوزگارولری کبی جسمانی حاللر بار . بو حاللر بارده جسمانی . چونکه آلارنی کوررگه ، ایشورگه هم بر اورننه اورناشدررغه بولا . حاصل ، انسانده موندی جسمانی حاللر بیک کوب . اما ، بزنگ ، انسانلرنگ اوزمزه

() «فن تربیه» نی بازوده مین ای . و . اسکورسوف جنابلر- نیک «عمومی تربیه» اسملی اثرن اساس ایتوب طوتام . م . ع .

موندی جسمانی حاللردن باشقه ، بوتن تورلی : اولچاغی ، ایشتمولی ، کورولمی طورغان حاللرده بار . مثلا ، بز اویلاناغز ، حس قیلامز ، تورلی نرسه لر نی تلیمز . مونه شول حاللر (اویلانو، فیکرله و . حس قیلو، تهلر) جسمانی حاللر توگل ، روحی حاللردر . هیچ کم روحنک اوزن کورگان یوق . لکن آنک بارلغینه هر کم اشانا؛ چونکه روحنک اوزی، ظهور ایتوب انسانلرغه کورغاسده ده آنک حاللری هر وقت ظهور ایتوب طور . انسانده بولغان ارادلر - تهلر، حسلر ، اختیارلر هر وقت انساننگ روحی حاللردن خبر بیردر . لکن روحی حاللر نیدن عبارت . آلار نیندی نظاملرغه تابع بولانر؟ مونه بو مسئله لر نی تیکشرو هم بلو روح تربیه سی ایچون غایت اهمیتلی نرسه بولغانلقدن ، مربی هم مربیه لر (۱) روحی حاللر حقتده معلوماتلی بولورغه کیره ک .

انسانده بولغان روحی حاللر - خارجی هم جسمانی حاللردن آیروالار . آیروالرنی تیکشرو ایچون ، بز روحی عالم هم خارجی عالمده گی نرسه لر نی هم حاللرنی تیکشورگه و باورگه کیره ک .

(۱) خارجی عالمده گی نرسه لر . مثلا : آغاچلر ، طاولر ، یلغلر همه سی معلوم برارچاواگه مالکلر ، آلارده غی اوزونلق ، کیلک ، قالونلق . آورلقلر کبی . اما روحی حاللرده هیچ بر اولچاو یوق ، آلارده اوزونلق ، کیلک . تارلق ، آورلق ، یکلکلر یوق . فیکر ، حس ، تله و (ازاده) کبی روحی حاللرنی آرشینلر یا که گیرلر بله اولچاو ممکن توگل . اولچانه طورغان ، آغاچلر ، صولر ، یوللر کبی نرسه لر حقتده اویلاو ممکن . لکن شولوق اوینگ (فیکرنگ) اوزن اولچاو ممکن توگل . دیک . روحی حاللر هیچ بر تورلی اولچاونی قابل توکلر . حاصل ، روحی حاللر هیچ جهتنن جسمانی حاللر بله تیکشمیلر هم چاغشدرلمیلر .

(۲) بزنگ تهنر اچنده ظهور ایته طورغان عصبی (فیزیالو- گیجیسی) حاللر ، مثلا: طن آلو، رزقلانو، قان حرکتلری باری بر وقتده بر یولی ظهور ایته آلار . اما ، روحی حاللر برده م - برده م . بری آرتدن بری گنه ظهور ایته آلا .

(۳) خارجی عالمده گی نرسه لر نی هم خارجی حاللرنی بز خارجی حسلر (ایشو، کورو، طوتو، ناتو هم ايسنه لر) بله ن بله - آلامز . اوزمزه و باشقه لرده بولغان طن آلو کبی اشلرنی ده بز خارجی حسلر واسطه سی بله ن بله مز . اما ، روحی حاللرنی بز ، هیچ بر واسطه سز ، فقط داخلی سیزنولر یاردمی بله ننگنه بله مز . اوزمزدن باشقه کشینگ اویلاون ، حس قیلوون هم تهلرلر .

(۱) مربی هم مربیه لر دن مقصود آنا - آتار و معلم هم معلمه لر . موندن صوگ قسقلق ایچون فقط مربیلر دیوگنه یازلور . م . ع .

کیرهك قايو صنفدن بولسون بای فقیر همه قز بالار کچکنه وقتلرنده قورچاق اویناغانلر. کیوم پچوب تگو تگارگه ئوگرهنگلری قایده؟ قورچاق اوینی پجو و تگوگه ئوگرهتسه هر قایو قزلرمز، خاتون نرمن ایچماسه ئوز کیوملرینی ئوزلری تگوب هر بر واق تویهك نرسه نی ده تگوجیگه بیرگه طوغری کیلمهس ایدی.

قورچاق اوینی بالا تریهسینه یاردم ایتسه ایدی قز آنا بولغاچ بالارینی قاراوده بر نیچه یل تجربه کورگان قزچق بالا قاروچی دن ده توپان درحه ده بولمیچه بالارینی تیوشنجه تریه قیلورلر ایدی. دقت ایله قارالسسه قورچاق اویندن فائده یرینه ضرر کیله در. بروق هیچ بر آنا، مریه اوین بارشینه التغات ایتمیچه، کیرهك نی برله اویناسه ده، اوینی برسون، تیک یغلامسون، ئولکه نلرنی طنحسزلاندرماسون دیب اوینی اشکه سانامیلر. بو التفاتسزلقتی درست تریه دیب بولمی. قورچاق اوینی مونه نیچك بارا. آنلرنی کییندرو، چه چلرن طاراو، شوشی کیوم صالوم طوغرسنده قورچاقلر ایله سویله شو، شوشی کیوملرگه تورلی کیسهكلر حیوشدرو، اول کیسهك چوپرهكلرنی کیسهكله ودن حاصل بولغان بایتاق چوبلك ئوستینه، قز بالار ئوزلری ده قورچاق کبی بر طوقتامی یاکیدن یاکی کیوم تگه رگه، کیوم قلبی بولورغه تدریجا ئوگره نهلر.

قورچاق اوینی، اورونلرینی حیوشدرو ایله: « قز بالار ترتیبکه اوی جیارغه ئوگره نهلر » دیلر. بو امید غایت گوزهل. بروق شولای بولا میکان؟ قز بالار هر کیچ ئوز اورونلرینی ئوزلری توشه ب، ایرته ایله حیوشدورغه عادتلسهلر قورچاق اوینی حیوشدرودن آرتغراق فائدهسی بولوب راستدن ترتیبکه ئوگره نور ایدیلر.

قز بالارمزغه قورچاق آلامز، ایرلرینه آلمیز دیگان ایدم. ئلی خاطرمدن چققان ایگان. ایر بالارمزغه صالداق قورچاقلر، چادرلر آلوب بیرو عادتتمز بار. بو صالداق قورچاقلرنی بالارلرغه بیرو اصلا یارامی. آنلر ایله اویناغانده البته صوغش، اوروش بولادر. بوندای اوینلر بالارلرغه ضرر کیتورمی دیب ایتو ممکنمی؟ کچکنه وقتلرنده صوغش نی ایکانینی بلو برده کیرهك توگل. صوغش دیگان نی نرسه؟ قان توگو، ئولترو، جبر، ظلم. فرشته کبی مقدس بالارلرنگ میپی هم یورهكلرینه بونك کبی جراحی نرسهلر اورناشو آنلرغه ضرر کیتوره در.

یوقاریده یازلغان سوزلردن، قز بالارلرغه اصلا قورچاق بیرلمسون دیگان سوز آگلشلامسون. قای بر وقت اولده کیرهك. بروق قز بالارلرغه شوشی قورچاقلرغه بیرلوب، یوکروب سیکروب اوینالا طورغان اوینلردن طیلماسون دیگان کیکشدر.

ایشته ده آلمیز، کوره ده آلمیز. بز اوزمزگه چاغشتروبقنه آنك روحی حاللرینه توشونامز.

روحی هم عصبی (فیزیالوگیجیسیکی) هم جسمانی حاللر آراسنده ینك کوب آیرمالر بولسه ده، انسانلرنگ روحلری بله تنلری آراسنده ینك یاقنلق بار. تن روحنگ صاوتی. شول تن یاردمی بله روح خارجی عالمده کی نرسهلر حقنده معلومات حاصل ایته. اوز مقصودلرینه یته هم اوزنده کی استعدادلرن وجودگه کیتوره. روحنگ تهنگه یندی زور تعلق بولغان هر کم اوز تجربهسی بله ن بله آلا. تن سلامت چاقده، روحی حاللرده، طولق هم کامل بولاروق ظهور ایته. اوزاق اش، تهنگ آورووی یاکه یالغووی، سلامتسزلکلر، تلهو، حس کبی روحی حاللرنگ ظهورینه ینك نق تأثیر ایته لر. باشقه صوغولر، باش ومی آورو- لری ده انساننگ روحی ترکلگینه ینك زور تأثیر ایته لر. شولایوق روحی حاللرنگ ینك توشونکی یاکه ینك کونارنکی بولووی ده انساننگ بدننی ترکلگینه زور تأثیر ایته. انساننگ کوز قاراشنده، حرکتلرنده، عصبی (فیزیالوگیجیسیکی) حاللرنگ ظهورنده روحی حاللرنگ اثری بلونه. مثلا، شادلق وقتنده قان شه برهك یوری باشلی، طن ایرکنه یا؛ قایغی وقتنده، مونگ کییرسینچه، انساننگ اعضالری حالسزلنه، قانده آقرنلی. اولچاغی طورغان بر نرسه (روح) نی روشده ایکنچی بر اولچانه طورغان نرسه گه (تهنگه) تأثیر ایتووی و آنی اوزینه اطاعت ایتدرووی هم اوزیده آکا ایتووی همانده ئلی حل ایتولماگان بر مسئله. روح بله تن، بر برندن هیچده آیرلماسلق بولوب برگه برککلر. شونك ایچونده « بز » « من » دیگان سوزنی استعمال ایتکانه، یاکه روحنی غنه، یاکه تهنتی گنه اوبلامی، بلکه انساننگ کلیسین اویلمیز. واقعه ده، روح بله تن. ایکسی برگه برگوب، بر قام انساننی تشکیل ایته لر. مرد عالم.

بالارلرنگ اوینلری هم اوینچاقلری

III

قز بالارلرغه خاص بولغان قورچاقلر، آنلر ایله اویناو، نی فائده کیتوره... بعض کشلرنگ حتی کوبك یاقنك فکرنجه قورچاق اویناو ایله قز بالار کیوم پجو، تگو و بالا تریهسینه ئوگره نه ایش. بو فکر درستمی، یوقی ایدیکنی تیکشرودن ئلك آنلرغه سؤال قیلونسه، قورچاق اویناو ایله شوشی اشهرگه ئوگرهنگان قز بارمی؟. البته آنلر اوینغه قالب: « یوق » دیب جواب بیره چکلر. قورچاق اویناو بو اشلرگه فائده بیرمه گاینی اثبات ایتو قین توگل.

تيك معلم افنديلر بر نيچه وقتلر بالالرنك قلم يورگورلرینه دقت ايتەرگه ايرغاسونلرگنه . صوگئندن بالالر اوزلریده قلمنی نيچوك يورتورگه كيرهك ايكانن بله چكلر .

حسن علی افندی ، موندن دورت يللر ثلوك بر اوچراشقانده ميكا شول صزفلرنی صزوب كورسانكان ایدی . هم شول صزفلر بوييچه تاش تاقتاغه صزوب بر نيچه بالالرنی اوگره نكان و تيجه سندن ممنون قلوب شوندى صزقلی دفتلر باصدر و كيرهكلگنی اويلا ب يوری ايدم . تيك چغاروچيسندن رخصت الورغهنه توغری كيلمه گانلكدن كيچوگه بارا ایدی .

مونه بو يل شوندى دفتلرنك «وقت» اداره سی طرفدن باصدرلوب مطبوعات عالمه چفويينه سوينوب بر نيچه دانه سینی آلدرم ، بالالرده اوز دفتلرینی كوروب قوانشديلر .

لكن ، بزده گي هر نرسه گه صالحن قاراو طبيعتی معلملر مژدن ده كيتوب بتمگانگه كوره (بو دفتلر ايله درست يازو اوگره تو نيقدر اوگيایی ، بالالرمزغه بيريلوی نيقدر توش بولسه ده) كسوب معلملرنك بوگا اهميت بيرماولری ، مشهورگنه مکتبلرمزده ده كورغوی تأسف ايتاسلك توگلدن . حالبوكه صزفلر بوييچه يازو اوگره تو . تيك ياخشی ، ماتور يازو ايچونگنه كيرهك بولميچه بله بالالرنك دقتلی بولولرینه ، كوزلرینك درست كورولرینه . كوز اوچلایوی (گلازامبر) نك قوتله نووينه ده كوب فائده سی تيه در . باشقه ملتلرنك مکتبلر نده رسم درس لرینه اهميت بيريلو ايسه - شا كردلرنك هر قايسينك ده خودوژنيك بولوب چغولری ايچون بولمای بله آلارنك دقتلر آرتدرو ، هر نرسه نی نيچكله ب تيكشورگه اوگره تو ايچون ایدی معله ودر . شونك ايچون مين ايده شلم معلم افنديلرگه - اوشبو دفتلر آرقلی - ملت بازووينك بر قابله كرووينه ، همده بالالرنك دقتلری آرتووينه ، حملرينك كوچه بووينه سييچي بولولری ايله ن توصيه ايتم .

بو دفتلرنك بهالری ده روس دفتلرینكندن آرتق توگل . ۳ مك چاقردن اوزاق بر مسافه گه بوچته ايله آلدرغانده ده ۳ تيندن آرتق غه توشمادی .

اگر ، بردن دفترده گي صزق بوييچه يازدرو آور كورنسه . شونده غي صزقلرغه قاراب تاش تاقتاغه پيكي ايله صزوب بيروب بر آی چاماسی يازدررغه كيرهك . صوكره قرندهش قلم ايله دفترگه بر آز يازدرغاج ، قارا ايله يازونی بالالر اوزلری ده (خلنه سز) بولدر آلار . همده چغاروچي طرفدن «يازو اورنه كلری» نامنده بر رساله ترتيب ايديلوب ، بالالرنی باشلاب نيچوك اوگره تو توشليك حقنده مفصل قاعده لر توزولمشدر .

تكرار ايتهم چككنه وقتده ، بالالر نيقدر كوب يوكروب ، سلكنوب آچق هواده اويناسلر ، شول قدر سلامت بولار . بزم خاتون قزلرمنك ضعيفلگی ، وقتسز ، تورلی آورولرغه ئله گولری آچق هوا كورميچه بولمده اوطورغانلقدن ايكاني طبييلر كون صاين اثبات ايتوب طورالز . بزم خاتون قزلرمنك قورقاق ، يالقاو بولولری ده چككنه وقتده تون كون قورچاق ياتده اوطوروب طبيعتدن فائده آلمانغان كيله در . محبوب جمال آقچورينا .

سورا : «قورچاق اويناو سيندن قزلر تگو ، كيسو واوی ترييه له و اشلرینه اوگره نلر» ديمكدن مقصود شوندى اشلرگه ياقينلاشلر و شول يولغه كره لر ديمكدر . يوقسه قورچاق اويناو برله كيوم اوستاسی بولالر دب بره وده ايتاسه كيرهك . الفبا اوقوب علامه و پرافيسور بولو ممكن كورماسه قورچاق اويناب غنه ده تگوچي بولورغه ممكن كورماز . اير بالالر ايله قزلر آراسنده مشترك اوينلر بولغان كبی بعض بر خاص اوينلر بولورغه ده يارار . اير بالالر اورام بوييچه شار صوغوب يوكركان وقتلر نده قز بالالر قورچاق اوينارلر . اينه طوتارغه اوگره نوب اوسكان قز بالا ايله برده طوتماغانی بر درجه ده بولماسلر كيردك .

يازو اوگره تو حقنده

ملي مکتبلرمنك - يوز كيمچيلگندن برسی ده يازو اوگره نوموزنك ناچارلغی ، قاعده سزلكی ایدی . اوشبو كيمچيلكنك بو يل طوترالغانغی كوروب شادلاندم . چونكه : مملكتمرنك هر بر بوچاغينه قدر تارالغان تربیلي مکتبلر مژده (ايسكيلرینه قاراغانده ايندی شولای ايتمز ، يوقسه - تربیلي ديوب اوز طوتروب ايتوب بولمی ئلی) اوز يازو صزوومزغه مخصوص دفتلر بولمی بتولهی بزنك يازو قاعده لرمزگه خلاف صزلغان روسچه يازو دفتلرینه يازدروب بالالرنی دقتسزلكگه كوچلاب اوگره ته ايدك . اول صزقلرنك كيرهك ايچون صزلغان بولويغئندن بالالرنك خبرلری ده بولمی ایدی . درستده آ گلاتورغه يازمی ایدی . مونه ، طرشه طورغاج اوشبو كيمچيلگمژنی معلم حسن علی افندی طوتردی . بزنك اوزمژگه مخصوص صزقلی دفتلر چغاروب ، معلملرگه آور بولغان بر خدمتی يگله يتدی . بو دفتلر ، يازو اوگره تو ايچون شول درجه ده اوگيایی كه : بر ايكي آی اجنده بالالر نيندی آور حرفلرنی ده درست و بر درجه گوزل ايتوب يازارغه اوگره نلر . دفتلر ، خط ثلث ايچون تعين ايديلوب چغارلش ، ۱ ، ۲ ، ۳ ، ۴ نيچي نومبرلرگه بولنوب اشله ندكندن بيگره كده اوگيایی چقانلر .

تنگ شرقیده بر مدرسه بناسینه شروع ایسکان. مونگ اسمنی بانسینه نسبت ایله «مدرسه عالی میر عرب» دیورلر. مدرسه تنگ بناسی زور بولوب ۱۱۴ حجره، بر مسجد و برده اوزی دفن ایدلگان مسجد کبک نرسدن عبارت اولوب بعض بیرلری ۴ قاتلی و بعض بیرلری ۲ قاتلیدر. اطرافلرن «خط تنگ» برله آیات کریمه یازوب زیتله گنلر. بوزینلر، کورگان آدمنی حیرتده قالدیرلق بولغان، لکن بوزمانده غنی متولیلری اعتبار ایتمه ولری سببلی اکثری قو- یلوب بنگان. شولایده مدرسه نی قرارغه کرگان ذاتلر حیران بولوب چقالر. ماوراءالنهرده هنر و صنعت، نی درجه ده بولغانی شوشی مدرسه اوزی ایتوب طورادر.

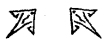
«امیر عرب» حضرتلری مدرسه نی بناغه کر و شوبده تمام بولماسدن اول ۹۳۲ سنه هجریده وفات بولوب شول مدرسه اچینه قابقدان کر گانده صول یاقده دفن ایدلگان (قابو سنه ده مدرسه تنگ بناسینه شروع ایدلگانه تاریخ تابا آلامد، شولایده تخمین بزله ۹۳۰ سنه لرده شروع ایدلگاند کبک کورینه). اوزندن صوگ و صیتی بونینجه کیه وی شیخ زکریا شروع ایتوب اون سنه صوگره تمام بولغان (۹۴۲ سنه هجریده). بو مدرسه ننگ یللق وقتی ۱۴۰ مک تنگ بولوب شوندن مدرسینه ۲۳ مک تنگه، ۱۱۴ حجره گه ۸۰۰ تنگه (۱۲۰ صوم) دن ۹۱ مک ۲۰۰ تنگه. امام، مؤذن صوتاشوچی. ساچ آوچی، سبر و چیلر ایچون ۱۱ مک تنگه صرف ایده لدر، قالغان ۱۵ مک ۸ یوز تنگه نی متولی آلادر. (بوندن باشقه ده امیر عرب حضرتلری اولادینه مخصوص وقفلر قالدیرغان ایکن. لکن کوبو ایدیکن بله آلامد. جناب متولیدن صوراسامده تفصیل بیان ایتودن امتناع ایتدی.) مونگده حجره لری همه سی دیورلک بایلر، قاضیلر قولنده در. ۳۳ حجره ده استقامت ایتوچی یوق. یوزاقلی طورادر، قالغانلر نده استقامت ایتوچی شا کردلر و ختم گرده آدملر در. حجره لری اعلی ۳ مک ۵۰۰ صوملرغه ساتالادر. آندن آرتقغه سودا بولغانی بلنمادی.

صابرجان بن ملا محمد مصطفی .

عبرنی سوزلر

انسانلر جمعیتی اوشبوا یکی قسم گه آیرلغانلر در: اوزدرجه لرنندن آرتقنی امید ایتوچیلر، امید ایسکانلرندن آرتقغه ایرشوچیلر.

هر داهیده بر آز تیلیک بولور، لکن هیچ بر تیلی ده داهیلک بولماز.

حاضر گه قدر مکتبلر مزده بر یول یازو یازغان بر بالانگ یازوینی تیکشروب قارالس (قاعدده سوز یازارغه اوگره نگان خلفه سندن کورگانتجه) ۶-۵ توری خط ایله یازغانی کوریله در. بر حرفی ناله قایدن نله کتروب آغانی، «رقعه» بولغانی حالده - نسخ، تعلیق، ناک حرفلری حتی هیچ بر قاعده آستنه کر مه گان حرفلر اوچریدر. بو ایسه، بردن صنایع نفیسه نامه جنایت، ایکنچیدن دقتسز لکگه اویره تودر. ذاکر جان آخائف. «ازمینا گورسکی».

بخارا مدرسه لری

«کوکلتاش» مدرسه سینگ بانسی «قل بابا» نام اوزیک دیه یازمش ایدم. لکن اول وقت آنک ترجمه حالینه واقف توگل ایدم. حاضر بعض بر محترم بخارایلر ننگ یاردمی سایه سنده بر آز ترجمه حالینه واقف اولدم. شونی اجمالاً گنه یازوب کیتنه من: «قل بابا کوکلتاش» جنابلری امیر عبدالله خان (۱) برله بیرگه یاشا گن ایکن. عبدالله خان «خراسان»، «هرات» ولایتلرن فتح ایتکاج «قل بابا کوکلتاش» نی شول ولایتلر گه حاکم ایتوب ییار گن هم مختاریت بیرگان. «قل بابا کوکلتاش» ۱۲ سنه خراسانده حکومت سورگان ۹۸۶ سنه هجریده (اولده گی ۹۷۶ سنه ده گی «۷» صفری خطا یازلغان) کوکلتاش بناسن تمام ایسکان. اول آراده عبدالله خاندن وفات بولغان که: ۱۰۰۶ سنه هجری ده عبدالله خانتک اوغنی عبدال مؤمن خان ظالم، مذکور قل بابانی هیچ عیسیز حبس ایسکان و کوب جفا قیالغاننک صوگنده شول یلده «تاشکند گه ایلتوب اوترتکان».

میر عرب مدرسه سی «کوکلتاش» دن قالا ۲ نچی درجه ده «میر عرب مدرسه سی». مونگ بانسی «امیر عبدالله» نام ذاتدر. (امیر لفظی فارسلیلر ده «سید» معنا سنده استعمال ایده لدر). اصلی «یمن» ده حضرت موتدن اولوب ۲۲ یاشنده «حضرموت» دن چقوب بخاراغه کیلگان. بخاراده طریقت گه داخل اولوب شاگردلر نی تفسیر، حدیث او قورغه دلالت ایسکان. (بخاراده اول وقت تورک (۲) پادشاهلر نندن عیدالله خان ابن محمود سلطان پادشاه بق ایسکان). مذکور خان امیر عرب حضرتلر نندن هر وقت فکرن صوراعان و آنک فکری برله عمل ایسکان. امیر عرب، بخاراده مسجد کلا-

(۱) عبدالله خان مدرسه سن یازغان وقتده کم ایدیکی یازلسه کیره مک. ص. م. م.
(۲) تورک، اوزبک سوزلری ایکسی ده بر معناده در. ص. م. م.

«صفوة العرفان في تفسير القرآن» اوشبو عصر عالمردن بولغان محمد فرید وجدی بن مصطفی افندی اثریدر. «جلالین» اسلوبده غایت فسقه در. قرآن کریم ایله برلکده لیکن سزق آستینه ایرلوب و قرآن آیتلرینه رقم قویلوب باصله شددر. تفسیری اهمیتلی بولماسده، تفسیرینه یازغان مقدمه سنده یک یاخشی بختلر بار، مطالعه قیلورغه تیوشلی. قرآن ایله تفسیر آیروم آیروم باصلدقلرندن قرآن کریمک اوزندن گنه درس او قویچیلر ایچون قولده یورتورگه یک او گغایلی».

♦♦

بخارا: توضیح صاحبی: «یکم لکم الاحادیث من بعدی فاذا روی لکم عنی حدیث فاعرضوه علی کتاب الله فوافق فقبلوه وما خالف فردوه» دیب بر حدیث روایت ایتده در. علامه تفتازانی سوزینه کوره مذکور حدیث صحیح البخاری ده بارایش. شول حدیث، بخارینک قایسی اورتده بولور؟ جواب یازسه کور علم تحصیل قیلوچیلرغه یاردمکردن بولور ایدی. صحراوی.

سورا: مذکور حدیث «صحیح البخاری» ده یوق. آنی ایزلهب وقت اونکارمه کور...

♦♦

نامعلوم: کتابلرده «اصحاب کهننگ انلری، اسماعیل پیغمبرنگ قوچقاری، صالح پیغمبرنگ دوه سی، عزیز پیغمبرنگ ایشه گی، پیغمبرمزنک براقی اجماخغه کرر، شوندن باشقه اجماخغه هیچ بر حیوان کرماز» دیب بر سوز کورله. شوشی سوزدرستی؟ حسین عبد القاروف.

سورا: شول سوزنگ اصلی بارلغی بزگه معلوم توگل. اعتمادلی کتابلرده کوزمزگه اوچراغانی یوق. «اشباه» کبی جدی اثرلرده یازلوی ایچون تأسف قیله مز.

♦♦

آقیار: افدمز حضرتلرینه ابتدا وحی کیلو حنقده بر چیت آدم میندن: «سزنگ محمد (علیه السلام) کورگه وحی کیله باشلاغان وقتده قرق کون چاماسنده وحی کیلوب طورمش؛ اول ایسه، بو واقعه دن تشویشکه توشوب اوزینی اوترمک ایچون «طاو» باشدن اوزینی آتارغه حاضرله نوب طورغانده بر فرشته کیلوب: سین اللهنگ پیغمبرسک مآلنده سوز سویلهب تسلیه ایتمش. بو واقعه سزنگ قرآندن روسچه غه ترجمه ایتلگان. پیغمبرلک دعواسنده بولغان کشی گه اول قدر اواک صبرسزلق ایتهرگه یارغنی؛ کورکدن یاوغان طاشلرغه کورکده کیروب اومطولو پیغمبرلر وظیفه سی بولماسه باشقلرغه نه قالدی؟» مفهومده سؤالده بولندی. مکارم اخلاقنگ

بطانریبوریغ: ۱۱ نچی عدد «شورا» ده طوفاندن اولگی حیوانلرنگ عادتدن طش زور بولوی و بو کونگی فیلرنگ اول وقتده غی فیلرگه قاراغانده ماچی قدرگنه بولوب قالوی و باشقه شوندی یک زور حیوانلرنگ بولوی حنقده خبر ذکر ایتولگان. اولگی زمانلرده حیوانلر شولای زور گوده لی بولغان بولسلر آدم بالالرینگ ده شول نسبتده زور گوده لی بولولری نیچون استبعاد قیلنه در؟ اولگی تاریخ کتابلرند. حضرت آدمک بوی آتمش آرشین ایدی، عاد ولوط قوملری شوندی، موندی قوتکه مالک ایدیلر مضمونده سویله نگان سوزلرنی نیچون بتونله ی بوش سوزگه حساب قیله لر؟.. هادی ظهاری.

سورا: بو مسئله، تاریخ طبیعی عالملرنگ تفتیشلرینه منی بر مسئله بولوب صرف نظری توگلدر. تاریخ طبیعی عالملری اوزلرنگ نیچه عصرلردن بیرلی بر یوزینک، کوب قسملرینی تفتیش ایتوب کیولرنده شوندی زور حیوانلر تابدلقلری حالده، انسان گوده لرینک حتی ایلی مگ یلار مقدم بولولری ظن ایتولگان. نلرینک سویه کاری ده بو کونگی عادتلی انسانلرنگ سویه کاری فرقسز بولوبنی کورمشلردر. اگرده زور انسانلرنگ سویه کاری تابلغان بولسه ایدی اول وقتده اولگی انسانلرنگ زور گوده لی بولولرینی استبعاد ایتو توگل، بلکه دعوی و اثبات ایتارلر ایدی.

♦♦

اوشی: «سویس» شهرنده طوروچی فرید وجدی اسملی عالمک «تاج التفاسیر» اسملی تفسیری قام باصلوب چیقدیغن بر اورنده او قوغان ایدک. شول تفسیر کیملرده و قایسی یرلرده ساتولادر؟ تفسیری رغبت قیلورلق روشده میدر؟ شوشی حنقده فسقه غنه بولسه ده جواب یازوگرنی صورادق. «ایشای» مدرسه سینک متولسی عبدالواحد چوبچی زاده.

سورا: فرید وجدی، الک وقتده «سویس» شهرنده طورسه ده سوک وقتلرده مصرغه کوچکان ایدی. «تاج التفاسیر» اسمنده تفسیری بارلغی بزگه معلوم توگل. «صفوة العرفان» اسمنده بر تفسیری ایکی اوچ یلار مقدم باصاغان ایدی، سوگره ایکنچی دفعه طبع قیلغانی ده ایشولدی. بو تفسیر «اورسکی» شهرنده «شرق» کتبخانه سنده هم اورنورغ و قازان کتابچیلرینک هر برنده بولسه کیره ک. باصلماغان بر اثرده شوشی سوزلر بار:

ده بلگانی یوق ایدی، ایندی پیغمبرک دعواسی قایدہ قالدی؟..

اورنبورغ . الله تعالى بنده لرگه تاولکده بیش وقت غاز فرض ایتمک ایدی. رسول الله حضرتلری بو فرضلرغه سنتلری قوشدی. حضرت عمر مونلر اوستینه ده تراویح نمازینی ابداع قیلدی. اوشبو عبادتلری قیلوب یتشدر، کسب و اش اهللری ایچون چیتون بولوننده شهبه یوق. شول سبب بو اشتر حق تعالی ننگ: «یرید الله بکم ایسر ولا یرید بکم العسر» دیگان سوزینه خلاف کیلمیدرمی؟
عبدالرحیم نورالله.

سورا: فرض نمازلر، کم ایچونده آور بولورلق درجه ده کوب توگل. اول یرنده هیچ بر نماز قالدرمی طورغان یاچیلر بولغانغی ایشولگاننی بار. اگرده یالقاولق ایله گنه توگل، بلکه حقیقت حالده آور بولورلق بولسه سنتلری (تراویح هم شونک ایچنده) قالدیرغه ممکن. «والله فرضلری قالدیرام اما سنت و نقللری اوقومام!» دیگان عرب حقنده رسول الله: «افلح ان صدق» (اگرده سوزنده طورا آلسه یعنی فرضلری قالدیراماسه قوتولدی) دیگان ایدی. (صحیح بخاری. ج ۸ ص ۶۰) عذر بیان ایتمی طوروب «نفل اوقومام!» دیگان کشی حقنده رسول الله شوشندی معامله قیلغان بولسه، استخفاف سیندن توگل، بلکه آورلق و یتشه آلمانلق عذری برله سنت قویودن ضرر بولمازغه تیوشلی. تراویح نمازی رسول الله دن ثابت بر نمازدر. حضرت عمر ننگ بو طوغورده غی خدمتی خلقنی جیودن غنه عبارت ایدی. باشقه سؤالدرگرغه جواب یازارغه ممکنک بولمادی، معذور کورگر.

بلمه ی ۱۶۰ نجی عدد «شورا» ده ایسکی مدرسه لر مزده تجوید ایله قرآن اوقونک یوقلغی، دعالرنی درستله وگه اهمیت یرلماوی و بیک کوب قارت ملالرنک دعائرنی یاگلش اوقولری حکایت ایتمک ایدی. بو سوزلرنک درست ایدیکنی وجدان صاحبلی انکار ایتمزلر. بو وقتقه قدر موندی نرسه لر حقنده سوز چیقارلمی طوروب بیک زور غفلتلیکدر. بو گار علاوه اوله رق مین اوز طرفدن بر آریزمقچی بولدم. مملکت مدرسه لر نده اوقولا طورغان فنلری اوقوغاچ معلومات کیگایتو ایچون حجاز طرفینه سفر قیلدم و هواسی طورور ایچون گوزل اولدیغندن «مدینه» ده طورونی اختیار ایتم. حضورنده قرآن شریف اوقور ایچون مشهور مقرئلردن محمد نیازی افندی حضورینه باروب رخصت صور ادم. مقرئی افندی: «مین سزنی اوقوتورمن لکن مأثور دعائردن باشلامقنی شرط ایتمه؛ چونکه میگا اجازت شولای یرلگان» دیدی. کولگمدن:

تقال مجسمی، الله یقندر اذا و جفالر کورگاندده یوزن چماغان، «الله صبر ایتموچیلر ایله» کبک مقدس قانونلرنی امتینه ایرشدر وچی بر ذات شریفنک «قتل النفس» لرگه قدر یتشووی کولگگه طولوب یتمه گانلکدن دین دشمنلری طرفندن کرتلگان بر افترادر دیوبکنه آرتق اعتبار ایتمه گان ایدم. مگرده شول اوق سوزنی محمد الحضری حضرتلرنک «نور الیقین» اسملی کتابنده «فترة الوحی» آتلی بر باب قویوب سویله وینی کوروب تعجب ایتم. محترم «شورا» ژورنالنده بو حقده یازلسه ایدی.

معلم حجت الله عبداللین.

سورا: بو واقعه قرآن کریمده مذکور توگل. شونک ایچون اگرده روسچه ترجمه ده بولسه شول سوز مترجم طرفدن قوشلغان بولور. رسول الله غه باشلاب وحی کیلووی حقنده بولغان قصه، صحیح البخاری ده بر قاچ یرده مذکور. شونلرنک بری آخرینه امام زهرینک: «بزگه ایرشکان خبرگه کوره، وحی کیسلوب طورو سیندن رسول الله بیک حسرتله ندی، حتی اوزینی تاو ناشدن تاشلار ایچون بر قاچ دفعه لر تاو باشلرینه مندی، لکن هر دفعه سنده فرشته ننگ: «سین حق پیغمبرسن» دیووی سببلی کولکی باصلوب قایتور ایدی» مضموننده بر روایت الحاق قیلنمشدر. لکن بو خبر کیمدن چیقغانغی، رسول الله دن کم ایشتمک نلگی معلوم توگل؛ شونک ایچون بو حدیثی سندسز سوزلردن صانارغه یول یوق توگل. اگرده بخارینک الوغلغی و کتاینک هیبتی موندی سوز سویله لرگه ایرک یرماسه اول وقتده مونک جوابی اوشبودر: بو وقتده رسول الله غه اوزینک حق پیغمبر ایکنلگی اعلام قیلماغان، شونک ایچون پیغمبر بولوننده یقینی یوق، بلکه ورقه سوزینه کوره گنه شول اش بولو وینی ظن قیلده در ایدی. وحی کیسلو سببلی شوندی نعمتدن ایرلو وینی گمان ایدی، کولکی مضطرب بولدی، زور بر فلاکت که اوچرا وندن قورقدی ده، روحانی تأثیرلر سیندن شول روشده یوردی، اوزینی تاشلار ایچون دیب تاو باشینه منوگنه قتل نفس گه مباشرت قیلو صانالمی، احتمال اول، تاو باشینه منوب یتکاج فرشته کبرک ایتسون و کبرک ایتاسون شول اشدن طوقتالا طورغان بولغاندر. فرشته «سین حق پیغمبرسن!» دیووندن مراد، یالکر کولک گنه صالغان بولووی ممکن. «جبرائیل کورلوب، سین حق پیغمبرسک! دیگاندن صونک بو اشدن طوقتادی، کولکی تسلیه تابدی» دیگان روایتلر شوشی سوزنی بلدره در. هر حالده بو واقعه ده رسول الله ننگ قتل نفس گه مباشرت قیلووی یوق. اگرده بولسه ایدی، اول وقتده: «بو اس، شریعت کیلمازدن مقدم بولغان» دیب جواب یرلور ایدی. سقسه سی * اوشبو ماجرا وقتده رسول الله، اوزینک پیغمبر ایکنلگینی

مناظره . آروپالی ایله بر بخارا مدرسینگ هندستانده اوچراشوب قیشقان مناظره لرینی حکایت قیلو حقدده بر رساله در. فارسجه محرری فطرت، تور کچه گه مترجمی «سمرقند» شهرنده معلم حاجی معین افندی ابن شکرالله در. اوقورغه، خصوصاً بخاراده کوب اوقولورغه تیوشلی بر اثر در.

♦♦

طورمشی . «اوپا» شهرنده چقارغه باشلاغان اوشبو غزته نك برنجی نومیری اداره گه کیلدی. یللق حقی ۴ صوم. محرر وناشری محمدواعظ نوروزف بولوب ملی، سیاسی، اقتصادی، ادبی غزته در.

♦♦

سویوم بیکه . خاتون قزلرغه مخصوص ایکی آظنه ده بر چغا طورغان ادبی، حقوقی، اقتصادی، اخلاقی، عیالی. رسمی ژورنال. ناشر و محرری یعقوب خلیلی. یللق بهاسی ۴ صوم. یارتی یللیغی ۲ صوم ۵۰ تین. آدرس: قازانده «سیوم بیکه» ژورنالی اداره سی.

♦♦

ایل . پیتربورغه چغا طورغان آظنه لق غزته در. اداره مز گه کیلگان ۲ نجی نومیرنگ مندرجه سی اوشبولر: شگری هم حاضر (عیاض)، اولگی زحمتلری اونوتماق لازم (هوسی جاراالله)، تورک دنیاسی (یوسف آچورا اوغلی) وغیرلر. فیله تون ومقاله لرنگ هر بری اهمیتلی نرسه لر در. غزته نك ناشر و محرری محمد عیاض افندی اسحاقف. یللق حقی ۴ صوم. کاغد و باصمه سی گوزل.

♦♦

ادب درفمه . افغانسانده «سراج الاخبار افغانیه» جریده سینک محرری محمود طرزی افندی طرفندن سویله نگان فارسجه غزلرنگ مجموعه سیدر. حقی معلوم توگل.

♦♦

مکتب اسمانی نك درس هرولی . «آلماتا» شهرنده «مکتب اسحاقی» نك هفته نك درس جدولی هم تنظیماتی بیان ایتولگان بر اثر در، معلملر ایچون قارالورغه، تیکشورلورگه تیوشلی.

♦♦

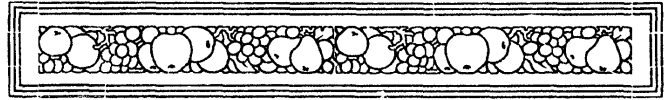
درجات القرائت . رشدی ایکنچی صنفلرنده عربی لغت اوقوچی شاگردلرگه درس کتابی بولور ایچون ترتیب ایتولگان بر اثر در. اوشبو خدمت اوستنده طوروب تجربه ایتدیکندن صوئک ترتیب ایتولدیکندن انشاءالله دوس ایچون مناسب بر کتاب بولور. اوشبو درسنگ معلملرینه توصیه قیله مز. مرتبی مطیع الله عبدالعلیم وناشری ده امام خیرالله العثماني در. حقی ۲۰ تین.

«بو نیدی اش! مین حافظ بولوب بر ایکی سنه تراویح نمازنده ختم ایتدرم، ایندی مونده کیلوب: «سبحانک اللهم» دن درس باشلامق، نبی دیکدر؟ بو اولمازا!» دیدم وکوب خیالورغه چومدم ایسه ده آخرده موگا رضا بولوب مقرئی حضورینه باروب مآثور دعالردن اوقورغه باشلام. مگرده یوقایریده غی خیالدرمنک بارسسی ده بوش امیش. مآثور دعالرمنک همه سی بوزوق بولوب چقدی. مقرئی افندیگه بو حقدده کوب رحمتلر اوقودم. میکا اجازت بیرگان وقتده: «اگر شاگردلرنی قرائت اوقوتساک مآثور دعالردن باشلاو شرطی ایله گنه اجازت بیره من» دیدی. شونک ایچون مدرسه لرده امتحانلر بیکاج هر سنه باز کونلرنده حضورمه قرائت اوقورغه دیب چیتدن شاگردلر کیله لر. شونلر آراسنده مآثور دعالرنی درستله ب اوقوغانلرغه تصادف ایتکانم یوق. حالبوکه بونلر آراسنده بیک زور مدرسه لر دن کیلوچیلر ده بار. دینی مدرسه لر مزده بوگا اهمیت بیرلماو بیک قزغانچدر. بونلرنی توزه تورگه کوبمی وقت کیره ک؟ بر نیچه یوز کشیلرگه امام بولوب ده «ولا نکفرک» اورنینه «ولا نکفرک» دیب اوقومق عفو ایتولمازلک زور گناهدر. درست فقط قرائت که گنه ماهر اولوب ده باشقه علملری بولماغان کشیلرنگ ده امام بولولری ده زور گناه بولور. حجازدن قایتقان وقتنده قران شهرنده مشهور بر مدرس آرتنده جمعه نمازی اوقودم. بو ذات «سمع الله لمن حمده» اورنینه «سمع الله لمنده حمیده» دیب آیته در ایدی. اوز اوزیه: «بو ذات غه شوشی خطاسینی غنه آیتورلک ده کشی یوق میکانی؟» دیدم. مآثور دعالرنی توزاتورگه داملا عالم جان البارودی حضرتلرینک اهمیت بیرولرینی کوب شاگردلرندن ایشتم. بو وقتده هر نرسه گه دقت کوزی ایله قاراغان مدرسلر مز بو حقدده شاید ایندی مساهله ایتمازلر. آخوند جمال الدین خورامشین.

مطبوع اثرلر

آبرست و نماز . طهارت آلو وغاز اوقونی اوگره ته طورغان بر اثر بولوب مؤانی قازان شهرنده معلملر دن شا کر جان افندی ظاهریدر. تلی آجیق، باصلووی درست بولدیقندن مکتبلر ده استعمال قیلنورغه ودرس کتابلرندن بولورغه یاراسه کیره ک. بزگه کیلگان نسخه سی اوچنجی طبعسیدر. هر بر مشهور کتابچیلر ده بولور.

مطبوعات مدرسه سی

اقبال . اوشبو پیش آلتی یل ایچنده بولغان تاوشلر ملتک عمومیته تأثیر ایتمادی ، ملتک یوقاری طبقه لری عصرلردن بیرلی نیچک طوکوب قالغان بولسه لر بو کونده ده شول حاللارنده قالمشلردر . شونک ایچون کوزگه کورنگان بر اشمز یوق . نیندی گنه اش باشلاساق ده اویولوب قویلغان قار مثالنده اوز اوزندن اروب بتمکده در . ملت ایچون عملی (پراقتیجیسکی) فائده بیره طورغان خدمتیر کیرهک ، اجتماعی ، اقتصادی صورتده ملتتی یاشامک ایچون حیانتک هر شعبه سینی اصلاح ایتو کیرهک . ملتیرنک اویغانولرنده برنجی رولنی اویانویچیلر ضایلیر ایله بایلر بولوب کیله لر . بزده هم شولای بولورغه تیوشلی . شوشی کشیلردن یاردم بولماسه بو ملت ، قارانغولق چوقورندن قورتولا آلماز . ایندی صدقه و احسانلر ایله یاشی طورغان زمانلر اوتدی و تشکیلات مالیه لر ، مؤسسات صرافیلر و اقتصاد بازارلرنده اش کورساتوب طورو ایله عمر سوره طورغان زمانلر کیلیدی . ملت گه خیرخواه بولوچیلر صدقه بیررایچون آقچه جیماسونلر ، بلکه صدقه آلوچیلرینی بترگه طرشسونلر . بتون دنیا اقتصادی جمعیتلر ، تجاری شرکتلر ایله دینانی ایله ندروب طورغان وقتلرنده بزنگ بر ایکی میلیونرمنزنگ صدقه لری کوب گه بارماز .

ترجمانه . داخلیه نظارتینگ چیت دینلرنی نظارت ایتوچی دیپارتمایت طرفندن دینی علملر حقنده اورنبورغ مفتیسندن صورای و مذکور دیپارتمایت حضورنده مکتب و مدرسه لر حقنده یاکی نظام لایحه سی ترتیب قیلنو خبری بتون خلقنک دقتینی جلب ایتدی . بو بیک طبیعی بر اش . چونکه شرعی محکمهلرنگ ، مدرسه و تحصیل اشلرنگ اصلاح قیلنوی حقنده جمله غویرنالردن یبارلنگان عریضهلرنگ قارالوینی سیکز یلدن بیرلی کوتمکده ایدیلر . اورنبورغ مفتیسی طرفندن نیندی جواب بیرلووی بزگه معلوم توگل . لکن آنک جوابی ده ملی مطبوعات جوابندن طش بولماسه کیرهک . معیشت گه موافق بولماغان زاقونلردن گوزل غره چیمادیفن حقوق علملری اقرار قیلورلر . اورنبورغ دوخانوی صوبرایه سی قارامقنده بولغان مسلمانلرنگ مکتبلری موزن قرق سنه مقدم بر تاریخده معارف نظارتینه بیرلنگان ایدی . لکن موندن نیندی فائده چیقدی؟ مسلمانلرنگ افکار عمومی لری

آجلدی ایسه بواش حمایت و تشویقلر سببندن توگل ، بلکه زمان تأثیری ایله بولدی . مدرسه شاگردلرینه فن تحصیل قیلو ایچون لازم درجه ده یولاری بولماغان ایدی ، مونگ نتیجه سی ایسه شاگردلرمنزنگ چیت مملکتلر گه کیتوب اوقولرندن عبارت بولدی . چیت مملکتلر گه کیتارگه مجبور بولوغه کوره ، بتون کیره کاری روسیه نگ اوزنده تابلغان بولسه ایدی دخی ده یاخشیراق بولغان بولور ایدی . چیتلرده تحصیل قیلوب قایتوچیلرغه اورنلر بیرمادی . لکن فیکرلری نورلانوب قایتقان آدملر ایچون بو اورنلر بیک قیمتی توگل ایدی . اوکازی ملا بولماو سببندن گنه مونلرنگ آج اولو قورقچلری یوق ایدی . ایندی یاکی نظاملر جمله کیره کلرمنی اصلاح ایتارلک و مسلمانلرنگ تشکرلرینی موجب بولورلق بولسون ایدی . موندن روسیه دولتینگ مدنیته ضرر توگل ، بلکه بیک زور فائده کیلور .

سراج الاخبار . (افغانستان علماندن بر ذات «کابل» شهرنده فارسیچه چغا طورغان «سراج الاخبار» مجموعه سنده قرآن کریم حقنده «عبدالرب» امضاسی ایله مقاله لر یازا . ایندی ایکنجی مقاله سی نشر ایتولدی . عبدالرب افندی هر بر هنر و علمنگ قرآن کریم دن استخراج ایتولین دعوا قیلوب : «اصول علوم اولین و آخرین و صنایع روی زمین در قرآن موجود است و از آن مأخوذ است» دی . وموگا بیک کوب مثالر ایله دلیللر گیتوره . سوزنی عبدالرب افندیگه تابشروب مقاله نگ مهم قسمن عینا ترجمه ایته مز :

«مثلا علم طب استخراج ایتوله «کلو واشربوا ولا تسرفوا» (۱) آیتندن . تگوجیلک «وطفایخضفان» آیتندن (۲) . تیمر-چیلک - «آتونی زبرالحدید» (۳) هم «والناله الحدید» (۴) آیتلرندن . معمارلق- «والسماء بینهها باید» آیتندن (۵) . بالظه اوستانی- «ان اصنع الفلک» دن (۶) ، جیچیلک- «نقضت غزلها» دن (۷) . طوغوچیلق «کمل العنکبوت اتخذت بیتا» (۸) دن .

(۱) «آناکُر . اچکز . اسراف ایته کُر» . (اعراف ۲۹) .
 (۲) آدم و حوانک جنتده کیوملری صالدرافاج «بری اوستینه برنی یاشدروب آغاج یافراقلری ایله اورنورگه طوتوندیلر» . (اعراف ۲۱) .
 (۳) ذوالقرنن قصه سنده «میگا تیمر کیساکاری کیتورکُر» کف ۹۵ .
 (۴) داود قصه سنده : «آنارغه تیمرنی یومشاندق» (سبا ۱۰) .
 (۵) (کوکنی بز... بنا قیلدق) «الذاریات . ۴۷» .
 (۶) نوح قصه سنده «کیمه یاصا ، دیب» (مؤمنون . ۲۷) .
 (۷) «حبن سوتکان» . برکتسز اشکه غمیل اورنده (نحل ۹۴) .
 (۸) «اویا یاصاغان اورمه کوچ شیکلی» عنکبوت (۴۰۰)

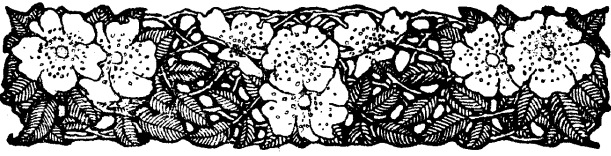
ورجلك» (۱) آيتلرندن چغارولار. دينا دوام ايتكان مدتده چغارلاچاق هنر و صناعتلر همه سسى «والحليل والبعال والحير لتركبوها وزينه. ويخلق مالا تعلمون» (۲) آيتينه بيك كامل كره در. اگر ايسابلهب قاراساق عسكرو اوگره تو قاعده لرى همه سسى نمازدن آلونغان. الوككى عصرلرده دين و دينا مشكلاتن هر قايسن قرآن ايله حل قياغانلر. الوكده علماء كرام قرآنك روخذن ذوق آلوب قرآنك اشاره لرندن ئلله نينداين نچكه فايدهلر چغارغانلر. مثلا حضرت رسولك عمرن «ولن يؤخرالله نفسا اذا جاء اجابها» آيتدن (۳) استخراج قياغانلر. چونكه بو آيت قرآن عظيمك ۶۳ نچي سوره سننده در. شوندن ۶۳ ياشده وفات بولووى بلونه. بو آيتلردن صوك «تغابن» سوره سيدر. رسول اللهك وفاتندن صوك تغابن (يعنى الداشو) باشلاندى محققدر. شولا يوق فن مسئله لرند قىر آندن استخراج ايتلر. «كل فى فلك يسبحون» (۴) نى همه يولدزلرنك اوز تيره لرند ايله نولرینه دليل ايتلر. چونكه «كل فى فلك» ده ايله نو باز. آنى آرتدن اوقوسا كده شولاى چغا (ك - ل - ف - ي - ف - ل - ك) ايكي طرفدنده بر تورپلى اوقولا، يعنى اوز اوزينه ايله نه. بس يولدزلرنك ده اوز اورنلرند ايله نولرى ظاهرا بولادر. علم هندسه ك ايگ دقيق مسئله لر. ندى برسى مثلث شكلنك كوله گه سسى بونا وچياغى «ذى ثلاث شعب لاظليل ولا يعنى من اللهب» (۵) آيتندن استخراج ايتوله. مونك اثباتى اوزون بولاچاغندن آنى مثلثات علمينه قالدرامز.

الوغ مؤرخلر شويله نقل ايتلر: امير تيمور روم دولتينه قارشى صوغش آچارغه نيت ايتكاج قرآن اهللرندن سوراغان: «بو خصوصده قرآن نى نرسه معلوم بولا؟» ديب. قرآن اهللرندن بره و آگا شويله عرض ايتكان: «غلبت الروم فى ادنى الارض» (۶) آيتندن روملرنك ۸۰۵ نچي يلد مغلوب بولا. چاقلى آگلاشولا. چونكه ادناى ارض دن مراد «ارض»

- (۱) ايليس قصه سننده و آگا خطاب ايتوب «آلار اوستينه اظليلرك و جياويلرك ايله بور» (بنى اسرائيل ۶۶).
- (۲) «جلى نى، قاجرنى، ايشا كلرنى اظلا نو بيكر ايجون هم كوروك ايجون. سز بلمه گلارنى ده اول خلق ايت» (نحل ۸).
- (۳) «اجلى يتكان چاغنده خداى بر جان ايه سننده هيچ كيچكدر ميدر» (مناقين).
- (۴) «همه سسى بر فلك ده بوزلر» (ياسين).
- (۵) «اوج طارماقلى كوله گه لى توگل هم يالقندن قوتقارمى» (مرسلات).
- (۶) «ياقنراق يرده روم جيكلدى» (روم).

ايگونچيلك - افر ايتم ما تحرثون» (۱) دن. اوجيلىق غه دائر بر نيچه آيتلر بار. جواهر چيلك - «وتستخر جوامنه حليه تلبسونها» (۲) دن. آلتونچيلىق - «من حليهم محلا جسدا لها خوار» (۳) دن. ييلاهنرى - «صرح بمرد من قوارير» (۴) هم «المصباح فى زجاجة» (۵) آيتلرندن. كيمه چيلك - «اما السفينة فكانت لمساكين يعملون فى البحر» (۶) دن. كيرچ چيلك - «فاوقدى باهامان على الطين» (۷) دن. يازوچيلىق - «علم بالفلم» (۸) دن، ايكمكچيلىق - «احمل فوق رأسى خبزا» (۹) دن. اشچيلىق - «فجاء بعجل حنيد» (۱۰) دن. كرچيلك - «وثيا بك فطهر» (۱۱) دن. ايتچيلىق - «فصا بچيلىق» (۱۲) دن. صاتو آو، تجارت اشلىرى بيك كوب آيتلرده ذكر ايتولگان. بويوچيلىق - «صبغة الله» (۱۳) هم «بيض و حمر» (۱۴) آيتلرندن. طاش بويوچيلىق، هيكلتر اشلىق - «وتتحتون من الجبال بيوتا» (۱۵) دن. اولچاوچيلىق - «ويل للمطففين» (۱۶) دن. اوفچيلىق - «وما ريت اذ ريت» (۱۷) دن. عسكرو حاضرله و هم دشماندن صاقلا نولرى - «واعدوا لهم ما استطعتم من قوة» (۱۸) هم «واجب عليهم بحيلك

- (۱) «ايكگان كلرنى كورد كرمى ايندى؟» (واقعه ۶۳).
- (۲) دينگر حقنده «آندن اوز كركيه تورغان زينتلر چغارويكزغه» (نحل ۱۴).
- (۳) بنى اسرائيل وسامرى قصه سننده «آلار آلتون كوشلرندن بوزاو گاو ده سسى يا صاديلر، آلك طاوشى بار». (اعراف ۱۴۶).
- (۴) سليمان و بليقيس قصه سننده «شيشه لردن بيوكه تلگان كوشك» (نحل ۴۴).
- (۵) «شهم پيلا ده». (نور ۳۵).
- (۶) موسى و حضر قصه سننده «كيمه دينگر ده اشلى تورغان او كسزلرنكى ايندى» (كهف ۷۸).
- (۷) فرعون قصه سننده «أى هامان! مينم ايجون بالچق غه ياق ئلى» (قصص ۳۸).
- (۸) «فلم ايله او بره تدى» (اقراء ۴).
- (۹) يوسف قصه سننده بر محبوبسك توشن سويله گان اورنده «باش اوستمده ايكمك كوتهره» (يوسف ۶۶).
- (۱۰) لوط قصه سننده «يتكان بوزاو كيتوردى» (هود ۷۲).
- (۱۱) «كيومكسنى آرولا» (مدرثر ۴).
- (۱۲) «صويغانكز نيفنه» (مائده ۴).
- (۱۳) «الله بويوى» (بقره ۱۳۲).
- (۱۴) «آقلم هم قزلر» (ملائكة ۲۵).
- (۱۵) عمالقه قصه سننده «طاولردن ايولر يونا سز» (اعراف ۷۲).
- (۱۶) «اوزلرینه اولچا گانده آرتدروب، كشيگه اولچا گانده كيمتوب اولچاوچيلرگه عذاب» (مطففين).
- (۱۷) احد واقعه سى ناسبتيله: «آقان چاغكده سين آتامادك» (انفال ۱۷).
- (۱۸) «آلارغه حال كزدن كيلگان قدرلى كوچ حاضرله كر» (انفال ۶۲).

عباس نك غايتده قزغانچ كارتينالرى

(ايسركك)

IV

عباس، فاتير ايچون كوب آيلر آچقه توله مگان كه خوجه، عباس نى عائلهسى برله فاتيرندن قودى. عباس، فاتيردن چقماسقه طرشوب قاراسه ده خوجه توزدرمادى، پاليتسه برله، قوش اوياسندن طوزدرلغان بېككلىر كېي طوزدروب چغاردى. (عباس نك عائلهسى برله بو وقتده غى منظره لرى يىگوك قزغانچ بر حالده ايدى). بارغنه بولغان نرسه لرن كوتاروب ايكنچى فاتير ازلهب كيتديلر. كوب ازلهب يورگانكك صوكنده غنه يىك ايسكى، قازانغى، يىك كچككنه گنه زيملنكه گه كرديلر.

بو فاتيرده برده كشى طورماغان، اوزى كچككنه، اوزى ايله نوب چغارلق ده توگل، ير آستنده. كرمگان وكورمگان كشى، بو زيملنكه گه كررگه قورقور.

مونه ايندى عباس نك خاتون و بالالرينك قاينغى حسرت كونلرى باشلانا.

بو فاتيرده بر نيچه آيلر طوروب آچقه توله مگان ايچون، عباس اوزى ئلله قايدى، خاتون و بالالرينى قووب چغارديلر. عباس نك خاتونى كوب وقتلر ازلهب، يىك سالقن بر پادوالنك بوچاغنده غنه طوررغى بر فاتير طايدى.

خاتون بيچاره نك، بو يل كورگانلرن سويله ب بترلك توگل؛ عباس ايسرك كويى كيلوب خاتونن هر تورلى قباحه سوزلر برله سوگه، آچه رگه آچه كيره ك بولسه، آنك بولماغان آچه سن ييرمگان ايچون ايسانگره تكا نچه شونده ده قينى ايدى. خاتون مسكينه هيچ بر تورلى آچولانمى، نىتمى اوزينك چن خاتون كوكلى برله قاراب، ايرينه: «سيگانى بولدى؟» ديب گنه انده شه ايدى. بار بولغان سوزى شونك برله اوته ايدى. خاتون مسكينه، نى اشهر رگه ده بلدى، آشارغه كيرگه كيره ك؛ بر نرسه ده قالمغاچ، كونلك خدمته يورى باشلادى. قازار كشى بولماغاچ بالالرى اورامغه چغوب، (قايچق ئلوب) خير صوراشورغه طوتديلر. عباس نى الككى بلگان دوست ايشلرى، خيرچى كيومنده كوروب، نفرت لوب، كورنديسه چينكه كيته باشلاديلر.

عباس، اولده ركه طانش بلش لرنن صوراشقالب اچه ايدى؛

كلمه سينك صوگتى حرفى ضاددر. اول «ض-ا-د» نى ايجاد حسايى ايله جيساك ۸۰۵ چغادىگان. هم واقعه شولاي بولغان. روم دولتى شول يلدە جىگلكان. مونه ۱۳۲۴ نچى سنه هجرية ده عقبه كورفرزى و طورسينا مسئله سنده توركيه ايله انگلتره حكومتلى آراسنده اختلاف چقدى. انگلتره بولرنى اوزينه آلمقچى بولدى. نزاع زورغه كيتدى. شول وقتده مصرده «طوالع الملوك والامرا» اسمنده آيلىق جفر ژورنالى چغاروچى بر فاضل محترم وفق علمى قاعده لرى بويىچه «فلا اقتحم العقبة» (۱) آيه كريمه سن تيكشروب اول يلدە توركيه دشمانلرينك موفق بولا آيمه چقلرن استخراج قىلوب اعلان ايدى. هم شونك ايتكانى بولدى ده! مونه شول بيانلر مژدن بيك آچق بلوندى كه، قرآن عظيم دنيا و آخرت سعادتلى ايچون كافى هم وافى در. بو مطلب نى اثبات حقنده بز موندن صوگده انشاء الله يازوب طور اچقمز».

شورا: بو يازولردن «عبدالرب» افدينك بيك نچكه استخراجلرغه هوسلى ايدىكى هم بو استخراجلر نك امكان دائره سنده بولووى آكلاشولا. اگرده شولاي، قرآن آيتلرندن فنلر و صنعتلر بالنعل استخراج ايتولگانى تاريخى مثاللر ايله ده اثبات ايتسه دليللرى ينه قوتليره ك و ماديره ك بولور ايدى. موني آوروپا ييلر چاينيك قابچاچى سيكرودن پاراواى ماشينا چغارلغانلقنى، آلمان اوزولوب توشودن يرنگ جذب قوه سى استخراج قياو نغانلقنى يوزلرچه مگر چه اختراعلر نك ييندى جزئى و عادى نرسه لرگه دقت ايله قاراودن كيلوب چققانلغن تاريخى دليللر اثبات ايتوب اوقوچينى اوشاندررغه طروشولر.

عبدالرب افدى اوشبو مقاله سنده اوزينك آتاسندن نقل ايتوب بر عارف نك تراويح غازنده قرآن حتم ايتكان وقتده قرآن كريم نك بتون تفسيرى و معنالىرى آكا كاملا آشكار ايتولگانلكنى حكايه قىلا. لىكن اول عارف نك نينداين صنعتلر و فنلر استخراج قىلغانلغندن سكوت ايتدر. شولاي ده ئلى «سراج الاخبار» نك بو بابده كيله چك مقاله لرن كوته مز. بلكه ينه غريره ك و عجيبره ك نرسه لر بازار. شوندايلر بولسه اوقوچيلر مزغه عرض ايتهرمز. بزنگ بو طوغروده غى خصوصى فكرمز ذكر ايتولدى، (اوشبو يلفى «شورا» نك ۳۹۷-۳۹۹ نچى ييتلرى قارالسون!). عبدالرب افدى سوزلرينه قاراب شول فكرمز اوزگارميدر.

(۱) «تهدن اوزمادى» (بلد سورمه سنده).

يائنه باروب، ميني زلهب بر آز اچهرلك آخه بيرماسلر ميكان ديب اورامغه چغه. باشقه وقتدهده خاتوني عباس نى قزغانوب كونلك برله خدمت ايتوب آغان آخه دن بر آز آخه بيرگلى ايدى. اوزى بر گه وقتده غى فاتيردن سورلگان بولدقن خاتونك فاتيريني بلدى، تابا آلمى يونجى، صوراشه طورغاچ فاتيرن تابا. فاتيرنده خاتوني اويده يوق، بالالرى غنه آشاب او طورده اريكان. برسنگ. صوراشوب آغان بيشمه تن صالدروب آلوب كيتوب ساتا. بالالرى، اوزلشوب يالانچاغ يغلاشوب قالالار.

۷

عباس حاضر كوب قايعولر كوردى. بو وقتقه حدلى باشندن اوتكان زور فاجعه لى واقعه لر بايناقتنه عبرتلتورلك، اينورلق، اويلا ب، اويلا ب بوتوسندن ئوز ئوزى نفرت لتوب، كيله چك كونلرينك يونه لوينه بر آز طرشرغه وقت ايدى. لكن آراقى كوچى، موني منگوگه اچقندرماسلق ايتوب ئوز يه لینه توشرگان؟ باشى قرشاو برله قسقان كى چيكنز آورتا. بو وقتلرده شونسى بيك زور عذاب: باش يوناتورگه بر اشقاليكلك ده آخه طابلمى. اورامده برتين لهب صوراب جيوب ده بولمى، حاضر حال هر كم گه معلوم، برتين لهب جيوب آراقغه تو ككانن ده هر كم بيك آحق بلدكدن، بر كم ده بيرمى. يوبوب ئلگان كرلرنى اوغرلاب ساتسه آنى ده قاراب طورالر، هر وقتده بوندى نرسه لرنى اوغرلاب ساتوب اچدكدن، حاضر همه كشى اوياندى - سيسكاندى. بو وقتلرده مونك جاني غنه توگل، بلسكه بتون طورمى بر يومغاق غه تورلگان كى توروله. بارغان صاين باش چاتى، قوللر و تزلر قاطرلى، كوزلر طنوق، اعضالر قرلغان. آخه تابارغه بر تورلى ده چاره بولماغاچ، خاتون بالالرينك فاتيرلرينى ئزلهب تابدى. خاتون و بالالرى شهرنك چيتمده قارانغى طارغنه بر طغر قده سائلچى خيرچيلر جيلشوب طوره طورغان فاتيرده طورالر ايدى. بالالرى اويده يوق. اوى گه كرو برله خاتونى قارشى اوچرادى، لكن عباسنى طانيمادى. عباس توبانچيلك برله كورشوب، بر اچهرلك آخه صوراب آلوب، ئوز يولنه كيتدى...

عباس بختسز بيك آچى حسرت برله عمر كيچروب يش يل اوتوب ده كينه. بر تورلى ده چاره طابلمغاچ، تمام ايتراونك چيگنه يشكاج خاتونى ايله بالالرى ايسينه توشدى. بره نرسه ئله كتروب بولماسمى ديب، آلا ر يانلرينه باررغه يونه لدى. بو بارونك سببى بر وقتده خاتونى اورامده اوچراب ياقتى چراين كورسه تووى عباس بو وقتده ايق بولووى ايدى.

(آخى بار)

مباركناه الحنى.

حاضر بتونله يوز پرده سى يرطلدى، چيت كشيردن ده صوراشه، بيرمه سه لر، تورليچه بلا و قضا ايرشدر و برله قورقوتا ايدى. عباس، كوب كونلرن ناچليژنى دوم ده قونا ايدى. ناچليژنى دومغه كررگه بيش تين آخه طابماسه قاناو بويى، صو بويلرنده قونا ايدى. كوز ياغمورلى، رحيمسز صالغن و بلچراق كونلرده اوست باشى يوشله نوب اشدن چغا، درر، درر قالترى، نغراق ايسرسه بلچراق قاناو بوينده ياتوب تونلرن اوتكاره ايدى. عباس، حاضر ايسرلكك برله كوب وقتده قيناله، تله سه قابده ايسروب يغولا. اوزينى هيچ قزغانمى چه قينلر، آياقلى برله اينرگنجه طابيلر. قايدغنه بولسه ده عباس غه خورلانورغه، فينالورغه طوغرى كيله، ايسروب نى سويله گانن بلمگاج دؤورنيك لرده طونمىلر قوبوب چغارالر. يوزلرى، آياق و قوللرى، باشقه اعضالرى و اطالا. يمرله، قان صاوا. عباس بولاي ده ايسروب آوا، تونه بهرلوب بتون اعضاسنى جراحت ياصاب بتكان، اينودى ايسه بتون تى شول حدلى ازنى صزلى، حتى ازنو صزلالورى يوردك گه توشه، تيك اچسه، ايسرسه گنه ازنو صزلالوى اوتولا. عباس نك يوزلرى كوك و يارانر برله قابلانغان، چيكنز قورقنچ توسده، برده يونالورگه آغنه باررغه طرشمى، همان كوندن كون توشه، توبانه، هلاك بولا بارا. اول، حاضر اورلاشورغه طوتوب وورلر (قاراقلر)، كارمانشيكلر ايله ده يورى دوست بولا. بولار برله دوستاق كوبكه بارمى، عباس نى ياراتمى باشليلر، ايبده شلكدن چغاروب اوزلرينه ياقن ده كيتمىلر. مونه حاضر عباس اچيكلك يولنه بتونله توشدى، كون ايتو، دنيا كوتو شيكلى اويلر خاطرينه ده كرمى باشلاب، خاتون و بالالرن بتونله اونوتدى. بر نيچه طابقرى اوغرلاب طوتلغالادى؛ بر ايكي اوچ مرتبه تورمه گه ده كروب چقدى.

مونه حاضرده عباس، نرسه در اوغرلانغان، گراداويلر برله پاليتسه گه كيتوب بارا. بتون باش و كوزلرى آدم قارامازلوق قانغه بويالغان، آياق يالانچاغ، اوستده ده بر قات كوله ك ئلتوب گنه، تىلرى كورنوب طور... مونه حاضر عباس نك بيگره كده قزغانچ كارتينالرى باشلانا.

عباس، حاضر، كوب قايعى حسرتلر كوردى، شونسى بيگره كده زور قايعى ايدى: باش يوناتورلك آخه طابلمى، جراحت يارانر صزلى، ارنى، غايتده قورقنچ عمر ايتولر ايسكه توشه. ايسرسه اوتولا، مونه شوشى كونلرده عباس نك جاني ايزله صولشلرن تيره ن تيره ن آلوب، يوشلوعا، اوز، اوزن اوزگلى، باشه قرشاو صوقغان كى چيكنز چاتى، قوللرى قاطرلى، آياغينه ده كوچكه صوب طور، كوزلرى طنوق. شوشى وقتده خاتون، بالالرى

ایچون اوچیوز مک صوم اعانت ایتکان موسی ناغییف، کوز بالیتسهسی ایچون دخی یوز مک صوم بیرگانگی غزتہ لردہ یازلدی۔ تورکستانده قاضیلر حکم ایته طورغان اشلرنی میراواوی صودیہ لرگہ بیروہم دہ روسلر ایله مسلمانلرنی برگہ قاتشدروب زعیستوا آچو حقندہ لایحہ لر توزولدی۔

مسلمانلرنک دینی مکتبلری ہم معلملری حقندہ داخلہ نظارتی طرفندن اورنبورغ مفتیسی (اورنبورغ دوخاونوی صوبرا۔ نیہ سندن توگل) ایله قریم مفتیسندن بعض بر مهم نرسہ لر صورالغانلقدن، صوگ وقتدہ مسلمان مطبوعاتی اوشبو مسئلہ ایله مشغول بولدی۔

•

روسینک باش مینیستری آوروپادہ سیاحت قیلوب یورگان وقتدہ تورکیا قول آستندہ بولغان ارمہ نلرنی آوروپا نظارتینہ آلو حقندہ مسئلہ لر چیقدی۔ روسیہ برلہ فرانسه نک بو طوغرو۔ ده غی قرارلری سلطان نک حاکمک حقیقہ خلاف بولغانلقدن تورکیا موگا قارشی طوراددر۔ تورکیانی گیرمانیا یاقلار توسلی کورلہ در۔ باشقہ حکومتلرنک قرارلری آحیق معلوم توگل۔

تورکیانک وزیرلرندن و صدر اعظم (باش وزیر) بولوب طوروجیلرندن کامل پاشا، انگلیزلر حمایہ سندن بولغان «قبرس» آطہ سندن طوروب اوشبو کونلردہ وفات بولدی۔

بلغاریادہ یاگا صایلاولر باشلانو۔ ناسبتی برلہ خلق آراسندہ زور اختلافلر چیقوب صوغشده ییکلو عینی بو فرقہ لر بر بری اوستینہ تاشلیلر۔ روسیہ طرفدارلری۔ چار فردیناندنی تختدن توشرو مسئلہ سینی کوتارگانلر۔

نوبل مکافاتدن ادبیات غہ تخصیص قیلنغان حصہ سی هند مجوسلرینک مشهور شاعرلرندن «تاغور» اسملی آدم گہ بیرلگان۔ نوبل مکافاتینک خرستیان بولمان آدم گہ بیرلوونینگ برنجی مرتبہ سی اوشبو واقعہ در۔ موگا قدر هر بر مکافاتی خرستیانلر آلوب کیلگانلر۔ (کیلہ سی عددده «تاغور» حقندہ بلکہ معلومات بیرلور)۔

محرری: رضاء الدین بن فخرالدین۔

ناشری: محمد شاکر و محمد ذاکر رامیفلر۔

حوادث

حکومت ہم تورلی پارتیلر طرفندن دوماغہ کرتلگان مطبوعات نظامینک لایحہ لری دوما کامیسیہ سی طرفندن قارالا باشلادی۔ کامیسیہ، حاضرگہ حکومت لایحہ سی ایله صوللر لایحہ لری اورنا۔ سندن بارسدہ غزتہ ہم ژورناللرنک مسئول محررلری ایچون غیمنازیہ، ریالٹی کبی اورنا مکتبلرنک بررسینی بترگانلکدن شہادت نامہ بولونی شرط ایٹونی قوتلہ و طرفندہ در۔ اگرده بو اش دوماده قبول قیلنسه مونک ضررینی کوروچیلر مسلمانلر بولورغہ اوخشی۔ چونکہ بو تقدیرده سیاست ایله اشلری بولمان دینی، ادبی ژورناللر ایچون مسلمانلر، مسئول محرر تابو طوغرو سندنہ اوگٹایسزلق غہ توشہ چکلر در۔

اوشبو نویابردہ «بیتربورغ» شہرندہ اوکتابریستلرنک اسسزدر لری آچلدی۔ داقلادچیلری بو کون گہ قدر اشسز طورولری ایچون اوکنولرینی ہم دہ موندن صوگ جدی صورتدہ اصلاح یولینہ کررگہ تیوشلی ایکانلگان بیان قیلغانلر۔

بہ یلیس اشندہ، بہ یلیس ضررینہ طرشوچیلرنک معاملہ لری حقسز بولووی حقندہ قرار بیرولری سیندن «خارکوف» شہر۔ ندہ گی طیہ جمعیتی یابلدی۔ قیلغان خدمتلری ہم بایلقلری ایله بو جمعیت، بتون دنیادہ ایکنچی مرتبہ دہ سانالادر ایدی۔ قزلر ایچون عالی طیہ مکتبی و بر نیچہ تورلی قبی و طبی مؤسسہ لری بار ایدی۔ (بلکہ مونی یاگادن آچدرلر)۔

کافکازدہ بولغان اسہ تین تلینی تفتیش، صرف و نحو لری ترتیب قیلو سیندن مذکور تانک دنیاغہ چیغوینہ سبب بولغان، آقادیما اعضاسی میللہر اوشبو کونلردہ وفات بولدی۔ مونک باشقہ اثرلری و علم گہ خدمتلری دہ بار ایدی۔

مغولستان حکومتینک جفالرندن قاجوب روسیہ مملکتینہ قاجوب چیغغان یوز مک جان قرغزلرنی روسیہ دن قوارغہ قرار بیرلدی۔

کوبدن توگل گنہ «باکو» شہرندہ خستہ خانہ سالور

«شورا» اورنبورغده اولہ بشہ کونزہ بر حقیقہ ادبی، فنی و سیاسی مجمرہ در۔

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ (СЛОЖИИ 30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТ. ОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

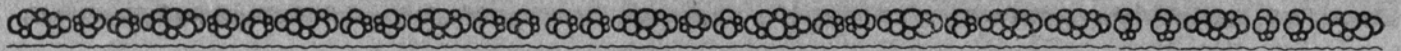
آبونہ بدلی: سنہلک ۵، آلتی آیلق ۲ روبلہ ۶۰ تین۔

«وقت» برلن برگہ آلوچیلرغہ:

سنہلک ۹، آلتی آیلق ۴ روبلہ ۶۰ تین در۔

ТИПОГРАФИЯ ГАЗ. „ВАКТЪ“ ВЪ ОРЕНБУРГЪ.

اورنبورغده «وقت» مطبعہ سی۔

قلم المَقْچِي بولسەم قلمىنى تابا المادام، قايدە يوغالتقانغەمە ايسەم توشمادى، شول وقتدە يانمىدە قلم بولماوى ايچون حقيقت حالده بورچلدم. توبان توشوب مسجد ايچىنە كرسەم قوللارندە كىتاب بولدىغى حالده ايكي شاگرد اوطورلر ايدى. يانلرئىنە باروب درسلىرىنى سورايدىم و بعض بر بختلر قىلوب قارايدىم. ياخشى غنە حواللر بىردىلر. موندن چىقوب مسلمان كىتبخانەسىنە باردىم ايسەدە تعمير وقتى بولدىغىنەن ايچىنە كره المادام.

قبلىغە قاراتو مجبورتى بولدىغىنەن مسجد بناسى اورام اوگىنايە طوغرى كىلمەگان بولسەدە اورنى شەرئىك توبە بردە هم دە فسادى يك مرغوب بولدىغىنەن كورنىشى فوق العادە گوزلدر. منارەدن ايدل اوستلرى، تيمر يوللر، بازار و يراقدهغى اورمانلر قام كورلەر. توبان قارادىغىمە خىلقلر، اوبالرىنە تاياق طغوب بوتانغان قىرماقەلر قىيلىنەن مژ كىلوب يورلر ايدى. اوزاق قاراب طورغانم سوگىندە ايچمىن: «هر كم حاجت آرتدن يورى و حاجت آرتدن يوگرە، دنيايدە طورغان مدتلرندە انسانلر اوشبو حاجتلردن مستغنى بولور شىكلى كورلمىلر، بو «مدنىت» ديگان نرسە انسانلرنگ تەلرئىنە، عقللرىنى هم اخلا- قلىرىنى دە قام بوزدى. وحشى وقتلرندەغى راحتلرئىنى ايندى توشلرندەدە كوره المىلر. هر كم آلدەغى رزقى ايندە شندن اولرەك آلور ايچون يوگرە، آيونە سورنە و ايكەنە، باشى يارلا، جان پىرە. اگرده بو دنيا شوشى روشدە دوام ايتسە و بو حاللر كوندن كون ترقى قىلوب طورسە مونك آخىرى نى بولور؟...» دىب حيران قالوب طوردم. «هر حالده دنياك شوشى روشدە بارويىنە اشانورغە مكن توگل، اگرده عمرى اوزون بولسە مطلقا مونك يولى آماشنورغە، «ليس فى الامكان ابدع مما كان» دعواسى نىگىزندن بوزا طورغان باشقە بر نظاملرغە تابع بولورغە توشلى» مضمونندە كوگلمە بر فكر كىلدى. البته بو ياكا فكر توگل، بلكە ايسكروب طوزوب بىكان و هيچ بر تىجەسى كورلمگان فكردر. اشمز يوق ايدى، كورەسى كىشمز بولمادى، اوراملردە يورولدى، نومىردە تىك اوطوراسى كىلمادى.

«فيم الاقامة بالزورا لاسكنى بها ولا ناقتى فيها ولا جملى» دىدكده باراخودغە كىتكە. بىلىت كوبدن آلتان ايدى. ر. ف.

اداره رور :

- ناچىه خانم بىكاشواغە : حكايىتگر «وقت» ادارهسىنە بىردى.
- حجة الحكيم افندىگە : «تعدد زوجات حقندە جواب» اسملى مقاله گر، كىلەچك عددە باصلور.

تابوومە اشانمادام. برر ملاغە بارسام بلكە قىرلىك گە آلوب بارر ايدى دىب بر فكر توشدى، لكن يك تىزلك ايله بو اويمدن قايتدم و اوز اوزيمە خطاب قىلوب: «قوى! دوخاونوى صورائىنەدە خدمت قىلوب طورغان وقتكده سىندن برر تورلى جفا كورگان ياكە هيچ دە سىندن بولماغان برر ضررىنى سىندن دىب ظن ايتكان بولورلر. اوزكنگك اش بىلماوك سىندن ياخشىلق ايتەم دىب بىمانلق قىلووكندەدە امىنلك يوق، آيو خدمتى ايتكان بولووك مكن. هر حالده سىن گناھكار بر آدمسىن! بر عرب: «ان نصف الناس اعداء لمن-ولى الاحكام هذا ان عدل» ديگان. عدلك قايدە؟ خىلقلرئىنى رضا قىلو قايدە؟» دىدەدە ترزەلرئىنى آچوب چاى ايچارگە اوطوردق. بر ايكي دقيقە اوتدىمى يوقى اوستىدە چاپان، باشندە بورك بولغانى حالده بر آدم يانمزغە كرىدە سلام بىروب كورندى و: «حضرت سز ايكانسز، مین كوچردن صوراشوب بلوب كرىم، موندە اير ذاتى يوق، بزگە بارىق مین سزنى قوناق ايتەم!» دىدى. مونه توغ كوتكاندە اوجاخ! چونكە بو آدم، شوشى قىرئىنەك بر امامى ايدى. ياخشى يرلردە تحصيل ايتكان، دنياسى ايركن، كوب گنە مال آصرى، ايگون چاچدروب، موگىزغە معيشت ايتە ايكان. اوزمنك صوراومە كوره ايگ الك، اورتا مسجد احاطە سنده بولغان عبدالله آخوند قىرىنە (ترجمە) حالى «آثار» دە مذكور) و آندن صوك يعقوب حضرت ايله موسى حاجى تربهلرئىنە آلوب باردى و اويىنە آلوب قايتوب ضيافت قىلدى. آت آربا بىكدرروب يورتكمىچى بولسەدە جاياو يوررگە ياراتدىغىمى بيان قىلدىغىمە كوب ساتولا شمادى و اوز ايركمە قويدى. «چىلايى» دن كىتكانده ابراهيم افندى: «پاراخوددە اورن قالدرسونلر ايچون پىرمەدە كاتورگە تىليگرام بىرمە» ديگان ايدى لكن بز، زور اش برله يوروجى كشىلرگە اوخشاو بولماسون ايچون تىليگرام بىرمازگە اوتدك، مگرده «پىرمە» گە بارغاندن صوك ابراهيم افندىك اختيارينە قومادىغىمز ايچون او كندك. پاراخوددە اورن بولمادى، بر تاووك كوتدك. اوز اوزمىزگە: «اشلكلى كشىلرگە و زور آدملرگە اوخشاغان بولساق دە ياراسى ايكان» دىدك.

«پىرمە» نك ياخشى اوراملرندە جايه ولوب يوردم، عمومى باقچهلرئىنە كروب تفرج قىلدم و صوكرەدە كورر ايچون دىب مسجدگە كىتدم، غاز وقتى توگل، ساعت ايرتەگى ۱۰ لر ايدى. بختمە قارشى مسجد ايشكلرى آچق بولدى، بر ايكي كاوش كورلدىكندن بلكە مسجدنى، جيوچىلر ياكە يووچىلر باردر دىب طوغرى منارەغە مندەم. اوزاق وقتلر قاراب طوردم. قارنداش قلم ايله يازلغان يازولرئىنى كوردم. مین دە برر نرسە يازيم دىب

Ш У Р О

№ 22.

НОЯБРЬ 15 = 1913 ГОДА.

ابن عربى

شيخ محيى الدين ابن عربى ترجمهٔ حالى حفته يازلغان بر اثر در. ۱۶۶ بيتده باصلغان بو اثرنگ مندرجه لرى اوشبو نرسه لر: ابن عربىنگ اسم ونسبى، ولادت هم وفات تاريخ لرى، عائله سى، قياتى، آنك يازووينه اوخشاتوب يازلغان بر يازونك كليشه سى، عبد الرحمن الجامى يازوونك كليشه سى، حيات ومعيشتى حفته سويله نمش مرثيه لردن غونه لر، استاذ وشيخ لرى، شاگرد ومصاحب لرى، شعر لردن غونه لر، بو كونده مطبوع بولغان اثر لرى، عقیده ومذهبه، حلاج وابن الفارض، ابن سبعين و ابن هود، صدر الدين القونوى وتلمسانى، ابن عربىنگ منتقد ومدافع لرى، عز الدين بن عبدالسلام، ابن تيميه، ابو حيان، ذهبى، ابن الوردى، سبكي، عضد الدين الايجى، تقى زانى، بلقىنى، ابن حجر العسقلانى، سخاوى، ابو السعود عمادى، على القارى، زملكانى، داود قيصرى، فيروز آبادى، نئارى، جامى، دوانى، ابن كمال، ابن حجر المكى، شعرانى، مناوى، اسماعيل حقى، عبدالغنى نابلسى، على توتارى، سيوطى، منتقد ايله مدافع لرى آراسنده محاكمه. روسيه اسلام لرى آراسنده ابن عربى. عبدالحخير المسلمى، مرجانى، عالمجان البارودى. ابن عربىنگ حكمتلى سوز لرى ونصيحت لرى. ابن عربى حفته اجمالى بر فكر. كتابنگ باصمه سى گوزلدر. مرتبى: رضا الدين بن فخر الدين و ناشرى ده «وقت» اداره سى. حقى ۵۰ تين پوچتسى ايله ۵۸ تين.

ابن تيميه

ابن تيميه تقى الدين ابو العباس الحرانى ترجمهٔ حالى حفته يازلغان بر اثر در. ۱۶۸ بيتده باصلغان بو رساله نگ مندرجه لرى اوشبو نرسه لر: ابن تيميه نگ اسم ونسبى، نشأت وشهرتى، ولادت هم وفات تاريخ لرى، عائله سى، عائله سندن ظاهر بولغان مشهور ذات لرى، تربيه و تحصيلى، جسارت ادبيه سى، استاذ و شاگرد لرى، وفاتى صو كنده سويله نگان مرثيه لردن نمونه لر، عقیده سى ومسلكى، شعر لردن غونه لر، تاليف لرى، اختيار ايتكان بعض بر مسئله لرى، قبرلر اوستارينه مسجدر بنا ايتمك، ميتلردن استمداد وقبرلرنى زيارت قيلمق، رسول اكرم قبر شريفينه سفر قيلونك حكمتى، كلام ايله تصرف حفته ابن تيميه فكرى، ذوالقرنين، معاويه و يزيد، خارق عادت لرى، خضر والياس، قطب وغوث مسئله لرى، مخالف لرى، زملكانى، ابن الحلاج، ابو حيان، سبكي، ابن بطوطه، ابن حجر المكى، خفاجى، عبدالحى اللكنوى، دحلان، ابو الهدى، نبهانى، اتقادر. طغرلر. ظرفدار لرى، برزالى، ابن قدامه، ذهبى، ابن الوردى، ابن كثير، ابن حجر عسقلانى، عيني، بلقىنى، سيوطى، على القارى، ولي الله الدهلوى. شوكانى، آلوسى، صديق حسن خان، جمال الدين افغانى، محمد عبده و غير لرى. روسيه اسلام لرى آراسنده ابن تيميه. ابن تيميه نگ محتى وعصرنده بولغان عالم لرىنگ جفال لرى. زيارت وسفر مسئله سينك خلاصه سى. ابن تيميه نگ صو كونه كوني. و غير لرى. مرتبى: رضا الدين بن فخر الدين و ناشرى ده «وقت» اداره سى. حقى ۵۰ تين پوچتسى ايله ۵۸ تين.